
Antonio Calabrò
S. Gaudioso, 10 NAPOLI

CAROLI ANTONII DE MARTINI

S. C. R. A. M. IN SUPREMO JUDICIORUM TRIBUNALI
A CONSILIIS AULICIS ET P. P. O.

POSITIONES
DE
JURE CIVITATIS

IN USUM

AUDITORII VINDOBONENSIS.

EDITIO ALTERA.

VINDOBONÆ

TYP. JOANN. THOM. NOB. DE TRATTNERN,
SAC. CÆS. REG. AUL. TYPOGR. ET BIBLIOP.

MDCCLXXIII.

PRÆFATIO.

Quæ ſeptem abhinc annis in uſum Regii Principis Sereniſſimi Archiducis LEOPOLDI nunc Magni Hetruriæ Ducis adumbraveram Juris Naturalis & Gentium elementa, ea facile in ſcriniis meis ſiviſſem deliteſcere, niſi quod ſimul inde ab hujus Univerſitatis Vindobonenſis inſtauratione Juris Profeſſoris fungor munere, non ultra alienos libellos prælegere, atque ad meas rationes adcommodare, ſed proprium qualecunque opuſculum in lucem edere fuiſ-

ſem juſſus. Eſt autem in ſcholis auſtriacis ea jurisprudentiæ tradendæ præſcripta ratio, ut primo anno tyronibus illa tantum juris naturalis pars, quæ officia hominis vel ſimpliciter, vel in minoribus ſocietatibus conſiderati complectitur, tum romanarum legum hiſtoria, & inſtitutiones explanentur; jus vero civitatum univerſale quarto demum anno tamquam lucidiſſima juris publici Germaniæ fax auditoribus præferatur. Quum igitur AUGUSTO *beneficio prior mihi ſparta obtigiſſet, illa quoque juris naturalis capita, quæ ad ductum meorum auditorum pertinebant, in breves poſitiones conjecta jam pridem *) publici juris feceram. Interea jura civitatum initio tradebantur ad filum Henningii Boehmeri, in cujus locum tamen, quod is licet Philoſophum profeſſus in theo-*

*) *Anno* 1762.

theologicas quæstiones sæpius & acriter impetum faciat, libri Hugonis Grotii de jure belli & pacis postea substituti sunt. Equidem eximium esse hoc opus ac diurna nocturnaque manu ab iis versandum, qui ad solidam jurisprudentiam contendant, nemo harum rerum peritus iverit inficias. Sed præterquam quod uberrima ubique eruditio illius lectionem multis effecerit difficiliorem, pluraque juris naturalis capita jam profundius investigata & pleniore in luce constituta sunt; nec id latere potest magni Grotii lectores, eidem non tam de officiis imperantium, quam de juribus populorum inter se agere propositum fuisse. Ne igitur juris auditoribus necessarius principiorum nexus in universa jurisprudentiæ philosophicæ disciplina deesse videretur, illud quoque mihi commissum fuit, ut alteram juris naturalis partem, scilicet jus publicum universale & gen-

tium, seu jus civitatum typis evulgarem, cujus descriptum exemplar pluribus abhinc annis frater meus in Academia Theresiana auditoribus suis prælegerat. Qua in re instituti mei tenendi caussa, observationes ab antiqua & recentiore historia petitas, humaniorum literarum testimonia, tum exempla singularia, primo meæ scriptionis scopo potissimum adcommodata, ab hujus etiam libelli editione resecanda esse duxi, longa experientia edoctus, rationem breves & inter se cohærentes positiones prælegendi, cum studiosæ juventuti, tum ipsis Doctoribus admodum esse commodam. In magna sane auditorum copia non idem omnibus intelligentiæ vigor a natura tributus est, igitur qui non adeo abundant ingenio, neque longiora capiunt ratiocinia, servata isthac brevitate universales integræ disciplinæ regulas memoria complecti, atque in

suc-

ſuccum & ſanguinem convertere facilius poſſunt.

*Ii vero, qui acriore pollent mentis acie, ſi modo recte cogitandi & diſſerendi arte ſint imbuti, ad vivam docentis vocem fiunt attentiores, multaque e paucis percipiendi ac deducendi omnem habent opportunitatem. Id jam olim moverat ſummos viros Sam. Pufendorfium & noſtra ætate Chriſt. Wolfium, ut ſuæ jurisprudentiæ naturalis opera in parvos libellos contraherent probe gnari moniti Horatiani *):*

Quidquid præcipies, eſto brevis, ut
cito dicta
Per cipiant aimi dociles, teneantque
fidelesn

*) *Art. Poet. v.* 235.

Cujus rei caussam praeclare adduxit Demetrius Cynicus apud Senecam)* Plus nimirum prodesse, si pauca praecepta sapientiae teneas, sed illa in promptu tibi & in usu sint, quam si multa quidem didiceris, sed illa non habeas ad manum. *Sed & illi, qui in Academiis obeunt docendi munus, optime norunt, quam plena taedii & molestiae res sit, longa commentaria novis commentationibus cumulare. Multa praeterea dies & littura coercet, ut adeo intersit omnino docentium, positis semel summis materiarum capitibus & regulis, liberiorem retinere interpretandi facultatem. Si enim e quibus locis, quasi thesauris argumenta depromantur, artificio & via tradatur, ea res efficit, quemadmodum a Cicerone acutissi-*

*) *De Benef. VII. c.* 1.

tissime observatum est, Ne necesse sit iisdem de rebus quasi dictata decantare, neque a commentariolis suis discedere. Nam qui sciet ubi quidque positum sit, quoque eo veniat, is, etiam si quid obrutum erit, poterit eruere, semperque esse in disputando suus.*) *Quapropter ea juris civitatis fundamenta adferre ac stabilire conatus sum, quibus positis, quæ sunt ad cognitionem totius disciplinæ satis, innumerabiles aliæ nascerentur conclusiones, nec ulla jam de naturalibus populorum officiis occurreret quæstio, ad quam ab artis cogitandi perito ex iis, quæ tradita sunt, non posset responderi. Quid? quod nec eorum deficiunt exempla, qui certa alioquin principia respuunt, ubi de consectariis etsi legitimo nexu inde fluentibus simul fiunt certiores? scilicet*

*) *De fin. IV.* 4.

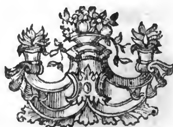
hi animo præconceptis opinionibus semel occupato cæcutire in media luce, quam errorem agnoscere malunt. Itaque præstat aliquando primum supremas exponere regulas, easque generatim demonstrare, ut his penitus haustis, inde quisque veritatis victus viribus, etiam singularibus legitimis conclusionibus cogatur tandem adsentiri. Ut autem methodi, quam in exponendis aut illustrandis positionibus amplexus sum, aliquod specimen præberem, exercitationes sex, quibus tota jurisprudentia naturalis contemplativa continetur, secundum ipsarum positionum ordinem in lucem protuli, ceteras etiam partes vulgaturus, si vitæ satis, atque otii superfuerit. Erunt fortasse non pauci, qui officia imperfecta ad jurisprudentiam naturalem a nobis revocata fuisse reprehendent, sed satis, ut opinamur, hanc

*caussam egimus in exercitatione sexta,**) *nec spernendis argumentis comprobavimus, obligationes imperfectas contra veterum morem, receptumque communem loquendi usum a nostra disciplina perperam separari. Officia quidem imperantium, quae pacto unionis civilis nituntur, ad perfecta pertinere nunquam dubitavimus, at nihilominus populo subjecto armatam resistentiam docuimus esse omnino denegandam. Quis enim malum majus anteponat minori? quis, quum non possit accidere tempus, quo subsidia non sufficiant leniora, durioribus tamen adbibendis auctor sit? Quare juris perfecti & imperfecti notiones aliter etiam, quam hodie fieri solet, in exercitatione quarta***) *evolvimus,*

*) *De jur. nat. part. atque usu.* §. 214, 215, 216, 235.
**) *De jur. hom. univers.* §. 155. *seqq.*

mus, ſimulque oſtendimus Grotium ac Pufendorſium re ipſa nobis haud repugnare.

Univerſim id erat in animo nobis, ut non loco vel tempori ſerviremus, ſed pro ſumma qua utimur ſentiendi libertate, non licentia, palam eſſet omnibus, veritati ſoli dictum eſſe Sacramentum.

ELEN-

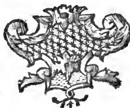
ELENCHUS CAPITUM

PARTIS I.

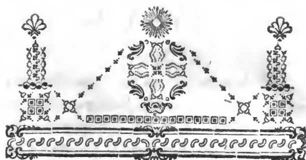
I.
De anarchia & ſine civitatis.
II.
De civitatis nexu, ejusque jure generatim.
III.
De civilis imperii proprietatibus.
IV.
De jure ferendarum legum.
V.
De ſuprema imperantis inſpectione & jure politiae.
VI.
De poteſtate imperantis exſequente.
VII.
De jure circa bona & munera civitatis.
VIII.
De jure imperantis circa religionis negotia.
IX.
De officiis eorum, qui gubernant civitatem.
X.
De officiis ſubditorum civitatis.
XI.
De forma imperii & quidem ſimplici.
XII.
De forma imperii mixta.
XIII.
De modis adquirendi imperium civile.
XIV.
De modis, quibus imperium civile deſinit.

ELEN-

XV.
De jure gentium generatim.
XVI.
De æqualitate gentium aliisque cum eadem connexis juribus.
XVII.
De gentium humanitate.
XVIII.
De justitia gentium absoluta.
XIX.
De juribus gentium circa dominia & proprietatem.
XX.
De officiis inter gentes, quæ utilitatis sunt innoxiæ.
XXI.
De conventis & sponsionibus publicis.
XXII.
De legationibus.
XXIII.
De eo, quod justum est inter gentes circa belli initia.
XXIV.
De eo, quod in hostem publicum licet.
XXV.
De conventis bellicis & pactione pacis.

POSITIONUM
DE
JURE CIVITATIS
PARS I.
SEU
JUS PUBLICUM
UNIVERSALE.

CAPUT I.

DE ANARCHIA ET FINE CIVITATIS.

I.

Quamquam ſingulis familiarum ſociis incumbit, communibus periculis vi unita obſiſtere, tamen unusquisque patrumfamilias eum domeſticorum numerum nec reperire, nec alere ſemper potuit, qui contra increſcentem injuriarum vim plenam ſecuritatem præſtaret. Nihil ergo tam conſentaneum naturæ fuit, quam domuum ſingularum rectores ceterarum familiarum auxilium quærere, idque, quo eſſet certius, mutuo ſibi polliceri.

II.

Ubi duo aut plures patresfamilias invicem ſibi contra externos hoſtes promittunt auxilia, adeſt ſtatus, in quo perſona jus perfectum & affirmativum in perſonam habet, ut ad mutuæ defenſionis finem junctis viribus conſpiret. Atque adeo ſocietas concipitur, quæ licet ex ſocietatibus aliis rectoriis ſit compoſita, ipſa tamen æqualis eſt, ſiquidem ſociorum obligationes, non arbitrio imperantis, ſed ex pactionis natura determinantur.

III.

Societas hæc familiarum plurium æqualis, ſive in *pagis*, ſive in *vicis* reperiatur, dicitur *Anarchia*, quod in eo ſtatu patresfamilias communi careant imperio. Auctoritas enim, ob prudentiam forte, ſenium aut fortitudinem, uni ex ſociis collata Imperium dici nequit. v. GEN. XV. 13. HOMER. Od. X. 112.

IV.

Hoc in ſtatu patresfamilias aliæque perſonæ *ſui juris* variis quidem in ſpeciem utebantur commodis, libertatis quippe, æqualita-

tatis, belli, pacisque juribus gaudentes. Attamen his non contenti in majores ſocietates coire, communi ſe ſubmittere imperio, atque naturalia illa bona cum ſubjectione, & inæqualitate, incommodisque aliis permutare ſtuduerunt. Cujus rei cauſſam noſſe plurimum intereſt, quo earum ſocietatum fines, ex finibus leges & obligationes dignoſcantur.

V.

Statui nimirum libertatis incommoda multo graviora comitabantur, quod homines ſeu exiguo præditi ingenio, ſeu juſtitiæ ac æquitatis immemores, propriis opinionibus & cupiditatibus indulgerent. Quare nec ſingulæ domus jure ſuo quiete frui, nec, quod ab aliis tribuendum, tuto conſequi, nec contra aliorum inſultus ſe tueri ſolæ poterant.

VI.

Sane huic malo non ſatis medebatur Anarchia. Quum enim nemo patrumfamilias ab alieno penderet arbitrio, facile inter ſocios licet probos erumpebant diffidia, dum, alia aliis ad commune bonum obtinendum remedia viderentur aptiora. Inde diffiden-

tiæ & ſimultates, quæ non modo vires ac voluntates ſociorum diſſolverent, ſed & odiis bellisque inteſtinis viam pararent.

VII.

Nemo tamen exiſtit, qui ad quærendam felicitatem propulſandaque ejus impedimenta naturali non incitetur ſtimulo. Tota autem externa, ſeu hujus vitæ, felicitas in non interrupto perfectionum progreſſu poſita eſt; cui quam maxime obſtabat ſecuritatis defectus, quod nec animi, nec corporis, nec ſtatus externi bona ſatis tutari, multoque minus augere liceret.

VIII.

Ceteræ ſocietates omnes propter hominum ſive imprudentiam, ſive pravitatem, ſive creſcentem numerum, ſive ingeniorum diſſenſum hiſce finibus conſequendis minus erant idoneæ; neceſſe igitur fuit de arctiore virium & voluntatum conjunctione cogitare, adeoque propter officiorum erga ſe conflictum, ad majora ſcilicet incommoda & pericula evitanda, libertatis & æqualitatis, aliaque naturalia jura in commune quoddam transferre imperium, ut ita voluntates ſingu-

gulorum totius univerſitatis voluntati ſubjicerentur. Neque enim in Anarchia ſperare licebat, omnes per conſpirationem in idem eſſe ſemper conſenſuros. Cic. *Off. II. 12.* & 21. *Orat. I. 8.*

IX.

Cœtus hominum ſui juris ſub eodem communi imperio ſecuritatis fruendæ cauſſa colligatus, *civitas* eſt. Patet inde civitatem omnem ſocietate, & quidem rectoria contineri. Eſt vero ejus forma *Monarchica*, ſi imperium penes unum, *Ariſtocratica*, ſi penes plures, *Democratica*, ſi penes omnes collectim conſideratos reperiatur. Ex quibus elucet, quæ ſit obligatio & cauſſa condendæ civitatis, quodve ejus ab Anarchico ſtatu ſit diſcrimen.

X.

Sufficit ad eum cœtum tanta multitudo, quanta ad ſcopum ſecuritatis obtinendum requiritur. Quod enim putavit Plato quinque millia & quadraginta, Hippodamus Milesius decem civium millia, Apulejus quinde m homines liberos, Valerius denique M. tres requiri familias, id nullo mo-

do hic attendi poteſt, quum creſcente metu majores ſemper conſtitui civitates neceſſe ſit. Illud vero abunde liquet, a ſolis maribus, aut a ſolis feminis diuturnam civitatem effici non poſſe. Florus L. 1. C. 1.

XI.

Debent porro ſocii civitatis ſeu *cives* eſſe ſui juris, id eſt, nec imperio parentali nec herili ſubjecti, quin tamen ſingulos familiam habere opus ſit. Hinc filiifamilias & ſervi, quamvis intra terræ ſpatium, quod cives poſſident, ſeu in communi civitatis *territorio* *) exiſtant, perſonæ tamen civiles non ſunt. Sed & ipſæ perſonæ imperantium cives ſunt; quare hi in *imperantes & parentes* diſpeſcuntur.

* L. 239. §. 8. *de V. S.*

XII.

Commune, quod requiſivimus, Imperium propterea non ceſſat, ſi ſocietas civilis una plures poſſideat diſſitas regiones, civesque plurimi a ſe invicem remoti vivere debeant. Etſi & illud aliquando accidat, ut unus ſit rector diverſarum omnino civitatum.

XIII.

XIII.

Finem denique civitatis primarium ac proprium ſtatuimus eſſe ſecuritatem. Quamquam enim haud negemus, etiam alios ſecundarios aſſignari fines poſſe, hi tamen omnes primitivo illi tanquam ſtirpi & radici inhærent. Arceantur vero fines inhoneſti, ob quos inita ſocietas non civitas veri nominis, ſed *turba* eſt.

XIV.

His præſtructis facile erit ſententias de cauſſa condendæ civitatis invicem conciliare. Plato illam ab hominum indigentia repetit. Sed in hac homines nunquam fuiſſent verſati, ſi modo quisque perfectioni intellectus & voluntatis dediſſet operam, nemo eſſet otiatus, nec quisquam juſtitiæ & charitatis officia violaſſet; non enim primis civitatum conditoribus rerum copia, ſed illis ſecure fruendi ratio deficiebat.

XV.

Aristoteles recurrit ad naturæ ſtimulos. At his tantum conveniunt ſocietates minores & æquales extra civitatem poſitæ. Ipſa enim *natura quisque magis ſtudet libertati*

quam imperio *). Itaque civitas societates simplices non necessitate quidem absoluta, sed cum adjunctione consecuta est **), quod mortales naturalem illum statum profecto non deseruissent, nisi conflictatio officiorum subjectionem omnino postulasset.

* CÆSAR. *B. G. III.* 10.

** CIC. *Off. I.* 17.

XVI.

Ita & illorum sententiam, qui societatem civilem ex ipso ordine naturæ derivari arbitrantur, necesse est declarare. Nec enim patresfamilias ex sola natura alii aliis subjecti esse intelliguntut, sed posita primum conventione; quia tamen nec in vita segrege, nec in anarchia sufficientem sperare licuit securitatem, dictavit profecto ratio atque adeo lex naturalis, ut homines concederent in civilem cœtum, cujus omnis cura atque opera posita esset in avertendis singulorum periculis, quique si non omnia propelleret mala, summum tamen, quod esse posset, eorum faceret compendium. CICERO *pro Sext.* c. 42.

XVII.

XVII.

Atque eodem recidit doctrina eorum, qui Deum auctorem faciunt civitatis. A Deo enim nobis tributa recta ratio eſt, & lex naturalis, quæ orto conflictu officiorum civilem juſſit iniri ſocietatem. Quo ſenſu præclare obſervatum eſt a Cicerone *), nihil eſſe illi Principi Deo, qui omnem hunc mundum regit, quod quidem in terris fiat acceptius, quam concilia cœtusque hominum jure ſociatos, quæ civitates appellentur. Id ipſum ſacri Codices mirifice illuſtrant. **)

* *Somn. Scip.* c. III.
** *Prov. VIII.* 15. *Eccleſiaſtici*, XVII. 14, *Roman. XIII.* 1.

XVIII.

Igitur hoc modo civitas *generatim* conſiderata recte dicitur ſocietas inter homines omnium perfectiſſima, quam naturæ auctor non modo initam conſequenter adprobat, ſed jam antecedenter ineundam eſſe præceperat, ut quemadmodum morbis paratur medicina, ita & infirmitati Patrum

familias communis imperii remedium confuleret. Etfi vero D. Petrus *) civitatem *humanam* vocat *ordinationem*, id tamen ad *fingulares* civiles focietates, & varias earum formas tantum pertinet.

* *Ep.* I. *c.* II. v. 13. cf. PUFEND. *de J. N. & G. L. VII. C. III.* §. 3. LEYSER *Spec. ad Pand.* 568. §. 1.

XIX.

Illi, qui civitates metu impellente excitatas fuiffe contendunt, a nobis haud diffentiunt. Qui enim fecuritatem querunt, ii primo metuunt. Quare ut fe periculis undique ingruentibus primi mortales expedirent, non alia ei fini fatis idonea præfto erant fubfidia.

XX.

Nec quippe eum ftatum præftare poterant, aut 1.) Lex naturalis fibi foli relicta, quum fæpe dormiat hominum confcientia, aut 2.) metus Numinis, quod fera ejus vindicta plerumque futuræ fervetur vitæ, aut 3.) aliæ quæcunque conventiones,

nes, quod eæ facile violarentur, nisi conjunctis demum viribus perfidi ad fidem datam compelli, atque communi imperio debiliores a potentioribus defendi possent. Quid quod nec semper in civitate virtus vincat audaciam?

XXI.

Docent alii, civitatem violentia constitutam esse. Quæ opinio tunc admitti potest, si eum sensum habeat, homines violentiam metuentes in communem cœtum mutuæ securitatis ergo transivisse. At falsa est, quando ita explicant, ut ipsum imperium initio sola coactione & potentia physica fuerit stabilitum. Si enim primam civitatem democraticam fuisse ponas, sane repugnabat, manente apud omnes imperio, singulos sibi vim intulisse. Si vero imperium penes unum vel paucos fuit, quomodo his totius licuisset multitudinis vires superare? Sed & sacræ Literæ huic opinioni adversantur. Gen. XIV. 18. XX. 14.

XXII.

Ut doctrinam nostram labefactent, ajunt, solam vim originem civitatum fuisse

ex

ex eo adparere, quod 1.) probi inter se satis fuerint securi, ut civili societate non egerent, & quod 2.) Cainus eam primus condidisse legatur, *) immo quod 3.) statim post diluvium Nimrodus homines subjugare cœperit, atque 4.) improbi fuerint, qui eodem tempore turrim ædificarint, ut sibi *nomen facerent*, id est, superbiam alerent, **) a Deo propterea linguarum confusione puniti.

* GEN. IV. 17.
** GEN. X. 8.

XXIII.

Addunt 5.) in sacris Literis mentionem fieri Gigantum seu oppressorum *), quo referendi videantur venatores, qui, quod armati essent, pastores inermes & agricolas sibi subjecerint, & speciatim Esavus, qui regnum sibi condidisse & Choreos profligasse memoretur **). Maxima denique regna, veluti Romanorum rempublicam, violentia potissimum increvisse.

* GEN. VI. 4.
** GEN. XXXVI. DEUT. II. 12.

XXIV.

XXIV.

Non tamen tanti hæc ſunt argumenta, ut non facile dilui, atque everti poſſint. Quis enim 1.), ut adverſariorum tela ordine ſuo proſequamur, improbis inſtitutum tribuat, quod ex legis naturalis hypotheticæ cuſtodia ipſo Deo auctore profectum eſſe intelligitur? Sed nec repugnaret, malos ſibi metuentes quæſiviſſe ſecuritatem, veluti Cainum. Etſi 2.) hunc non conſtet feciſſe civitatem, verum potius caſarum collectionem, maceria vel ſepe viridi cinctam, familiari attemperatam imperio, quo ipſum ſecuritatis deſiderium impulit.

XXV.

Reponimus 3.) Nimrodum nihil aliud quam venatorem fuiſſe præcipuum ferarum, quarum magna copia homines infeſtaverat. 4.) Turrim illam non fuiſſe ambitionis, verum potius metus effectum, voce Hebracia *Schem* ſignum dumtaxat denotante, quod reſpicere poſſent, ſi quando diſpergerentur venatione; neque ideo ejus exſtructores confuſione linguarum punitos fuiſſe, ſed ideo potius, quod contra Dei volun-

luntatem, qui orbem totum illis habitandum destinarat, uniti manere sibi proposuerint.

XXVI.

5) Potuisse quidem mortales ad eum conjungi finem, ut alios sibi subjicerent, verum ita, ut ipsa illa unio communem unitorum voluntatem, adeoque societatem quamdam civilem præcessisse designaret. Potuisse imperia per vim increscere, sed inde non sequi, a violentia primam civitatum originem esse repetendam.

XXVII.

Est præterea alius *finis operis*, propter quem agere debemus, alius *finis operantis*, ob quem agimus; illum Philosophus, hunc Historicus considerat. Ita fieri potuit, aliquarum civitatum *formas aut ex benevolentia*, *aut beneficiorum magnitudine*, *aut dignitatis præstantia*, *aut spe largitionis* *) coaluisse. Sed ea res est cognitionis historicæ, quum a facto singulari tota dependeat. Nos vero civitatis finem ex ejusdem natura sola ratione contemplati sumus, qui utique ad cognitionem spectat philosophicam.

CA-

* CICER. *Off.* c. VI. 11.

CAPVT II.

DE CIVITATIS NEXU, EJUSQUE JURE GENERATIM.

XXVIII.

Nulla ſocietas absque communi fine, virium unione & voluntatum, negotiis denique ſocialibus intelligitur. Quum itaque de cauſſa & fine ſocietatis civilis actum ſit, ſequitur, ut de modo, quo plurium patrumfamilias vires & voluntates unitæ ſunt, ſeu de civitatis nexu diſſeramus, ad ipſa negotia inde civilia tranſituri.

XXIX.

Placet multis Pufendorfii ſententia, qua civitatis ſtructuram a duobus pactis & uno decreto derivavit. Et primum quidem ac præcipuum pactum ait ſingulos cum ſingulis in naturali libertate viventibus iniiſſe, quod in unum ac perpetuum cœtum coire, ſuæque ſalutis ac ſecuritatis rationes communi conſilio adminiſtrare velint. Hoc deinde pacto ſemel absque ulla determi-

nati

nati regiminis conditione celebrato ita obstringi omnes, ut cuicumque demum imperandi potestatem tribuant, a cœtu recedere haud amplius possint. PUFEND. *de J. N. & G. L. VII. c. 2. §. 7.*

XXX.

Sed & porro ex ejus mente *decretum* successit, quo a sociis imperii forma fuerit definita, an scilicet unus, an plures, an vero omnes collectim cives imperarent. Cujus decreti ea vis sit, ut ei quidem assentiri non teneantur personæ, quæ nonnisi sub alius regiminis conditione in societatem consenserint, tamen ut reliquæ, quæ pactum pure iniverint, suffragiis plurimorum stare cogantur.

XXXI.

Addit demum aliud pactum, quo vel Monarchæ, vel optimatibus, aut toti populo secundum formulam in decreto conventam se singuli subjiciant. Et hinc pactum *unionis* virium, decretum *formæ*, & *pactum subjectionis* secerni consueverunt. DION. HALICAR. L. II. p. 80. JOSUE *I. v.* 16. 18. I. REG. 10. v. 24.

XXXII.

XXXII.

Enimvero non prius patribusfamilias de conftituenda civitate inter fe tractare licuit, quam phyfica quædam illorum congregatio exifteret. Hæc autem unio non tam a conventione, quam a facto dependebat; five quod homines diu per orbem errantes ad eadem demum loca fortuito delati fuerant, five quod a communi ftipite progeniti, & in varias domos diftributi in vicinis terrarum fpatiis jam antea fimul permanferant, quemadmodum de Achæis proditum eft. Justin. *Hift.* L. XXXIV. 1.

XXXIII.

Sed & quamprimum ftatus concipitur, in quo plures homines fui juris de vita in uno ac perpetuo cœtu mutuæ defenfionis ergo tranfigenda ita convenerunt, ut finguli vi hujus pacti fuas voluntates univerforum aut majoris partis voluntati fubjicere teneantur, jam adeft civitas alibi definita. Quia igitur Puffendorfii opinione ftatus ille ex folo pacto primo confequitur, evidens eft, fruftra alterum pactum & intermedium decretum generatim fuperaddi.

XXXIV.

Ac profecto, qui in societatem civilem consensit, sine ullius formæ exceptione, id utique, quod naturale est, voluisse judicandus est, nimirum suam voluntatem imperio submisisse universorum; quorum porro erit, vel jam enatam inde democratiam tueri, vel diversam ab hac imperandi rationem stabilire. Fingas vero primum illud pactum hanc vim non habere, tum id negotium non jam ad pactorum genus, sed ad nudos tractatus pertinebit.

XXXV.

Tum igitur demum vera est PUFFENDORFII doctrina, quando multitudo Aristocratiam vel Monarchiam præfert Democratiæ. Nam tunc opus est decreto, quod singularem hanc inducat formam, dein novo pacto, quo in certas & determinatas personas imperium transferatur. Alias ita viget imperium universorum, ut singuli quam minimum primævæ suæ libertati detraxisse videantur.

XXXVI.

Nec quisquam obloquatur, etiam in Democratia eligendas fore perſonas, quæ negotia quotidiana expediant. Enimvero adeſſe prius civile neceſſe eſt imperium, quam hujusmodi perſonæ decernantur. Aliud quid igitur eſt conventio, qua conſtituitur civitas, aliud *ordinatio civitatis*, ſeu remediorum electio, quæ ad finem ſocietatis civilis conſequendum magis idonea judicantur.

XXXVII.

Pendet hæc ordinatio, ſeu *respublica* in eo ſtatu ab arbitrio univerſorum, quorum erit definire, an civile penes ſe retinere imperium, an idem uni, an pluribus ſub nullá vel ſub certa formula, aut mere perſonale, aut in alios transmittendum conçedere velint.

XXXVIII.

Hinc non obſcurum eſt unicum pactum ſubjectionis, quo ſinguli voluntatem ſuam univerſis ſubmittant, vel quod idem eſt, pactum unionis civilis ad eſſentiam civitatis generatim acceptæ ſufficere. Nam qui

voluntatis unionem, ſeu ſubjectionem ſpondet, is eo ipſo in phyſicam civium unionem, omniaque remedia ad confirmandum hocce conſociationis vinculum neceſſaria conſenſiſſe intelligitur.

XXXIX.

Illos itaque non moramur, qui unicum ad civitatem conſtituendam pactum ideo ſufficere non poſſe arbitrantur, quod hac ratione primas ſocietates civiles fuiſſe democraticas, & non monarchicas contra omnem fidem hiſtoricam ſtatuendum fore putent. Etſi enim imperium origine totius fuiſſe multitudinis cogitemus, multæ tamen ac graves eſſe poterant cauſſæ, cur populus illud uni civi permittere, quam ſibi habere mallet.

XL.

Patet vero non eſſe opus, ut tale pactum expreſſis fiat verbis, ſed & tacitum ſufficere, dum populus communi ſuffragio & adjutorio de ſecuritatis obtinendæ ſubſidiis ex uſu ac conſuetudine deliberare ſolet, aut dum infirmiores atque imbeciliores ab iis ſe gubernari patiuntur, de quorum juſtitia, prudentia & robore magna exiſtit opinio.

XLI.

XLI.

Non minus inde colligitur, civile quod dicimus imperium ex pacto pendere, atque vi originis suæ penes patresfamilias aliosque sui juris homines, ut jus proprium resedisse. Et quum sola violentia unio voluntatum effici nequeat, civitatem inter societates voluntarias esse referendam. Cicer. *de LL. III. 2.*

XLII.

Sicut reliquæ societates, ita societas civilis est una persona moralis in statu naturali vivens, unum corpus politicum juribus propriis distinctisque instructum obligationibus. Et quia cives non sibi tantum, sed etiam posteritati consulere videntur, est quoque societas perpetua eoque sensu immortalis, quatenus novi semper socii in eamdem succedunt, ut adeo post annos innumeros idem populus manere videatur. *L. 76. D. de judiciis.*

XLIII.

Quoniam leges sociales, quæ ad totum pertinent populum, *publicæ* vocantur, & quidem naturales, si ex ipsa populi no-

tione promanant, evidens eſt dari leges civitatis univerſales, quæ porro planæ ſint, ac liquidæ, mathematica gaudentes certitudine, immutabiles, neceſſariæ, æternæ, ut alibi oſtenſum eſt.

XLIV.

Harum principia ex iis, quæ ibidem tradita ſunt, nullo negotio intelliguntur. Principium ſcilicet, quod ajunt, *eſſendi* in non repugnantia civilis ſocietatis, *exiſtendi* in actuali ejusdem ſtructura, *cognoſcendi* ſubjectivum in recta ratione, objectivum denique in cœtus hujus perfectiſſimi fine collocanda ſunt.

XLV.

Ex quo perſpicitur, cur inter jurisprudentiæ naturalis ſocialis partes etiam jus civitatis ſit relatum; quod ſi in officiis verſatur *imperantium* & *ſubditorum*, jus civitatis *internum* vel publicum univerſale, ſi vero officia exponat a populis ſibi invicem præſtanda, *jus gentium*, ſeu jus civitatis *externum* nuncupatur.

XLVI.

XLVI.

Finis civitatis eſt ſecuritas. Huic maxime repugnat periculum, quod vel impendet a ſociis *internum*, vel a non ſociis ſeu peregrinis *externum*. Exigit itaque ſalus ſocietatis civilis ejusque commune bonum, ne quid ei a civibus ſuis periculi ſit, ſed ut omnes potius ſecuritatem tam internam quam externam pro virili præſtent.

XLVII.

Quumque in legum conflictu eo modo inſtituenda ſit exceptio, ut potius finis, quam remedii, boni majoris, quam minoris, totius quam partis ratio habeatur, facile perſpicitur illius axiomatis veritas: ſalutem populi ſaluti civium ſingulorum eſſe anteferendam.

XLVIII.

Quibus autem remediis ſalus publica obtineatur, ex ſequentibus elucebit. Abſtinet quis a malo nobis inferendo, vel ex *voluntatis* vel ex *virium* defectu. Deficit voluntas ſive I. quod læſionem noſtram ut malam ſibi repræſentet & virtutem colat, ſive II. quod nulla rerum indigentia ad eam

impellatur, five III. quod nocere volens majus quoddam malum pertimefcat. Vires lædendi defunt, quando quis vim refiftentem fuperare potis non eft.

XLIX.

Quare I. cives ad virtutem informentur; II. de vitæ fufficientia cuilibet pro ftatu fuo profpiciatur, ne ftruant tumultus; III. vitia pœnis efficacibus compefcantur, virtutes excitentur præmiis; IV. promtæ femper fint vires, quæ hoftilia meditantibus refiftant, ea tamen moderatione, ut ne remedium fit pejus malo, datisve alibi de legum conflictatione regulis repugnet.

CAPVT III.

DE CIVILIS IMPERII PROPRIETATIBUS.

L.

Quoniam Imperium generatim alibi definitum eft jus perfectum actiones entis intelligentis pro arbitrio determinandi ad certum quemdam finem, civitas vero fine im-

imperio concipi non poteſt, perſpicuum fit: Imperium ſeu poteſtatem civilem contineri jure gubernandi civitatem, hoc eſt, actiones omnium ſubditorum ad communem ſecuritatem pro arbitrio dirigendi. Grot. *J. B. &. P. I. c. 3. ſ. 6.*

LI.

Quotquot exiſtunt ſocietates hypotheticæ, illæ in civitatem veluti partes in totum quoddam deſinere poſſunt. Eſt igitur civitas cœtus inter rectorios omnium maximus, atque adeo civile imperium reliquas omnes humanas poteſtates dignitate & magnitudine antecellit, ac idcirco eminentiore illo *Majeſtatis* nomine fuit inſignitum.

LII.

Ex his porro colligitur, Majeſtatem ita verſari in civitate, ut altera ab altera ſejungi nullo modo valeat. Imperium autem civile a nullius alterius hominis arbitrio pendere, eſſe in his terris penitus liberum atque *independens*, neque ejus actus alterius cujuslibet juri ſubeſſe, aut irritos reddi poſſe. Etſi enim cives ſinguli ſuas vo-

luntates univerſorum voluntati ſubmiſerint, attamen aliorum intuitu, cum quibus nulla fuit ſocietas inita, libertatem naturalem ceteraque omnia retinuerunt jura.

LIII.

Inde autem fluit, poteſtatem hanc civilem ſeu Majeſtatem recte *ſummam* nominari. Præterquam quod enim ſocietates minores, quæ in civitatis territorio reperiuntur, ſive illæ conjugales ſint, ſive parentales. ſive heriles, ſive domeſticæ, aut cujus demum cunque alterius finis cauſſa colligentur, omnes cum ſuis rectoribus civili ſubjectæ ſunt imperio, ita hoc præter Divinum numen neminem alium agnoſcere ſuperiorem poteſt.

LIV.

Et quia nullus rector alius exiſtit in civitate, qui Majeſtati non ſubſit, conſequens eſt, ut nec ulla in territorio civili poteſtas eidem æqualis reperiatur, adeoque Majeſtas eo ſenſu *una* atque *univerſalis* adpellanda ſit. Quamprimum enim duo illic hujuſmodi imperia exiſtere fingeres,

vel

vel penitus desinere civitatem oporteret, vel in duos civiles cœtus diversos abire.

LV.

Jura, quæ ex notione Majestatis intelligi atque explicari possunt, *majestatica* adpellantur; quorum licet plura quidem, ut in ceteris minoribus imperiis, numerari, adeoque in partes distribui minime repugnet, quia tamen ab ipsa civitatis essentia atque natura divelli nequeunt, haud obscurum est, cur inter reliqua majestatis attributa illud quoque, quod *individua* sit, recensendum veniat. Grot. *L. c.* §. *17.*

LVI.

Ideo hominum jura ut prorsus æqualia & inter se congrua cogitantur, quia ab ipsa hominis notione promanant. Quum igitur jura etiam majestatica ab imperii civilis essentia ducantur, nemo inficias inverit, *æqualem* apud omnes populos, eamdemque omnino vigere majestatem; quare quod uni civili simpliciter consideratæ licet societati, idem & alteri licere, ac vicissim, quod uni non licet, nec alteri id licere est necesse.

LVII.

LVII.

Neque huic quidquam derogat æqualitati diverſa civitatis forma. Quod enim origine ſua toti populo imperium competit in Democratia, idem quoque in Ariſtocratia aut Monarchia, quam primum totum illud in paucos aut unum duntaxat translatum fuit, vigere oportet. Neque aliud ſtatuendum eſt, ſi populo jura quædam majeſtatica ad democraticas, quædam alia ad ariſtocraticas, quædam denique ad rationes monarchicas, vel ad harum binas exigere placuerit.

LVIII.

Sed etiam imperium civile ipſum a modo illud habendi probe diſcernendum eſt. Ab hujus enim varietate perperam quis illius etiam diſcrimen argueret. Sane nec dominia, nec reliqua jura ideo ab invicem differunt, quod ea jam modo originario, jam derivativo, jam ex contractu benefico, jam oneroſo poſſideantur. Quare & majeſtas una ſemper atque eadem permanet, etſi populus, qui eam initio inſpecto

in

in τῳ ſuo habet, diverſas ejus transferendæ leges definiverit. Grot. *L. c.* ʃ. *XI.*

LIX.

Quemadmodum porro a majoribus patrisfamilias aut hominis alterius viribus ac corporis proceritate, ad ſtatum inæqualitatis moralis non valet collectio, ſed quodlibet familiæ caput naturaliter iisdem in domo ſua utitur juribus, ita ii magnopere hallucinantur, qui jura majeſtatica & imperium civile ex numero civium, territorii amplitudine, aliisve potentiæ phyſicæ adminiculis eſſe putant æſtimandum.

LX.

Majeſtatem abſque civitate eſſe nullam, hanc autem pacto coaleſcere, & finibus divini numinis quam maxime convenire, ſupra eſt oſtenſum. Unde manifeſto conſequitur, ſpeciatim conſideratam majeſtatem principium quoque ſuum proximum quidem in conventione, remotum vero in ipſa Dei voluntate poſito officiorum conflictu habere, eo ſcilicet modo, quo ipſas naturæ leges proxime ab hominis natura, remote autem a liberrimo Dei ipſius arbitrio derivavimus. Victoria

re-

releEt. III. de poteſt. civil. IV. 1. ſeqq. v. OSEE *c. VIII. v. 4.*

LXI.

Sicuti porro hæc explicandi ratio contra legum naturalium ſanctitatem minime venit, ita & illud majeſtatis attributum, quod nimirum *ſancta* ac *inviolabilis* ſit, haud quaquam imminuit, quia nec jus imperii a vario illud habendi modo immutari, abunde demonſtravimus. CONCINA *Th. Chr. T. VI. diſt. IV. c. 2.*

LCII.

Nititur vero ſanctitas imperii ſumma, qua munitum eſt, ſanctione pœnali. Si enim graviſſima illa habetur læſio, quæ plurimis infertur, & eatenus maximam meretur imputationem, nullum profecto inter officia erga alios homines majoris eſt ponderis, quam a cive non violari civitatem, cui ſociale pactum Auctoriſque naturæ voluntas ita eum ſubjicit, ut orto conflictu propriam ſuam tanquam partis ſalutem negligere potius, quam totam diſcrimini exponere ſocietatem teneatur.

LXIII.

LXIII.

Menſuram jura majeſtatica accipiunt tum ex communi Imperii notione, tum ex ſocietatis civilis fine; quamobrem ſe ad ea extendunt omnia, ſine quibus nec ſociatam dirigere multitudinem, nec ejus ſalutem liceret efficere. Hæc vero jura ſi in ipſos ſe exſerunt ſubjectos *immanentia*, ſive interna, ſi in extraneos, *tranſeuntia* ſive externa nuncupantur. Priora quoque jura imperii ſpeciatim, poſteriora jura libertatis naturalis dici ſolent.

LXIV.

Poſſunt homines in ſtatu naturali viventes aliorum implorare auxilia, ſeque in eorum patrocinium & clientelam conferre pacto inito, atque hiſce ipſis ſocietates civiles ſibi ſæpius conſulere ſolent ſubſidiis. Aſt uti homini propterea nihil de ſua perſonali decedit libertate, ita nec civitates hujusmodi conventionibus ſummam violant Imperii Majeſtatem, quin potius eamdem magis confirmare conantur. Grot. *L. c.* §. XXI. Cic. *Off. II.* 8.

LXV.

Nec minus sua civili imperio constat summitas, etsi populus vi pactionis alteri populo aliquam concedat prærogativam, eive quædam honoris aut reverentiæ signa exhibere, ac ipsius imperium comiter venerari & conservare teneatur, nec enim qualibet prærogativa tolli libertatem alibi documus.

LXVI.

Atque eamdem ob caussam dubium esse nequit, quin summum ii retineant imperium, qui alteri genti annuam pensionem, sive eam stipendium esse dicas, sive tributum, pendere necesse habent. Nec enim contracto æri alieno statim subjectio cohæret, quippe quod non ex creditoris imperio, sed ex pacti natura persolvendum est. Quid quod etiam annuis ejusmodi subsidiis potentiores sæpe subveniunt infirmioribus? GROT. *L. c. §. XXII.*

LXVII.

Denique quum in nexu feudali non semper simul promittatur subjectio, sed fides detur, certa dumtaxat præstandi servitia curam-

ramve adhibendi, ne quid in alterius fiat præjudicium, manifeſtum eſt: ejus generis conventionem, quæ non tam jus, quam illius habendi modum afficit, nihil de ſumma civili poteſtate delibare. Quamvis vero quis ob perfidiam privari feudo poſſit, attamen ea privatio non ex jure imperii, ſed ex illo jure deſcendit, quo æqualis læſus contra lædentem ſibi æqualem utitur.

LXVIII.

Tum vero exſiſtit demum ſubjectio, ſi eo pertineat pactum, ut populi unius ſocii ab alterius populi nutu aliquando pendere, ejus ſe ſubmittere judicio, & particula quadam majeſtatis pro ipſius arbitrio uti obligentur. Etſi enim tunc populus legibus ceteroquin ſuis vivere permittatur, nihilominus ei precaria tantum ſupereſt libertas, quo ipſo etiam veri nominis Majeſtas evanuit. L. 7. D. *de capt. & poſtl. rev.* Grot. *l. c.* §. XXI. & Barbeyrac. *ibid.*

LXIX.

Ceterum quibus capitibus jura omnia majeſtatica contineantur, non eadem eſſe videtur Doctorum ſententia. Nos haud gra-

vatim eorum partitione amplectimur, qui civile imperium I. Jure *legum ferendarum*, dein II. Jure actiones ac res omnes subditorum, sive ii singuli sint, sive in minores collecti societates, *inspiciendi*, demum III. Jure consilia, quæ ad bonum publicum capiuntur, *exsequendi* concludunt. Unde triplex illa potestas, quam legislatoriam, inspectoriam, & executoriam vulgo nominant, promanat. v. GROT. *l. c.* §. VI.

CAPUT IV.

DE JURE FERENDARUM LEGUM.

LXX.

Illa est imperii natura, ut imperans actiones subjectorum pro suo arbitrio ad societatis finem determinare valeat. Voluntas imperantis sufficienter declarata, ut subditi actiones suas ad eam componant, *Lex*, arctiore significatione, nominatur. Itaque imperantem civilem legum civilium ferendarum jure gaudere non ambigitur, quip-

quippe fine quibus, ut corpora noftra fine mente, fic nec civitas fuis partibus, ut nervis ac fanguine & membris, uti poteft. Cic. *pro Cluent. 53. de LL. III. 1.*

LXXI.

Duplici autem ratione jus hoc fefe exferit, prout leges ab ipfa civitatis effentia, vel a rebus cujuslibet focietatis incidentibus repetuntur. Horum itaque fontium alter cujusque populi communis eft, alter fingularum civitatum proprius. Sic ut hoc utar exemplo, nufquam obligatio parendi aut fecuritatis procurandæ abeffe poteft; contra an rerum quarumdam commercium præcipere vel prohibere e re fit populi, id ex loco, tempore, perfonis, ceterisque adjunctis eft judicandum.

LXXII.

Priores leges immortales, neceffariæ, ubique eædem, mutarique nefciæ, pofteriores fortuitæ funt, mutabiles, & quum a diverfis eventibus pendeant, pro iisdem variandæ. Ceterum tunc perfecta erit civilis legislatio; fi leges a loco, tempore & adjunctis defumendæ cum iis, quæ abef-

ſentia civitatis ducuntur, concordent. LIV. XXXIV. 6.

LXXIII.

Quicunque in civitate ſunt, ii non remedia modo ad finem communem neceſſaria, ſed & illa, quæ circumſtantiis ſingularibus nituntur, cognoſcere debent, ut actiones ſuas iis adtemperare queant. Qua cognitione ſi omnes æque pollerent, & pari ſalutis publicæ amore tenerentur, vix opus foret, leges novas ferre. Sponte enim ſua quisque ſine lege fidem rectumque coleret, OVID. *Metam.* I. 89.

LXXIV.

Quum vero, quas varia tempora deſiderant actiones, cuncti ingenio proprio intelligere antecedenter nequeant, neceſſe eſt, ut qui civitatem gubernant, ſeu *Regimen* gerunt, civibus haſce agendi normas declarent. Atque, quum pluribus ſæpe idoneis æque remediis idem obtineatur finis, illud, quod imperanti præplacet, ipſe manifeſtare debet.

LXXV.

Sed & inde legum neceſſitas maxime elucet, ſi in animum inducas tuum, eos, quibus jurium majeſtaticorum exercitatio committitur, homines eſſe, a quibus aliquando impetres, ubi jus, ubi injuria opus ſit, eſſe gratiæ locum, eſſe beneficio; & iraſci & ignoſcere poſſe: inter amicum atque inimicum diſcrimen noſſe. Leges vero rem ſurdam, inexorabilem eſſe, ſalubriorem melioremque inopi, quam potenti: nihil laxamenti nec veniæ habere, ſi modum exceſſeris. Liv. *Il. c. 3.*

LXXVI.

Leges civiles fortuitæ toties libertatem civium naturalem imminuunt, quoties eadem reipublicæ nocere poſſet. Quid autem hic & nunc damno reipublicæ cedat, iis dumtaxat cognitum eſt, qui non modo aliqua, ſed omnia ejus eventa penetrant. Sane aliquando mala quædam ob eorum conflictum toleranda ſunt, quæ ſi impedire conetur imperans, majoribus etiam incommodis civitatem ſubjiceret.

LXXVII.

Leges igitur mutabiles non prius quis ſuadere poteſt, quam ubi omnia negotia perſpexerit ſocialia, quod quum humanæ imbecillitatis vires fere excedat, communis inde conſilii utilitas ſatis intelligitur. Niſi enim, qui uni dant operam ædificio, conferant inter ſe conſilia, ſingulæ licet ejus partes bene compoſitæ ſint, ſin tamen mutuo ſibi non reſpondeant, totum perfectione ſua carebit.

LXXVIII.

Quæ legum civilium requiſita ſint, haud difficulter ex dictis eruitur. Scilicet I. promulgatione indigent, & quidem idiomate vulgari; nec enim aliter obligant, quam ſi in omnium notitiam pervenire poſſint. II. Quæ vago nituntur edicto, poſterorum fere oculos effugiunt, & in oblivionem ire ſolent; niſi igitur aliquando publicatione e tenebris educantur, parum juſte ignaro ſubdito imputaretur earum transgreſſio: ut adeo ſit conſultum eas uno atque conſtanti codice complecti.

LXXIX.

III. Sint breves, facili & plano ſcriptæ ſtylo, quemadmodum divinus Legislator in decalogo eas tulit. Non enim omnibus ſubditis æque tenax ſive memoria ſive judicium obtigit. IV. Conciſæ & determinatæ, ne vaga eas corrumpat interpretatio. V. Paucæ, quia ut Plato obſervat, *) ubi plurimæ leges, ibi & lites & mores improbi. VI. Accedant quam maxime ad legis naturalis ſimplicitatem, ut ſpes ſit, eas quam diutiſſime duraturas.

* *Ap. Strab. Geogr. IV.* Tac. *Ann. III.* 27.

LXXX.

Illud etiam conſiderandum eſt, legum civilium diverſas eſſe formas. Quæ enim ad ſtatum civitatis, quatenus eſt perſona moralis, pertinent, ſunt *publicæ*, quæ ad perſonas ſingulorum vel patrimonium; *privatæ*. Dein illæ, quæ jura rerum atque dominia, deque his diſponendi modum definiunt, ſpeciatim *civiles*, eæ contra, quæ pœnas delictis vel quaſi, id eſt, actionibus dolo culpave inſignibus, decernunt, *criminales* adpellantur.

LXXXI.

Harum autem omnium fons is eſt, qui utitur majeſtate, earumque vis non jam ex ſolo naturæ jure, ſed proprie ex communi civitatis ſponſione *) fluit. Nec audiendi ſunt, qui dicunt, legibus ſocietatis primos tantum illius conditores, non horum poſteros ſe ſubjeciſſe. Dum enim quis in civitate naſcitur & educatur, in eam venit, ac eo ipſo ſe ſubmittit. Abſurdum autem foret, velle eum eſſe participem commodorum, onera vero atque incommoda ſubterfugere.

* *L. I. D. de LL.*

LXXXII.

Quoniam leges omnes vel ex notione civitatis, vel a rebus circumſtantibus promanant, priores quoad materiale, ſeu edictum, naturales vocantur. Poſteriores tam ratione edicti quam ratione ſanctionis ſunt poſitivæ, & in rebus objective indifferentibus verſantur. Pone, lege civili furtum ſub pœna mortis prohiberi; hæc erit materialiter naturalis, formaliter vero, ſeu quoad pœnam, poſitiva. Contra lex de ſeptem adhibendis in teſtamento teſtibus tam ma-

te-

terialiter quam formaliter positiva censenda est, quod nihil eorum sola ratione constet, atque indifferens sit, septem vel octo testes definire.

LXXXIII.

Ita vero ferendæ sunt leges positivæ, ut non adversentur naturalibus, quarum mutatio divinæ naturæ ipsisque rerum essentiis repugnaret. Potest igitur legislator civilis leges declarare naturales, iis species adplicare obvenientes, novis quin immo præmiis aut pœnis munire, juribus permissivis detrahere, obligationibus demum naturaliter imperfectis jus cogendi civile adjicere. v. Exod. XXI. & XXII. v. 1. Levit. XIX.

LXXXIV.

Hinc fit, ut imperans civilis actionibus subjectorum certam jure præscribat formulam, ætatemque, qua varia obire negotia liceat, determinet; atque porro promissionibus, pactis, contractibus, matrimoniis & ceteris tam inter vivos, quam mortis caussa dispositionibus modum & normam statuendi habeat potestatem, dummodo nihil definiat, quod divini Numinis volun-

tati ſit contrarium. Impia certe eſt HOBBESII opinio, omne honeſtum aut inhoneſtum a civili lege dependere. *De Cive VI. 9. XIV. 10.*

LXXXV.

Qui vero civitatem ingreſſi ſunt, naturalem ſuam libertatem communi ſubjecerunt imperio, & in nihil ſe conſentire velle promiſerunt, quod imperanti diſpliceret; qui proinde ſubditorum antevertere conſenſum poteſt. Quare horum diſpoſitio utpote de jure alieno facta, & ab illa conditione, ſi non prohibeatur, pendens, irrita penitus eſt lege imperantis refragante. *L. 5. C. de LL.*

LXXXVI.

Et quoniam leges civiles remedia ſunt ad conſequendum civitatis finem, liquet objectum earum non eſſe illa, quæ ad hunc promovendum haud conducunt, neque ullum cum eo nexum habent, & ab hominum imperio natura ſua eximuntur, veluti cogitationes; multoque minus, quæ vel vetita, vel præcepta manifeſtum civitati adferrent detrimentum. Quare dantur actio-

actiones ſubditorum, quæ foro civili haud ſubjacent, civiliter indifferentes, in quibus reſiduum quid adeſt libertatis naturalis, quæ *libertas civilis* dicitur.

LXXXVII.

Si tamen dubitetur, an legislator civilis de rebus a foro ſuo alienis quid ſtatuat, jus bonæ alterius exiſtimationis conatum violaret, qui legi ſe ſubducere vellet. Præſumtio igitur pro legislatore pugnat, cujus eſt ſingulares noſſe circumſtantias, bonumque civitatis optime perſpicere. Quare manente dubio ſubditis ſolum ſupereſt parendi gloria: poterunt tamen, quæ videntur ſubeſſe legis incommoda, imperanti ob oculos ponere, vel, ut ajunt, *repræſentare.*

LXXXVIII.

Denique quia leges civiles ſibi ſubjectos non alia ratione nos tenent, quam quia imperans vult, facile etiam reliqua, quæ ad poteſtatem legum ferendarum pertinent, perſpiciuntur. Ita I. habet jus legem fortuitam abrogandi, ei derogandi, & ex juſta cauſſa vel perſonam ſingularem vel certum civium genus lege ſolvendi ſeu *diſpenſandi.*

LXXXIX.

LXXXIX.

Nec obloquaris, inutilem effe difpenfationem, quod ea illicita fit, fi ratio legis duret, hac vero ceffante neceffaria amplius haud effe videatur. Enimvero fi ratio refpectu omnium ceffat, aut plane abfurdum ex legis implemento fequitur, tunc quidem fola æquitas cives a lege eximet; fi tamen lex intuitu unius dumtaxat & folum negative ceffet, ut nimirum fine ulla abfurda confecutione poffit cuftodiri, tum vero ad difpenfationem omnino recurrendum eft.

XC.

II. Imperans poteft legem fuam interpretatione authentica vel reftringere, vel extendere, aut obfcuram declarare. III. Qui majeftate gaudet, legibus mere civilibus non eft fubjectus, repugnat enim obligatio a folius obligati arbitrio pendens. IV. Etfi vero leges naturales nullis fubeffe mutationibus alio loco demonftratum eft, fæpe tamen etiam actiones ab iisdem diffentaneæ permitti feu tolerari poffunt.

XCI.

XCI.

Cives generatim æquali inter ſe jure utuntur, niſi ob bonum civitatis libertas unius vel augeatur, aut imminuatur; cujusmodi lex privata in favorem vel odium alicujus quid ſpeciale conſtituens *privilegium* vocatur, quod porro in *favorabile* & *odioſum* abit. Favorabile rurſus *gratuitum* eſt, ſi ex gratia, *oneroſum*, ſi aliqua permutatione obtineatur. Dein ſi uni ſoli tribuitur perſonæ, privilegium ſtricte tale, & quidem *reale*, audit, ſi in hæredes tranſeat, *perſonale*, ſi cum perſona exſtinguatur.

XCII.

Illud denique privilegium, quod certo rerum aut perſonarum generi veluti agriculturæ, feminis, minoribus, conceditur, beneficium legis ſeu *jus ſingulare* vocatur. Ceterum ineſt in privilegio favorabili quædam diſpenſatio. Ab ea tamen differt, quod hæc jus dumtaxat negativum tribuat, & libertatem moralem reſtituat, illud vero jus poſitivum largiatur, atque in certis negotiis obeundis civi ſpeciatim adſiſtat.

XCIII.

Fluunt hinc ſequentes concluſiones: I. Jus dandi privilegia eſt jus majeſtaticum, adeoque nemini niſi imperanti competens. II. Conceditur privilegium extraneis etiam, quatenus vel ipſi, vel res eorum civitatem ingrediuntur, ac eatenus in ſubjectionem veniunt. III. Privilegia mere gratuita naturam precarii induunt, & ideo ab imperante pro lubitu revocari poſſunt.

XCIV.

IV. At oneroſa & quæ pretio redimuntur, nequeunt auferri, niſi ob commune bonum, qua in ſpecie præſtanda etiam privilegium habenti indemnitas, hæc vero V. non debetur, ſi ipſe conditionibus privilegii haud ſatisfaciat, eo abutatur, aut illud plane in publicum detrimentum convertat.

CA-

CAPUT V.

DE SUPREMA IMPERANTIS INSPECTIONE ET JURE POLITIÆ.

XCV.

Cognitio morum, temporum, rerumque, in quibus respublica verſatur, neceſſaria eſt iis, qui gubernant civitatem; nec enim aliter jure legum ferendarum apte uti, nec obligationi communem promovendi felicitatem ſatisfacere iis liceret. Itaque ad jura majeſtatica jus quoque ſupremæ inſpectionis referendum eſt, vi cujus nimirum imperanti ea omnia, quæ ad ſalutem publicam pertinent, veluti actiones, res & operas ſubditorum examinare ac cognoſcere concedatur.

XCVI.

Atque hanc ob cauſſam poteſtas civilis non modo ætatem, numerum, pecunias, vitæ genus ſeu labores civium ſingulorum inveſtigare poteſt, ſed etiam in cunctas minores ſocietates inquirere, ne quid committ-

mittant, quod securitati & quieti civitatis adferret detrimentum, quin potius earum consilia in commune totius populi bonum conspirent.

XCVII.

Ita nimirum otiosi cives incitantur ad labores, improbi vel ad meliorem reducuntur frugem, vel ne probos contagione sceleris contaminent, omnino ab his separantur. Hujus denique inspectionis beneficio perniciosa etiam conjugum diffidia, nimia parentum in liberos vel sævitia, vel indulgentia, crudelitas dominorum in famulos, aliæque vitiosæ consuetudines præcaveri, atque emendari possunt.

XCVIII.

Societas æqualis ad artis sive liberalis, sive illiberalis, immo & ad communis cujusdam juris exercitium unita *collegium* dicitur, seu *sodalitium*; estque aliud *publicum*, si in juribus majestatis administrandis, aliud *privatum*, si in rebus singulorum gerendis occupetur. Ita Romæ collegia Senatorum, Pontificum, Prætorum, Tribunorum erant publica, collegia Fabro-

brorum, pistorum, fratrum arvalium, privata.

XCIX.

Justa civiliter est societas, quæ legi civili non repugnat, secus est *injusta*. Quum vero legum omnium civilium fons reperiatur in Majestate, consequens est, ut eidem sit potestas, collegia & sodalitia, dum velit, instituendi, vel eorum scopum saltem & regulas cernendi, ac porro prout fini civitatis consentanea sunt, vel dissentanea, eadem civiliter justa aut injusta declarandi. Itaque compertum est, cœtus, qui naturaliter licerent, constitutis civitatibus latisque legibus civilibus haud amplius vi propria valere. *L. 1. D. de coll. & corp.*

C.

Is actum confirmat, qui novas ei valoris addit rationes. Competit igitur Imperanti jus non modo singulorum civium ac familiarum negotia & conventiones, sed etiam pacta sive statuta collegiorum confirmandi. Quorsum porro & jus pertinet vicos, pagos, urbes, studiorum universitates & commer-

ciorum ſodalitia erigendi vel reprobandi, ac quæ hujus ſunt generis.

CI.

Fit ſæpius collegii confirmatio ſub certis conditionibus, quæ locum ac modum ſocios recipiendi, horum labores, numerum, ætatem ac ceteras qualitates requiſitas deſignant. Fac vero collegium præſcriptam hanc normam excedere, & jam erit civiliter illicitum. Eſt autem hujusmodi confirmationis eo major neceſſitas. quo magis multitudo ad nocendum eſt idonea.

CII.

Quamprimum vel ſingulorum civium negotia, vel inſtituta minorum ſocietatum reipublicæ noxia ſunt, aut rerum converſione facta periculum ex iis redundat in civitatem, jus ineſt in imperio civili, quo hujusmodi actus reprobentur, atque irriti fiant; tum etiam ſodalitia & corpora vel corrigantur, vel adjecto conventibus adſeſſore coerceantur, vel ſi quorundam animis inemendabilis illabatur pernicies, diſſolvantur. *L.* 5. *Cod. de* LL. *L.* 3. *D. de coll.* *& corp.*

CIII.

CIII.

Determinatio remediorum, quibus cives patrimonium ſuum tueri, illud augere, & commode vivere queant, dicitur *Politia* ſtrictiore ſignificatione. Quum poſita rerum ſufficientium inopia ſecuritas non poſſit in civitate obtineri, in propatulo eſt, inter jura majeſtatica etiam jus Politiæ eſſe adſcribendum. Atque hoc jure utitur Imperans, ut ſubjectis pro ſua cujusque conditione ac ſtatu de rebus neceſſariis, immo etiam de utilibus ac voluptuariis, proſpiciat; utque hoc modo ſingulis in quiete, ac quoad ejus fieri poterit, etiam in abundantia & munditie vitam liceat tolerare. III. Reg. *IV. v. 20. & 25.*

CIV.

Itaque vi juris politiæ Imperans annonæ curam atque lignorum gerit, vias a latronibus tutas reddit, modum incendia præcavendi, ac prompte exſtinguendi præſcribit, omnium vero ſanitati contra ingruentes morbos inſtitutis Medicorum & Chyrurgorum collegiis, ac prophylacticis invigilat remediis.

D 2 CV.

CV.

Sed & pretium rebus & operis necessariis statuit, ne unquam cives ad labores prompti atque idonei illis destituantur. Pro mendicis vero & labori imparibus fundat orphanotrophia, ptochotrophia, xenodochia, nosocomia, atque ab iis validos arcet mendicantes, quos vel invitos in ergastulis operas pro alimentis cogit permutare. COD. JUSTIN. *de Valid. Mendic.*

CVI.

Ex hoc eodem fonte porro consequitur, ut is, cui competitM ajestas, pondera definiat atque mensuras, ne contrahentes se invicem defraudandi arripiant occasionem; utque auri, argenti ærisque flandi, feriundi facultate vel solus utatur, vel si monetam cudere aliis permittat, formam tamen & valorem ejusdem determinet, caveatque, ne ex re monetaria cives quidpiam detrimenti patiantur. *L. 13. §. 8. D. Locat.* NOV. *CXXVIII. c. 15.*

CVII.

Studet civile imperium subjectorum utilitati, si agrorum culturam per pagorum ma-

magiſtros certis propoſitis præmiis aut etiam pœnis promoveat; ſi opificia varii generis & naturæ territorii accommodata erigi, ac in dies perfici curet; ſi commercia denique tam inter cives quam cum exteris per mercatus, nundinas, emporia, & montes pietatis inſtituat, adjuvetque, ac eam in rem ſollicite diſpiciat, ne negotiatorum fraudibus locus fiat.

CVIII.

Et quum in civitate fugiendi ſint inutiles labores, & ordo familiarum conſervandus, neceſſe utique fuerit perimere artes vanas, ineptos tollere operarios, nullumque pati vitæ genus, veluti doctorum, opificum & mercatorum, quod nimia multitudine laboret. Quæ omnia efficiendi poteſtatem Imperanti competere res eſt longe manifeſtiſſima.

CIX.

Civium jucunditati conſulitur, ſi ad mores humanos, comes, urbanos & feſtivos informentur, ſi ædificia tam publica quam privata non modo ſolide, ſed etiam decore exſtruantur, ſi denique honeſtum

quoddam pateat ludorum & gaudiorum genus, quo cives & corpus exerceant, & in feriis curis pusillum laxamenti nanciscantur. Nemo itaque negaverit, & horum ordinationem ad civilis imperii jura pertinere.

CX.

Nihil autem magis ad reipublicæ tranquillitatem conducit, quam disciplinarum cultura & virtus, siquidem pessimus quisque asperrime rectorem patitur; inde elucet jus Imperantis ea omnia præcipiendi, quæ dum intellectum perficiunt subjectorum, & voluntatem, legibus quoque convenienter vivendi suppeditant occasionem.

CXI.

Est igitur jus majestaticum artium liberalium & illiberalium veluti agriculturæ & opificiorum scholas curare, tum lycea, universitates & academias, in quibus tradendis excolendisque scientiis assidua detur opera, instituere, ex hisce vero eligere viros probos doctosque, qui ad cives in officio continendos & virtutis admonendos omni studio incumbant; speciatim vero pu-

pil-

pillis de tutore idoneo profpicere, & fupremam tutelarum infpectionem habere.

CXII.

Contraria ratione Majeftati eft ea vetandi poteftas, quæ male agendi præbent fubfidia, ex quo fluunt leges *formulariæ*, quæ levitatem in pacifcendo coerceant, dein *fumptuariæ*, quibus luxui tam in nuptiis & funeribus, quam in veftibus potiffimum peregrinis cibisque modus ponatur, ne cives inutiliter opes perdant, atque fanitatem.

CXIII.

Pari jure prohibentur in quibusdam gradibus matrimonia propter incontinentiæ periculum, aftrologia nugatoria perimitur, & circulatorum impoftura, porro bibendi reftringitur atque aleæ licentia, quæ fraudes, furta, fuperftitiones nutrit, venalem reddit pudicitiam, & familias fpoliat; res denique libraria prudenti cenfura limitatur. Jerem. *X.* 5. L. 4. §. *D. fam. ercis.*

CXIV.

Crefcente civium numero vires quoque & opes civitatis crefcere neceffe eft;

 quam-

quamobrem jure politiæ cura continetur, ut procreatio liberorum pariter ac educatio promoveatur. Eſt itaque Imperantis non modo expellere feminas quæſtuarias, aut ſaltem ad loca remotiora relegare, ſed & fidem munire conjugalem, morem faciendi eunuchos abolere, præmia nuptiis, pluriumque liberorum genitoribus aliquam immunitatem concedere, cælibes autem incaſtos a variis civilibus excludere juribus.

CXV.

Quia tamen non poſſunt mala impediri omnia, & porro danda opera, ut ea in commune quoddam vertantur bonum, non leviter paucitati ſubditorum ſubvenietur, ſi loca idonea parentur, quibus puerperæ innuptæ vel pauperes mature ac ſine famæ jactura excipi poſſint, celandi vero ventris facilitas, præcepta cuique delatione, aliisque artibus adimatur.

CXVI.

Nec ideo metuendum eſt, feminas ad flagitia invitari; ſatis enim fuerit, parentum aut tutorum in educando negligentiam acerbius punire, in viros autem plerumque im-

impudicitiæ auctores graviorem, quam vulgo fieri solet, & cujusvis facultatibus consentaneam sancire mulctam, eamque alendæ matri & partus nutritioni adplicare. Alienum enim est a ratione, factum caussæ præcipuæ minus imputare, quam caussæ subjectæ, quæ etiam solo metu imminentis mali ad sæviendum in fœtum innocentem sit proclivis. Sed de his remediis in prudentia politica agendum est.

CAPVT VI.

DE POTESTATE IMPERANTIS EXSEQUENTE.

CXVII.

Nisi leges in republica observentur, ipsas nullum usum, utilitatem nullam habere palam est. Hinc salus civitatis exigit illam imperantis facultatem, per quam ea, quorum vel necessitatem vel commodum perspexit, atque ideo præcepit aut vetuit, executioni quoque mandentur. Unde manat Im-

perantis poteſtas ea in actum deducendi, ſeu exſequendi, quæ fini ſocietatis civilis conducunt. HORAT. III. OD. *XXIV. v.* 35.

CXVIII.

Huc ſpeciatim pertinent I. Jus armorum, II. Jus territoriale, III. Poteſtas judiciaria, IV. Jus puniendi, V. Jus circa bona civitatis, & VI. munera publica, quæ quidem omnia in perſonis & rebus ſocietatis verſantur. Quibus deinde accedunt jura belli, pacis, fœderum, ac legatorum, nonniſi adverſus exteros populos ſe exſerentia, ideoque in jure gentium tractanda.

CXIX.

Arma dicuntur res omnes aptæ ad vim vel alteri inferendam vel amoliendam, facultas vero ea in promptu habendi, iisque pro re nata utendi *jus armorum* nuncupatur. Quia itaque Imperans ſocietatis civilis finem ſeu ſecuritatem niſi turbatorum violentiæ reſiſtat, obtinere nequit, evidens fit, inter jura majeſtatica armorum quoque jus reperiri, atque ſine viribus parum tutam eſſe Majeſtatem. LIV. *II.* 55.

CXX.

CXX.

Quapropter jus Imperantis est folius de bello & modo, quo id geri debeat, arbitrandi, ut adeo nonjam finguli, fed univerfi fini civitatis confequendo profpicere cenfeantur. Quo revocatur jus perfonas, per quas cavetur, ne vis fiat cuipiam, nominandi tam *vigiles* pro fecuritate interna, quam *milites* pro externa. *Cf.* Grot *L. I. c. V. §. 1. feq.*

CXXI.

Inde porro defcendit jus confcribendi milites, habendi delectus, immo & peregrinos conventa formula, vulgo capitulatione, viventes conducendi; jus armamentaria publica conftituendi, exftruendi munimenta, & præfidia ponendi; hinc jus cogendi cives, ut pro omni adparatu militari laborent, & annonam procurent; jus caftra habendi, metationes præfcribendi, invalidos milites per pagos diftribuendi, ut fimul rufticos militaribus inftruant exercitiis; jus denique leges condendi militares ejusque generis reliqua.

CXXII.

Quia tunc tranquillitate interna fruimur, quando nullæ adſunt cauſſæ, ex quibus pericula ab improbis incutienda prævidere liceat, inter majeſtatis quoque jura referendum eſt *jus actiones eorum dirigendi, qui in civitate exiſtunt, ne cives lædantur*, ut cuique ſuum tribuatur. Quorum leges pertinent, ne quis noctu ſine lumine ambulet, ne arma a paganis geſtentur, ne pharmacopolæ venena promiſcue vendant, aut agyrtæ medicinam faciant.

CXXIII.

Quum territorium ſit locus, ubi imperium civile exercetur, patet: Imperantem pollere jure efficiendi, ne illi, qui in civitatis ſunt territorio, leges violent perfectas, ſive habeant *domicilium*, hoc eſt, habitationem animo ibidem perpetuo manendi, ſive non habeant. Hoc *jus* nonnulli *territoriale* adpellant.

CXXIV.

Ex his conſequitur: I. Ut jus hoc territoriale ad actiones tantum negativas ſeu omiſſiones ſpectet, exempli cauſſa, ne quis ter-

territorium accedat, vel tranfeat; II. ut illud etiam cum peregrinis exerceatur, qui tamen ad actiones affirmativas cogi nequeunt, nifi fub hac conditione admittantur: quæ ratio eft, cur quilibet foro delicti fubjiciatur. III. Ut etiam in Imperantes extraneos competat, quia horum majeftatem haud imminuit.

CXXV.

IV. Ut adeo poffit Imperans iis quidem ingreffum denegare, qui fe non fubjiciunt, nec legibus affirmativis teneri volunt: at quando alium admittit Imperantem, id facere falva ejus æqualitate cenfeatur. Quare non obftat illud vulgatum: extraneos territorium civitatis fubeuntes cives fieri temporarios, nam & hi fubjecti non fierent, nifi jam antea tales fuiffent.

CXXVI.

Nec minus inde patefcit V. fi jus quoddam in fuo territorio civitas altera alteri concedat, velut habendi præfidii, tum id jus non effe majeftaticum, fed fervitutem quamdam gentium potius producere, de qua alibi. VI. denique quum jus territoriale fit majeftaticum, illi,

qui

qui non gaudet majeſtate, id proprie competere non poſſe, etſi juribus aliis majeſtati analogis fruatur.

CXXVII.

Quandoquidem ex dictis conſtat, Imperanti eſſe jus determinandi bella, modumque ea gerendi, nec patiendi, ut civibus vis inferatur, quin immo efficiendi, ut reſarciatur læſio, & injuriæ iis illatæ vindicentur, denique ſuum cuique tribuatur, Majeſtati etiam jus de ſubditorum litibus judicandi, easque decidendi, ſeu *ſuprema jurisdictio* vel *poteſtas judiciaria* recte attribuitur.

CXXVIII.

Pone enim, id jus ſupremæ jurisdictionis majeſtati non cohærere, & jam nihil proderit iuſtitutio civitatis. Inde vero haud conficitur, jura naturalia ſtricte talia in ſtatu civitatis deſiiſſe; alius enim dumtaxat ea exercendi modus eſt definitus, quem ſola non determinat natura, ſed qui ab iis, quæ circumſtant, rebus ſimul pendet; quare nec Imperanti duriora licebunt remedia, quam-

quamdiu ſuperſunt leniora. *L. 13. Dig. quod. met. cauſ. L. 276. de R.*

CXXIX.

Absque cognitione cauſſæ hujus deciſio fieri nequit, deciſione vero opus eſt, ſuum ut cuique tribui poſſit. Itaque in poteſtate judiciaria ineſt jus cauſſas ſubjectorum controverſas cognoſcendi, ſententias, quibus ea decidantur, ferendi, atque exſequendi, tum partem victam, ni ſponte ſolvat, adigendi, ut præſtet illud, in quod fuit condemnata.

CXXX.

Hinc autem liquet. I. Judicium legitimam eſſe diſceptationem ac deciſionem cauſſæ a ſuperiore, vel ex ejus juſſu factam. II. Ordinem judiciorum naturalem conſiſtere, in 1.) petitione actoris, 2.) rei exceptione quoad factum vel jus, 3.) probationibus earumque eliſionibus, 4) ſententia ferenda; vanas autem a judiciis dilationes eſſe repellendas.

CXXXI.

Porro III. judicium tribus conſtare perſonis; actore, qui imputat factum, reo, cui fit im-

imputatio, judice, qui imputat jus. IV. Si actor suum persequatur, vel pœnam sibi applicandam, judicium esse civile, si pœnam vero publicam exposcat, judicium criminale constitui.

CXXXII.

Præcipue autem potestas exsequens Imperantis tum se exserit, quando is conatibus obstat improborum, & delicta sive ipsam proxime afficiant civitatem, *publica*, sive in peculiares tantummodo cadant socios, *privata*, coercet, ac porro a delinquentibus pœnas ex doctrina imputationis & fine civitatis determinandas sumit.

CXXXIII.

Sane legis civilis auctoritas absque pœnæ comminatione nulla est. Licet enim apud probos, qui legislatorem salutis publicæ studiosum, legemque salutarem esse noscunt, ea satis valeat, tamen sola legis virtus intrinseca apud pravos, quorum sunt plurimi, est inefficax, quod metu dumtaxat regantur pœnæ externæ; dum sciunt rectorem & posse, & constanter velle ma-

la

la cum peccatis ipſo effectu copulare. Grot. *II. 1. §. 14.*

CXXXIV.

Gaudet igitur Imperans jure pœnas ob conflictum actionum cum publica vel privata civitatis ſecuritate infligendi; quod jus eo quidem fine exercet, ut qui culpam contraxerunt, attentiores deinceps in muneris ſui expletione fiant, iis autem, qui dolo deliquerunt, deſit impoſterum I. voluntas, vel ſaltem II. potentia nocendi, neve III. ſucceſſus improborum plures alliciat, ſed ut reliqui ſubditi alieno periculo cautiores redditi a malo committendo abſterreantur. Phædr. *II. Fab. 4.*

CXXXV.

Quare haud aliter licita eſt pœna, quam dum ſit remedium ad ſalutem publicam neceſſarium. Atque adeo ſalus civitatis unicus eſt finis pœnæ, qui obtinetur emendatione delinquentis, ſatisfactione læſi, & exemplo aliis illucente, qui tres particulares pœnarum fines ſemper præ oculis habendi. Unde aliquando etiam mortuorum ſuſpenduntur cadavera, pœna fugitivis in

effigie ſtatuitur, publicaque patibula habentur. Nec vero ſola moralitas actus, ſed ejus relatio ad finem civitatis, pœnarum civilium menſura eſt. Grot. *II. XX.* §. *34. 36.*

CXXXVI.

Et quoniam jura Majeſtatica ex jure civitatis colligi debent, peccata, quæ fini civili haud adverſantur, huc non pertinent, ſed in foro civili & externo ſunt indifferentia. Hinc non punitur ſimplex ambitio, avaritia, hypocriſis, ingratusve animus, quod hæc animi vitia externis coactionibus emendare non liceat. Nec pœnæ omnes promiſcue dictari debent, ſed illæ tantum, quæ cum fine civitatis conſpirant.

CXXXVII.

Ita pœnæ infamiæ, vel mutilationis non emendant delinquentem, immo eumdem ad peccandum invitant, quia odio publico expoſitus honeſtam ſuſtentationem quærere non poteſt; ipſique aliquando civitati nocent, quippe quæ otioſis hominibus alendis oneratur. *Talio* vindicta par eſt, ut quod quis fecit, idem rurſus ferat, veluti ut

ocu-

oculis privetur, qui alteri oculos effoderit; rariffime igitur toleranda eft.

CXXXVIII.

Exilium an dictandum fit, quæritur. Verum quum civium imminuat copiam, hominefque peffimos in vicina mittat territoria, fæpe etiam linguæ ignaros, ut, quia fibi alimenta promereri nequeunt, furto & rapina vivere teneantur, repugnat fere femper bono civitatis, emendationi lædentis, ac juftitiæ erga alios obfervandæ.

CXXXIX.

Pœnas executioni mandare foli majeftati refervatur, cui dumtaxat jus determinandi modum, quo bella gerantur, reique publicæ fervetur tranquillitas, competere diximus; non ergo a quopiam in civitate nifi illius confenfu exerceri poteft. Itaque non eft permittendum, ut a fodalibus vel parentibus pœnæ in fuos graviores decernantur. Et dum Galli, Germani, Romani jus puniendi uxores maritis concefferunt, id nonnifi nomine civitatis feciffe videntur.

CXL.

Qui alterius perfectionem & securitatem promovet, beneficus est; quin itaque Imperans delinquentibus pœnas infligens eundem titulum mereatur, haud est dubium. Contra patet, eum maleficum esse, si flagitiosis parcendo bonos cives in pericula novarum læsionum conjiciat; ex quo veram Imperantis benefici ideam a præconceptis opinionibus purgare licebit. *Si enim in delinquentes remissiores fuerimus, summæ nobis crudelitatis in patriæ civiumque perniciem fama subeunda est.* CICER. IV. *in Catil.* *11. 12.*

CXLI.

Pœnæ civiles ex fine civitatis mensuram capiunt. Unde consequitur juris esse majestatici, ad hunc finem pœnas nunc majores nunc minores imponere, eas exasperare, aut pro re nata mitigare, quin si bonum publicum remissione pœnæ magis promoveatur, prorsus remittere, quod ultimum *jus adgratiandi* vocant GROT. *II* XX. §. *22.*

CXLII.

CXLII.

Inde regulæ in Judicio de pœnis formando notandæ promanant: I. Pœnæ ſunt mala vel corporis, vel fortunæ, adeoque in privatione ejus, quod noſtrum eſt, aut in dolore infligendo conſiſtunt. II. Quod uni malum majus eſt, alteri vel minus eſt, vel prorſus nullum, ex quo proportio in ſumendis pœnis haurienda erit. Non enim ruſticus aula ſibi interdici grave putabit, nec dives aliquot perdere aureos.

CXLIII.

III. Æſtimatio ergo pœnæ pro ſtatu perſonæ, ſexu, patrimonio, loco, tempore, & modo varianda eſt. IV. In multitudine peccantium, quod pœna ab omnibus ſumenda reipublicæ potius noceret, iis danda erit venia, qui minus rei ſunt. Grot. *II. 20.* §. *31.* Montesq. *l'Eſprit de loix VI. 16,*

CXLIV.

V. Qui non peccavit, non poteſt puniri, ac ideo conſanguinei vel liberi delinquentis a pœna immunes erunt; quod vero hi interdum bonis aut privilegiis mulcten-

 tur,

tur, id pœna proprie non eſt. Profuerunt olim majorum merita, nunc demerita noceant.

CXLV.

VI. Leges veteris teſtamenti non ſunt poſitivæ univerſales, quod alibi evictum dedimus; illis igitur in delictis, quibus leges Ebræis ſub Theocratia datæ certas definivere pœnas, quin Imperans civilis Chriſtianus gratiam faciendi libertate polleat, dubitationi haud eſt obnoxium.

CXLVI.

Quando delictum eſt privatum, reus et civem lædit, & legem pœnalem tranſgreditur, quamobrem & ad ſatisfactionem privatam, ſcilicet damni reſarcitionem, & ad publicam ſeu pœnæ præſtationem tenetur. Hujus ſi gratiam faciat civitatis rector, non ideo & illam cenſetur remiſiſſe.

CXLVII.

Et quia juri Imperantis reſpondet ſubditorum obligatio, reus pœnam perferre tenetur; nec eam irroganti unquam reſiſtere poteſt. Non tamen ideo jubetur malum

lege

lege præfcriptum ultro fibi arceffere, aut fe ipfum punire.

CXLVIII.

Dicunt neminem obligari poffe, ut malum adpetat, ergo neminem quoque adftringi, ut perferat pœnam. Verum intelligendum id eft cum exceptione, nifi majus malum immineat. Reus enim graviori fe exponeret periculo, fi pœnæ refifteret. Deinde in confcientia, qui peccavit, tenetur, poftquam nocuit reipublicæ, eidem prodeffe exemplo, quod utique bonum eft morale.

CXLIX.

An jus morte etiam plectendi nocentes, *jus gladii*, *jus vitæ & necis*, Imperanti civili competat, fuerunt, qui in dubium revocarent. Quam in rem his utuntur argumentis. I. Jus illud natura fola non tribui, quod jura omnium fint æqualia. II. Pacto id in fuperiorem transferri haud potuiffe; quod nemo unus fuerit vitæ fuæ Dominus; III. nec illud ab expreffo & univerfali fummi numinis juffu derivandum effe, quod foli populo judaico conceffum fuerit.

CL.

Enimvero jus gladii manat ex tacita Dei voluntate, seu, quod idem est, ex lege naturali hypothetica, quæ dum jubet finem, remedia quoque ad eum necessaria impertitur. Si igitur nulla jam speranda sit delinquentis emendatio, aut eo crimen progrediatur, ut vel ob atrocitatem facti vel pessimum ob exemplum grave reipublicæ impendeat periculum, quod delinquentis internecione averti debeat, tunc imperans partem corporis morbosam totius servandi caussa juste præscindet: in quod & sacræ literæ consentiunt. III. REG. XX. *v. 42.* GROT. II. XX. §. *10. n. 8.*

CLI.

Nemo profecto negaverit juris occidendi injustum adgressorem, quod singuli sibi in statu naturali vindicaverant, exercitium in Imperantem communem transferri potuisse. Sed quod porro opponunt, singulos hominem inermem, aut catenis vinctum, adeoque nocendo jam imparem, jus vita privandi non habuisse, hinc nec ejusdem

dem translationem licuisse, id ex totius civitatis consideratione evanescit.

CLII.

Quid enim vetat remedia salutis civitatum multo diversa esse a remediis, quibus sibi singuli consulant? quum utique finis hominum singulorum longe diversus a fine eorumdem in societate viventium existat? Quemadmodum sonus instrumentorum harmonicus multo & præstantior & fortior sono est singulorum.

CLIII.

Sane & legum ferendarum potestatem societati nullus denegat, quamvis singuli sibi ipsis legem dicere nequeant. Quare sufficit justum esse societatum finem, publicam scilicet securitatem, ut remedia cum eodem necessario connexa, posito legum conflictu, pariter cohonestentur. Pufend. *J. N. & G. L. VIII. c. 3.* Wolf. *ibid. T. VIII. §. 834. seqq.*

CLIV.

Nec putandum a blasphemia & concubitu cum bestiis valere argumentum, quod etsi per ea crimina respublica non lædatur, illa

tamen morte etiam puniantur. Ut adeo jus necis non ex remedii neceſſitate, ſed potius a divina revelatione venire, aut demum Imperanti prorſus abnegandum eſſe videatur.

CLV.

Falluntur enim, quotquot ita colligunt. Si quippe per ea crimina nulla inferretur læſio civitati, nec licita pœnæ civilis foret exactio: læditur his autem reſpublica multifariam, cujus vinculum cum religione tum civium propagatione continetur. An de cetero & quando ad mortem uſque licite extendatur pœna, id ex poſitis paullo ante principiis eruendum erit. *Cf.* DEUT. *XVII.* 2.

CLVI.

Jus defenſionis porro limites non a natura accepit, ſed indefinitum eſt, & a rebus circumſtantibus determinatur. Id tamen obſervandum, ſæpe Imperantem hoc jure abuti poſſe, ſi media adſint leniora. Nec enim continuo juris naturalis eſt, ut, qui crimen patrat, moriatur, at tunc demum, ubi alia remedia ſaluti civitatis haud ſatis conſulerent. Quid quod frequens ultimo-

timorum suppliciorum adspectus horrorem minuit, atque fortissimos reipublicæ enervat elateres? Grot. II. XX. §. *12. n. 3.* & *I. c. II.* §. *7. n. 13.*

CLVII.

Nemo inauditus aut indefensus condemnari potest. Nam quilibet naturaliter jus habet bonæ existimationis, ac ideo puniri non debet, nisi delicto sufficienter probato, ut de veritate facti dubitare ultra non liceat. Quare permittendum erit, ut reus adducat, quæcunque ad elidendas delicti probationes idonea esse legitime colligit.

CLVIII.

Tortura est actus, quo corpus de crimine graviore valde suspecti tormentis adficitur, ut ad confessionem facti adigatur. Qui torquetur, malum perfert passionis ob malum actionis nondum satis probatæ, plurimi autem dolore compulsi crimina in se mentiti sunt, & nonnulli extremos potius perferunt cruciatus, quam vt scelera sua confiteantur. Hinc generatim tortura reme-

medium veri eliciendi ineptum est, ideoque etiam illicitum.

CLIX.

Quum tamen summopere aliquando reipublicæ intersit crimina detegi, & in conflictu officiorum salus publica privatæ sit anteferenda, sequitur, ut si tanta fuerit sceleris a quodam patrati probabilitas, ut quam proxime ad veritatem accedat, nec quidquam præter ipsam inquisiti confessionem ad plenam certitudinem deesse videatur, in rarissima hac specie sibi locum tortura vindicare possit.

CLX.

Id tamen semper observandum; aliquam malitiam rei aliunde manifestam esse, atque in tortura modum servari oportere. Nimirum torquendus sit sano & robusto corpore, ac tortura in illis tantum tribunalibus instituatur, ubi virorum juris prudentia probe subactorum copia præsto sit, qui ad omnia requisita attendere & singula ex communi statu Reipublicæ ponderare norint. Tum vero etsi forte quis innocens esset in eo, de quo torquetur, infortunii id loco haben-

dum

dum forte, velut si quis pœnam patitur, quod primum ob prægnantissima indicia suspectus, dein quoque convictus per testes fuerit, etsi hi absolute possint falsi esse.

CLXI.

Tortura spiritualis dici solet juramentum illud purgatorium, quod homini criminis suspecto per judicem defertur, ut suam affirmans innocentiam se a suspicione liberet. Hoc quoque perperam adhibetur remedium, ubi pœna mortis, corporis afflictiva, aut infamia dictanda venit, quum vehemens ab his pœnis metus reos quoque ad pejerandum facillime adigat.

CLXII.

Imperantis interest delicta haud manere impunita; quare habet in ea inquirendi jus, & quia potest adgratiare, pariter inquisitionem eadem potestate abolebit; quod dum facit, pœnam in delicto dubio remittit.

CLXIII.

Potest etiam loca, unde rei abduci nequeant, id est, asyla concedere, quæ abolitionem quamdam continent temporariam, donec nimirum reatus vel innocen-

tia

tia accusati adpareat. Hinc patet jus asyli vel concedendi, vel abrogandi esse majestaticum, nec a quoquam invita civitate illud usurpari posse. COD. THEOD. & JUSTIN. *De his, qui ad Eccl. confug.*

CLXIV.

Ceterum quæ hoc capite de personis singularibus dicta sunt, ea omnia ad pagos, collegia, urbes, delinquentes extendenda veniunt. Ubi nimirum societates delinquunt, puniendi erunt auctores præcipui, ac demum totum corpus privilegiis exui, aut prorsus deleri poterit, ita tamen, ut non pœna ipsa, sed ejus tantum incommoda in innocentes aut minus reos cadant; quæ proportio, in decimatione militari aliave simili pœna aleatoria difficulter reperitur.

CAPUT VII.

DE JURE CIRCA BONA ET MUNERA CIVITATIS.

CLXV.

Quæcumque ſunt in dominio, nullo diſcrimine habito, *bona* dicuntur. Hæc ſi ſpectantur, prout in territorio civitatis exiſtunt, varias ſortiuntur denominationes. Bona, quæ pertinent ad univerſos, publica, ſin minus, privata vocantur. Publica, quorum proprietas omnium eſt, uſus vero ſingulorum, ſunt *publica* in ſpecie, quorum autem uſus non ſingulis, ſed univerſis competit, ea *patrimonium* civitatis nuncupantur.

CLXVI.

Ita fluvii, pontes, viæ, ripæ ſunt bona publica in ſpecie; ædes, fundi, lacus, vulgo bona cameralia, & bona coronæ, ſunt bona publica quidem, ſed in civitatis patrimonio. Contra bona ſingulorum immo & minorum ſocietatum atque ipſius imperan-

rantis non jure imperii obtenta bonis privatis accenſeri debent. Omnia tamen ſunt univerſorum, quos quia repræſentat Imperans civilis, rector civitatis etiam dominus territorii adpellatur.

CLXVII.

Abſque ſumtibus reſpublica adminiſtrari nequit; ad ſumtus requiruntur bona, atque hæc in computatione virium civitatis inſignem partem faciunt. Itaque in imperio civili etiam jus continetur per bona civitatis ſalutem promovendi publicam, & ſpeciatim ſumtus neceſſarios ex iisdem colligendi.

CLXVIII.

Valet ſcilicet & hoc loco illud argumentum a fine ad jus remedii cum eodem neceſſario connexi ductum. Quum itaque Imperans teneatur templa aliaque exſtruere ædificia, miſeris opem ferre, publicos alere doctores, ac potiſſimum promtum tenere militem, ceteraque omnia, quorum jure eumdem inſtructum eſſe ſuperius diximus, facere, jus quoque bona civitatis ad eos uſus convertendi habere debet.

bet. *Neque enim quies gentium ſine armis, neque arma ſine ſtipendiis, neque ſtipendia ſine tributis haberi queunt.* Tac. *Hiſt. IV. c. 74.*

CLXIX.

Quoniam bona publica ſunt in dominio populi, nemo ea poſſidere, iis uti, aut frui poterit, niſi is, cui populus vel Imperans, in quem jura populi translata ſunt, permiſerit; quare jus diſponendi de bonis his eſt jus majeſtaticum, rurſus ex fine civitatis nempe ſecuritate & inde pendente civium felicitate dimetiendum.

CLXX.

Populus poteſt extraneos a ſuo arcere territorio, iis ergo præcipuum jus habet bona in eo contenta occupandi, unde quæ a ſingulis occupata non ſunt, *bona jacentia*, *adeſpota*, ad populum pertinent. Talia ſunt montes, ſylvæ, metalla, venationes, loca deſerta, antra, fluvii, inſulæ, fontes & viæ publicæ.

CLXXI.

Hinc intelligitur ad jura Imperantis jus quoque venationis, piſcationis, aucu-

F pii,

pii, jus ſilvarum, vulgo foreſtale, jus ſubterraneum, jus minerale, jus in theſauros, jus curſus publicos ordinandi, ſeu *jus poſtarum* in locis viisque publicis, eſſe referenda, etſi ea jura ſæpe a civitate in privatos pro parte derivari ſoleant; contra in locis privatis ea naturaliter eſſe bonorum privatorum conſectaria, niſi & tunc in Imperantem translata eſſe conſtet.

CLXXII.

Bona publica, quæ conſervandæ vitæ ac dignitati Imperantis, præcipue in monarchia, ejusque domus ſive aulæ inſerviunt, in ſpecie vocantur *bona fiſci.* Si vero fiſcus prædia pro ſuis reditibus habeat, dicuntur hæc *domania*, reditusque eorum ſunt bona ipſius Imperantis propria. Illa deinde bona publica, quæ reipublicæ adminiſtratio & defenſio exigit, ſunt bona *ærarii.*

CLXXIII.

Hinc triplex eſt jus, quod Imperanti in bona civitatis competit. I. Jus dominii illimitati in proprium ſibi aſſignatum patrimonium. II. Jus utendi & fruendi bonis fiſcalibus, in quo jure exercendo Imperans

rans commodi sui proprii habet rationem. III. Jus ærarii administrandi, seu pro arbitrio ad bonum commune civitatis dispensandi, quod dum facit, jam non suo, sed alieno commodo invigilat. Est tamen sæpe arduum hæc bona ab invicem separare.

CLXXIV.

Si bona publica sumtibus civitatis sufficiant, nulla est justa ratio, ob quam privati ad partem suorum bonorum suppeditandam adstringi possint. Pone autem, ea ad scopum civilem haud sufficere, tum quisque pro modo facultatum suarum ad onera publica concurrere debebit, quod quidem singuli universis ab initio civitatis polliciti sunt.

CLXXV.

Itaque perspicitur. I. Quia jus in bona privatorum ex finis necessitate oritur, cavendum esse, ut, prout finis exigit, ratio quæstuum & necessitas erogationum inter se congruant *); II. Si caussa præstationum, id est, necessitas desinat, præstationes quoque aboleri debere; quemadmodum apud

Romanos olim unius Imperatoris præda finem tributorum attulit **); III. Qui multa possident, necessum esse, ut multa conferant, ii autem quibus res angusta est, pauca.

*) Tacit. *An. XIII.* 50. Sueton. *Tiber. c.* 32.
**) Cicer. *Off. II.* 22.

CLXXVI.

IV. Rebus ad vitam necessariis, velut pani, carni, lignis, quam minima onera, contra iis, quæ soli commoditati & voluptati serviunt, graviora imponi oportere. V. Nec ulla sodalitiorum bona ab his oneribus natura sua esse immunia, quod æquali civitatis jure fruuntur, ac iis Imperans, non minus quam reliquis civibus, securitatem impertitur.

CLXXVII.

Potest autem Imperans duplici modo bona privata in publicos usus convertere, prout vel quædam solum consectaria, vel ipsam horum substantiam attingit. Si jus in consectaria exercet, necesse est, adesse rationem, cur hoc nec alio modo conse-

fectaria hæc definiat in ufum publicum convertenda effe. Rationis hujus diverfitas varia quoque huic juri ab Imperante exercito nomina tribuit.

CLXXVIII.

Quodfi ratio in eo fita eft, quia utens rebus fuis privatis fimul etiam utitur bonis publicis, jus id *vectigal* dicitur. Suntque vectigalis variæ fpecies. Aliud enim eft pro ufu viæ, pontis, fluminis, fori, & quidem vel a perfona pedite folvendum, quod in fpecie *pedagium* compellatur, vel in itinere pro equis, curribus, vel pro viæ, fluminis, pontisve tranfitu, quod *portorium* dici fuevit. Aliud pro facultate in foro publico vendendi, & fic porro.

CLXXIX.

Si ratio præftationis ex eo fumitur, quod privatus re fua fecure uti & frui poffit, tum, quod rerum aut prædiorum immobilium poffeffores pro modo emolumentoque fuo præftant, *tributum* & *fteuram*, quod autem pro rebus fungibilibus aut mobilibus folvitur, *accifam* & *licent* adpellant.

CLXXX.

Male igitur HOBBESIUS *) docuit, jus vectigalium & tributorum jus esse dominii, nec enim jus est Imperanti in substantiam rerum, sed in partem dumtaxat consectariorum competens. Nam si vectigal aut tributum omnem absorberet utilitatem, res suas nemo duceret per vias, fluviosque publicos, agricultura jaceret, periret industria, ipsaque civitas dissolveretur.

*) *De Civ. VI.* 15. *XIII.* 11.

CLXXXI.

Eodem modo licebit jure territorii ex parte maris vectigal petere, quia & tunc privatus re sua utens, simul bono quodam publico utitur; præterquam, quod varii insuper sumtus ad construenda navibus tutandis loca seu portus, ad ignes nocturnos alendos, ad securitatem navigantibus præstandam ferendi sint. Nec objici potest, mare non existere in bonis civitatis, quod quidem de toto mari, non etiam de ejus parte verum esse, in jure gentium constabit.

CLXXXII.

CLXXXII.

Quando respublica in eum devenit ſtatum, ut ſalus univerſorum cum ſalute ſingulorum conflictetur, Imperans bonum majus minori præferre debebit; ipſeque jus habet conſervationem partis negligendi, ſi conſervatio totius vel majoris partis aliter obtineri nequeat; quod jus vocatur *eminens*, aliis *ſupereminens*, quia ſuper jura ac dominia privatorum omnia eminet. Atque in ſpecie *dominium eminens* dicitur, quando circa res ſubditorum proprias verſatur, *eminens poteſtas* & *imperium*, quando in perſonas exercetur. Grot. *l. 1. ſ. 6.*

CLXXXIII.

Vi ſcilicet dominii eminentis occupatur fundus, ut in eo caſtra ponantur, aut munimenta; vaſtantur res ſubditorum, ne in hoſtium manus cadant; naves ad tranſportandos milites auferuntur; domus hoſti expoſitæ aliaque loca tempore obſidionis occupantur; granaria privatorum aperiuntur; ac ſi quando vis fluminis viam publicam ſuffodiat, ex vicinis hæc reſtituitur

fundis. Vi deinde poteſtatis eminentis obſides mittuntur; perſonæ, ſpontaneis deficientibus, invitæ coguntur ad militiam; neque illis parcitur, qui alias gauderent privilegio immunitatis; vulnerati denique & captivi in prælio deſeruntur.

CLXXXIV.

Hujus vero juris eminentis naturam ſequentia determinant principia. I. Pertinet ad caſum dumtaxat neceſſitatis & ſtatum reipublicæ extraordinarium, ubi nempe iſtius juris exercitium unicum eſt remedium ſervandæ reipublicæ ſive totius, ſive majoris ejus partis, aut ſi id major quædam reipublicæ utilitas exigit; quum ſecus non liceat Imperanti privatis jus quæſitum auferre, nec etiam res ſubjectorum amœnitatis publicæ cauſſa, propriæve voluptatis ergo, invadere, aut cum unius detrimento alteri quid largiri. *III.* REG. *21.* GROT. *III. XX. ʃ. 7.*

CLXXXV.

II. Quoniam onera publica ab omnibus æqualiter ferenda ſunt, Imperanti incumbit, efficere, ut neceſſitate deſinente

ceſ-

cesset quoque ejus juris effectus, si obligatio redeat iis resarcitionem præstandi, qui præcipuo onere gravati fuerunt. *) Atque ideo jus habet Imperans adigendi reliquos cives, ut in eum scopum conjunctis concurrant viribus. Aliud de damno ab hostibus illato dicendum foret; est enim casus fortuitus mutua vice inter cives tolerandus. Bynkersh. *Quæst. J. P. L. II. c. 15.*

*) Tac. *Ann. I. 75. L.* 9. *C. de oper. publ.* Grot. *II. XIV.* §. 7.

CLXXXVI.

III. In solo statu necessitatis vel majoris cujusdam utilitatis reperitur sufficiens ratio, ex qua jus eminens intelligi possit; quæ ratio justifica, seu principium hujus juris, aliis etiam *ratio status* dicitur. An autem jus eminens dominium sit, an imperium, quæstio est de nomine; etsi ostensum sit, quod illud jus, dum circa res versatur, dominium, quando vero personas afficit, potestas, vel imperium, jure dici queat.

CLXXXVII.

Atque ita triplex esse jus in bona civium privata majestaticum videmus. I. supremae inspectionis, II. jus in partem consectariorum, III. jus eminens in ipsam rerum substantiam, & personas subjectorum, quae cuncta sub imperio civili generatim continentur.

CLXXXVIII.

Nova nobis hic supremae inspectionis exempla suppeditant leges contra foenebre malum, in aleatores, prodigos, in eos, qui bona in certa alienant collegia, qui testamento nimias concedunt libertates, nimia legata aut fideicommissa faciunt, atque leges usucapionibus, donationibus, haereditatibus ac contractuum aequalitati invigilantes. Interest enim reipublicae, ne quis re sua male utatur. *Cf. §. 2. J. de his, qui sui vel al. Jur.*

CLXXXIX.

Quamvis jus reipublicae administrandae ad eos tantum pertineat, qui imperio civili gaudent, fieri tamen non potest, ut unus aut etiam plures, immo vel omnes

colle-

collectim ſumti ſingula civitatis expediant negotia, ſed viris indigent prudentibus, rerum peritis & uſu doctis, quorum conſilio & opera perpetuo utantur.

CXC.

Quia igitur in unione virium, quarum diſpenſatio in Imperantem translata eſt, etiam actiones & operæ ſingulorum ſubditorum continentur, conſequens eſt, ut Imperans jus habeat, actiones atque operas ſubjectorum pro exercitio adminiſtrationis publicæ exigendi. Livius *XLIV. 22.*

CXCI.

Status, in quo perſona certis incumbere negotiis, eaque obire perfecte obligatur, dicitur *munus*, & nunc *publicum*, nunc *privatum* eſt. Itaque competit Imperanti jus conferendi munia publica, quæ etiam officiorum publicorum nomine veniunt, ſiquidem ab obligatione ad officium conſecutio patet. Eamdem ob cauſſam, qui hac ratione obligatus eſt, audit *Miniſter*, *Magiſtratus*, *Poteſtas minor*, *Conſiliarius*, *Officialis publicus.*

CXCII.

CXCII.

Jus hoc conferendi munera Imperans quidem tenetur erga ſocios exercere, ſed non poteſt candidatus in munerum diſtributione hoc vel illud profecto jure exigere. Poteſt porro Imperans vel generatim *exſpectativam*, vel *jus ſpeciale ſuccedendi* in certum quoddam munus conferre, ubi priori caſu nudam ſpem, poſteriori jus quæſitum candidatus nanciſcitur.

CXCIII.

Eſt & Imperantis jus ſubſtituendi, aliumve adjungendi officialem, qui idem officium gerenti adjutorio ſit. Ceterum qui propria auctoritate munus publicum ſibi adrogare tentaret, læderet imperium civile, quia poteſtates hæ minores jus omne a ſumma habent, neque plus tenent; quam ipſis datum ſit, adeoque a voluntate Imperantis dependent.

CXCIV.

Qui etiam præſcribere miniſtris ſuis agendi normam, inveſtigare, an ſuo quisque munere recte fungatur, probos confirmare, improbos aut deſides corrigere,

vel

vel dimittere poteſt, immo invitos cogere ad ſuſcipienda munia, petitamve dimiſſionem illis recuſare. Quare hi officiales reſpectu Imperantis manent ſubjecti & perſonæ privatæ. GROT. *l. IV. ſ. 6.* LEYSER. *ad Pand. ſpec. 570. 571.*

CXCV.

Multiplex jurium majeſtaticorum eſt exercitatio, officia itaque publica in diverſas etiam abeunt claſſes. Sunt quippe negotia externa belli, pacis, fœderum, ſunt & interna ſcilicet eccleſiaſtica, politica, judicialia, cauſſæ fiſci & ærarii, tum commercialia, quæ civium commercia comprehendunt.

CXCVI.

Pro externis Miniſter ſtatus & Legati in aulis peregrinis, pro internis Antiſtites religionis ad Eccleſiæ naturam comparati, generalis politiæ Director, ſummus judiciorum Præſes, primus Rationarius & fiſci procurator, ſupremus commerciorum Inſpector & primus precum Arbiter, pro utriſque vero ſupremus rei bellicæ Præfectus, ſummus rei navalis Dux, cum ad-

mi-

miralitatis collegio haberi ſolent, quorum ſinguli rurſus diverſas perſonas atque integra tam ſuperiora, quam inferiora collegia dirigunt.

CXCVII.

Ita & uni plura rerum gerendarum capita aliquando, vel unum caput pluribus pro re nata committitur. Ne vero tot collegiorum operationes inter ſe confligantur, formatur ſæpe ex præſidibus vel aliis conſiliariis, vel ex ambobus ſimul ſupremum ſtatus conſilium, quod potiſſimum in majoribus civitatibus, veluti centrum, unitatem conſtituat.

CXCVIII.

Quemadmodum rerum pretium ex quantitate perfectionis deſumitur, ita & hominum valor atque exiſtimatio ex majori vel minori perfectionum gradu pendet. Etſi enim exiſtimatio omnibus connata ſit, ac naturaliter æqualis, ea tamen ſimplex tantum eſt, atque ſola abſtinentia a malo continetur. Hic vero de æſtimatione civili & hypothetica eſt ſermo, quæ ex cauſſis ſuperadditis variari ſolet.

CXCIX.

CXCIX.

Is, cui major tribuitur valor, præcellit, præcellentia unius hominis præ altero *dignitas* dicitur. Ex quo fluit, summam in republica dignitatem apud Imperantem residere, quippe qui juribus gaudet maximis, atque imperio, cui alii sese subjicere, ejusque adeo dignitatem præ se cognoscere tenentur.

CC.

Officiales publici jura exercent civili imperio adnexa, ac ideo in aliqua dignitate sunt positi, quæ eo major est, quo plura vel majora fuerunt iis munera demandata, hisque, vel animi, vel corporis magis robore persunguntur. Quapropter ad jura majestatica adjungi etiam debet jus conferendi dignitates, & signa externa, quæ illis cohæreant determinandi, veluti titulos, præcedentiam, insignia, sive gentilitia, sive ordinis mere personalis.

CCI.

Proin huc spectat jus, lites de proedria decidendi & suum cuique assignandi dignitatis gradum, ut adeo Imperans fons omnium ci-

vi-

vilium dignitatum veriſſime nuncupetur. Ratio vero perfacile colligitur, cur in republica ordines vel equeſtres vel togati ad æmulationem alendam inſtituantur, cur ſæpe leges famam notent, & cur juſta ex cauſſa dignitate quis & nobilitate ſua poſſit ſpoliari.

CAPUT VIIII.

DE JURE IMPERANTIS CIRCA RELIGIONIS NEGOTIA.

CCII.

Eminet illud inter Imperantis officia, ut in ſubjectorum animis & virtutes excitet omnigenas, & qua pote foveat, quæ quoniam ſingulæ nituntur pietate erga ſummum numen, hanc maxime promovendam, tum etiam illis, qui in cœtu civili divino incumbunt cultui, opitulandum eſſe, tam certum eſt, quam certiſſimum ab obligatione ad finem jus ad remedia non poſſe ſeparari. Nec enim qui ad numinis adorationem totius

tius naturæ voce excitabantur patrumfamilias finguli, poftquam in civitatem coiverunt, minus ad eum cultum obligari aut voluiffe aut potuiffe judicandi funt. *I. ad* TIM. *II. v. 2.* NOVELL. *Theod. & Valent. de Judæis Sam. hær. & pag.*

CCIII.

Quare civitatis Rector imprimis, ne pietatis exercitia turbentur, neve cives actiones fuas externas a jure naturæ detorqueant, præcavere debet. Et porro doctores aptos probosque denominare, qui ad pietatem in focietate colendam alliciant, atque contraria exftirpent vitia, eorum autem dignitati & honeftæ fuftentationi adprime confulere. ROM. *XIII. 4.*

CCIV.

Atque ob eamdem cauffam templa ædificare, dies feftos, ceremonias & congregationes piorum publicas inftituere cordi habeat, nec unquam patiatur, ut cives Dei cultum proterant, aut atheifmum, idololatriam, ceteraque bonis etiam moribus contraria opinionum monftra differminent, ac ita fortiffimum obedientiæ civilis vincu-

lum convellant. D. AUGUSTIN. *contra Cre-ſcon. L. III. c. 51.*

CCV.

Non dicas ab Imperante ad congregationes publicas aliaque religionis negotia vi cogi ſubditos haud poſſe, ſiquidem a nemine id, quod ipſe malum eſſe putat, liceat extorquere. Nam etſi ſtulta ac erronea alterius opinio legibus flecti nequeat, tamen boni publici cauſſa civis, ſpectata ſola Religione naturali, jure ad actionem cogitur externam, quam ipſe falſo ſibi velut malam repræſentat. Secus neque ad patriæ defenſionem ſuſcipiendam compelli poſſet, qui eam rationi contrariam fore perperam judicaret.

CCVI.

Quum ſocietas ad Deum eodem modo colendum inita ſit Eccleſia, & quidem *univerſalis*, quæ per terrarum loca quæcunque diſperſa eſt, vel *particularis*, quæ in certis quibusdam locis, provincia, pago vel vico exiſtit, determinatus autem Deum colendi modus religio vocetur, non obſcurum eſt, eſſe aliquos actus pietatis, qui ita pendeant ab imperio civili, ut quam-

vis

vis religio proprius civitatis finis haud fit, tamen Imperans jus quoddam circa Ecclesiæ ſuæ particularis & religionis negotia diſponendi ſibi aſſerere valeat, quod vulgo *jus circa ſacra* nuncupatur. Grot. *II. XX. ſ. 46. n. 4.*

CCVII.

Hic cultus vel internus eſt vel externus; itaque actus etiam religionis in interiores & exteriores abeunt, ambo vero aut *eſſentiales* ſunt, ſi ſalva religione abeſſe nequeant, aut *accidentales*, adiaphori & arbitrarii, quando ii non debent eodem modo fieri, adeoque eorum mutatio divinæ non diſconvenit voluntati. Ita agnoſcere Dei exiſtentiam, providentiam, ad cultum eſſenſialem religionis naturalis ſpectat; ad loca & tempora, externæque determinationes, ſub quibus preces fieri ſoleant, cultum arbitrarium efficiunt.

CCVIII.

Jus ergo hoc circa religionis negotia quatenus extendatur, probe advertendum eſt: quum enim homines corda ſcrutari nequeunt, ſub hoc jure ea ſane non comprehenduntur, quæ Dei cultum reſpiciunt

mere internum. Sed nec ea, quæ a Deo ſeu rationis ope, ſeu per revelationem nobis diſerte manifeſtata ſunt, quæque vocamus *dogmata*, quia nimirum ſalva Dei voluntate aliter eſſe non poſſunt, immutare a civili arbitrio pendet.

CCIX.

Et profecto qui civitatem conſtituunt, jus non habent paciſcendi, quod tanquam veram religionem illam, quæ majori placebit parti, velint agnoſcere, quod ea tum naturali demonſtrationi everti neſciæ, cum traditioni divinæ innitatur. Neque Rector civitatis vi quadam jubere poteſt, ut quis id pro vero agnoſcat, de quo per argumenta perſuaſus, aut convictus nondum fuerit. Nec demum interna, id eſt, ſpiritualis humana poteſtas naturaliter ulla exiſtit. LACTANT. *Div. Inſt. V. 14.* CASSIOD. *Var. II. 27.*

CCX.

Urgebit fortaſſe quiſpiam, incumbere utique imperanti, ut inſtruantur cives, atque hoc modo etiam internum cultum ad ejusdem poteſtatem videri eſſe revocandum.

dum. Longe alia autem quæſtio eſt, quibus rebus conveniat cives imbuere, alia, ad quas iidem vi externa compelli queant. Grot. *II. XX. ſ. 44.*

CCXI.

Exiſtunt itaque actus religioſi coactionis expertes, ſive quod animo & cogitatione continentur, ſive quod contrarium rectæ rationi & verbo Dei ſpeciali repugnat. Libertas a tali coactione dicitur *Libertas conſcientiæ*: quæ igitur cuilibet per imperium civile ſalva eſſe debet, quod nemo humanam cogitationis pœnam patiatur, nec a quoquam obſtringi poſſit, ut agat id, quod a divina voluntate alienum eſt, utique in officiorum conflictatione, hominibus potius quam Deo obſequatur. Dan. *IV. 7.* Rom. *VIII. 15.* Hebr. *XI. 15.* Dist. *XLV. c. 5.* Grot. *II. XX. ſ. 48.*

CCXII.

Quemadmodum vero idem naturæ auctor & civitates, & religionem veram exiſtere voluit, ita religio omnis, quæ civitatis finem evertit, aut remediis ad eum obtinendum neceſſariis impedimenta po-

 nit,

nit, religio vera cenſeri nequit, ut adeo character hujus veritatis etiam ſit, ſi religio ſimul ad ſalutem civitatis conſpiret. Quare etſi ſocii civitatis ſimul cujuſcunque demum Eccleſiæ fuerint ſocii, tamen imperium civile juribus in illos integris utitur, neque Eccleſia qua talis iisdem derogare valet. *cf.* DIST. *XCVI. c. 6.* GROT. *l. II. ſ. 7. n. 3.*

CCXIII.

Quapropter Imperans gaudet jus actiones Eccleſiæ eſſentiales vi ſupremæ inſpectionis examinandi, non quidem, ut de iis aliquid decidat, ſed ne dogmatum obtentu doctrinæ aliæ bono civili adverſantes propalentur; immo & eccleſiaſticam ſocietatem civili ſaluti contrariam, utpote erroneam *excludendi*, ne communi deinceps bono impedimenta ponat; atque *providendi*, ut Eccleſiæ veræ negotia cum ſalute civitatis conſentiant.

CCXIV.

Id quoque ſuo ſibi jure adſumit Imperans, ut invigilet, ne quis piis exercitationibus abutatur, eas pecunia proſtituat, vel pe-

petentibus Ecclesiæ officia sine caussa, & cum publicæ tranquillitatis discrimine, denegare attentet, deinde, ut dissidentes in Ecclesia, quatenus turbas fovent, nec aliter eorum speratur emendatio, etiam territorio excludat. Novell. Justiniani *LXI. princ.*

CCXV.

Et quia jura majestatica ex civitatis fine mensuram capiunt, ea religionis negotia perpetuo ex imperio civili pendebunt, quæ ad societatem civilem respiciunt, aut quorum executio sine potestatis civilis adjumento nequit obtineri. Non enim ex sola Ecclesiæ notione potestas aliquem viribus physicis cogendi, seu jus violentiæ colligitur. Can. *20. C. XIII. q. 5.*

CCXVI.

Pertinet porro cura Imperantis ad res sacras, quæ velut templa & imagines cultui divino dicatæ sunt, deinde ad bona ecclesiastica, seu res Ecclesiæ, quæ ad usum quemdam societatis ecclesiasticæ spectant, non tamen directe & simpliciter ad cultum

divinum deſtinantur. *L. 14. & 23. C.* JUST. *de SS. Eccl.* Nov. *VII. & CXX.*

CCXVII.

Dein ſi orta Eccleſiæ controverſia tumultus in republica enaſcerentur, erit jus Imperanti eam proviſionis more ſopiendi, ut conſtet, quid docere aut externe agere interea conveniat, vel efficiendi, ut liberum ſit utrique parti mentem declarare ſuam, & citra contumeliam tueri, vel ut de eo, quod in diſputationem deducitur, pars utraque ſilentium ſervet. *v.* CAROLI M. *Capitular. I. 122.*

CCXVIII.

Actiones, quæ quoad civitatem indifferentes ſunt, ab imperio civili eximuntur, quare in iis cives libertate fruuntur civili, ut propterea territorio nequeant excludi. Quoniam vero non ſemper civitatis intuitu indifferentia ſunt, quæ ita dicuntur, etiam in his jus ſupremæ inſpectionis locum ſortitur. Atque ſi lis inter imperium ac Eccleſiæ ſocios vertatur, an tales actus ad religionis eſſentiam non pertinentes civitati indifferentes videantur, an potius eidem noceant, tum

in

in dubio præſumtio pugnat pro deciſione imperantis civilis, cui utpote ſoli res omnes civitatis circumſtantes patere debent, donec nempe contrarium luculenter doceatur.

CCXIX.

Diſputari, exempli cauſſa, poſſet, utrum civitatis reſpectu indifferens ſit, Eccleſiæ ſocios in aliam concedere civitatem, negotiorum Eccleſiæ inibi tractandorum ergo; cœtus in regione Imperantis majores habere; certam perſonam ſuæ præficere ſocietati; certum locum, modum, tempus divini cultus ſtatui, quodam ciborum genere abſtinere. Porro an pœnæ ab Eccleſia ſancitæ in peregrinationibus, abſtinentia, aut pecunia conſiſtentes, in civitatis detrimentum vergant; an templa ad arcendum hoſtem demoliri oporteat; an res Eccleſiæ deminutionem, an augmentum admittant.

CCXX.

Qua in re firmiter tenendum eſt, quod ſi quando uni ſemel civitati, quid in Eccleſia ſalva religione licuit, naturaliter etiam al-

teri eadem incolumi idem licere oporteat; ne ſecus præter ſocietatis naturam, æquales Eccleſiæ ejusdem ſocii inæqualibus juribus cenſeantur. Unde quam maxime hiſtoria rerum geſtarum ſimul ac experientia iis commendatur, qui intima diſciplinarum principia perſpicere nequeunt.

CCXXI.

Illud vero extra dubitationem poſitum eſt, pacta licita Imperantem inter & Eccleſiæ ſocios conventa ab illo ſervanda eſſe, veluti ſi placuiſſet, ne in territorio civitatis falſa tolleretur religio, & ne ipſe, qui Majeſtate fulget, diverſum Dei colendi modum amplectatur, aut in aliam tranſeat Eccleſiam; a quarum conditionum implemento, ſi modo imperium ea lege delatum, ut ſi ſecus fecerit, amittatur, retinere velit, invitis ſe eximere ſociis haud quaquam valet.

CCXXII.

Ex his jam colligitur: Imperantis jura non modo, ut ſupra expoſuimus, generatim, ſed & ſpeciatim æque religionis intuitu ad tria redire capita, quæ ſunt, I. Jus ferendarum le-

legum, quæ Dei cultum promoveant, & impietatem evellant, II. Jus fupremæ infpectionis, quo præcavere poteft, ne Ecclefia noceat, utque turbatores excludantur, III. Jus exfequendi feu dirigendi negotia non effentialia feu arbitraria ad falutem civilem, five Imperans ipfe fit Ecclefiæ eidem confociatus, five alii religioni addictus. S. August. *Contr. Crefc. Gramm.* L. *III.* Grot. *I. II.* ʃ. *7. n. 2.*

CCXXIII.

Ubi tamen, fi intra naturalis rationis limites permaneas, ante alia in externa Ecclefiæ ordinatione confiderandum eft, an Ecclefia, cui Imperans civilis adhæret, focietas fit æqualis, an inæqualis, deinde, fi fit inæqualis, an is ipfe Imperans, an alius feparatim eidem præfideat, quod quidem fieri poffe minime dubitandum eft. Imperium enim vel fine ullo limite, vel certis circumfcriptum finibus concedere fas eft, ut adeo populus fibi etiam totum jus circa Religionis negotia refervare, vel idem fpeciatim alicui alii præter Imperantem civilem, aut huic foli omne potuerit conferre. *cf.*

Gen.

GEN. *XIV. 18.* PARALIP. *II. 19. v. 11.* WOLF. *J. N. T. VIII. §. 65. & 955.*

CCXXIV.

Ac ſiquidem ſocietate æquali contineatur Eccleſia, Imperans civilis qua ſocius non niſi jure ſuffragii gaudebit; ſi vero ſocietati huic tanquam inæquali præſit Imperans, negotia religionis externa eo modo, quo civilia, diriget. Si denique diverſum Eccleſiæ propoſitum fuerit caput, Imperans civilis Eccleſiæ intuitu fiet ſubditus, atque tum ne ex utriusque poteſtatis conflictu reſpublica detrimentum capiat, tenebitur negotia civilia ab Eccleſiaſticis diſcernere, atque hos limites latis legibus pactisve confirmare. Quod idem multo magis ad contentiones evitandas ei facere incumbet, ſi Eccleſiæ ſocius non ſit.

CCXXV.

Ita non difficile erit, de juribus majeſtaticis circa religionis negotia ſpecialibus diſpicere. Atque quod poteſtatem quidem legiferam attinet, inter hæc jura numerari debent: I. Jus de perſonis Eccleſiaſticis, id eſt, de omnibus Eccleſiæ ſociis generatim,

tim, tum ſpeciatim de iis, qui immediate ad cultum divinum deputati ſunt, ſeu miniſtris Eccleſiæ, toties diſponendi, quoties abſque ea diſpoſitione reſpublica detrimentum pateretur. *L. 3.* Cod. *de Epiſ. & Cler.*

CCXXVI.

Hinc II. Jus cavendi, ne horum miniſtrorum numerus convenientem excedat modum, ne bona eorum immobilia nimium quantum excreſcant cum aliorum damno, & ne pecuniæ in profuſas ceteriſque civibus noxias convertantur largitiones, tum III. definiendi ætatem, qua quis huic ſtatui ſe addicere poſſit. *L. 21. 32. 37.* C. Th. *de Ep. & Cl. L. ult. ibi de Epiſcop. Jud. L. 7. C.* Just. *de Epiſc. aud.*

CCXXVII.

IV. Jus ritibus arbitrariis, proceſſionibus, confraternitatibus, diebus feſtis aptam tribuendi formam, vel etiam eos reſtringendi boni communis gratia. V. Jus coercendi legibus immoderatam ſive templorum ſive perſonarum illarum copiam, quæ certis addictæ ſodalitiis vitæ genus

pro-

profitentur a negotiis civilibus alienum. V. Jus abusus jurium Ecclesiasticorum, si diffidia & turbæ inde immineant, tollendi. *cf.* COD. TH. *L. XVI. Tit. IV.* MURATORI *felicit. publ. c. VI.*

CCXXVIII.

VI. Jus tolerandi Ecclesias ex religionibus a vera alienis compositas, cum illis pro salute publica paciscendi, aut denique non tolerandi, si rebellionibus fomitem præbeant. Quo loco forte quidam opponent, a gentilibus igitur jure Doctores catholicos excludi. Jure autem ii a gentilibus ejiciuntur, qui turbas fovent, a quibus religio vera abhorret, ceterum tenentur prius gentiles de doctrina cognoscere, quam si probam inveniunt, non minus impium foret eamdem arcere, quam ineptum bonas artes, veluti agriculturam, mathesin, medicinam, eliminare. GROT. *II.* XX. §. 49.

CCXXIX.

VII. Jus concertationibus religionis negotia tangentibus silentium imponendi, si quæ tumultibus & turbis societatis civilis

oc-

occasionem præbeant; VIII. Jus prohibendi doctrinas quascunque noxias reipublicæ, librosque easdem propalantes, quorsum atheismus, epicureismus pertinent. *L.* 2. & 8. §. 5. *C.* Just. *de hæret.*

CCXXX.

Ex jure supremæ inspectionis totidem velut rivuli sequentia profluunt jura: I. inspiciendi quascunque Ecclesiæ ordinationes & edicta, ac si civitatis intuitu sint adiaphora, placito suo confirmandi, II. negotia Ecclesiæ a profanis separandi, III. ministros sacros, qui negotia ecclesiastica ordinent, ac in bonum commune provehant, convocandi, aut eam in rem eorumdem consilia exquirendi.

CCXXXI.

IV. Sed & heterias aliquando cohibendi, V. dogmatum observationem promovendi, VI. præcavendi, ne schismata oriantur, VII. si lites circa sacra existant, colloquia & tractatus instituendi, VIII. invigilandi, ut res sacræ suis adhibeantur usibus.

CCXXXII.

CCXXXII.

IX. Pacta vel promissiones civium de negotiis Ecclesiæ examinandi, eaque antecedenter, si reipublicæ noceant, irritandi, veluti sponsalia, ac matrimonia, etsi jusjurandum accesserit, vel votum; ubi enim actiones ab alterius pendent potestate, quod nostri juris tum non est, nequaquam invito superiore polliceri licet. NUM. *XXX. v. 6. 9. 13.*

CCXXXIII.

Jus demum exsequendi in imperante specialia hæc rursus producit jura. I. Excludendi a directione Ecclesiæ personas illas ecclesiasticas suæ civitatis, quæ sibi suspectæ aut seditiosæ sunt, easque coercendi *). II. Jus personis, quæ sunt in Ecclesia, recursum tamquam ab abusu concedendi, si quando Potestates ecclesiasticæ sua auctoritate in civium damnum abutantur. *Can. 41.* CAUS. *II. q. 7. can. 31.* CAUS *XVI. q. 7.* NOVELL. *CXXIII. c. 11.* JUL. CÆS. *de B. G. L. VI. c. 13.*

*) *Can.* 9. & 16. DIST. LXIII.

CCXXXIV.

CCXXXIV.

III. Jus adſiſtendi Eccleſiæ ſua auctoritate, quam *brachium ſeculare* vocant, ſi vel res ſacræ, vel res eccleſiaſticæ, vel perſonæ religionis miniſterio deſtinatæ, ſumma ſemper obſervantia colendæ, violentur; IV. Pœnis in Eccleſiæ hoſtes animadvertendi etiam corporis afflictivis, vel eos ejiciendi, ſi modo reipublicæ pariter hoſtes fiant; V. Regulas ab Eccleſia conſtitutas robore civili addito cuſtodiendi. *L. 9. C.* Th. *de hæret.* Novell. Justin. *CXXXVIII.*

CCXXXV.

Sed non minus intelligitur, quale ſit, quod ſupra diximus, jus Imperantis eminens in Miniſtros Eccleſiæ, & quomodo illud ſeſe ad res eccleſiaſticas porrigat. Scilicet vim id ſuam toties oſtendit, quoties vinculi civilis diſſociandi periculum manifeſtum vertitur. Tunc enim Imperans & perſonas ſacras ad civitatem etiam ſanguine ſuo tuendam juſte adiget, & res quaſcunque in uſus neceſſarios convertet.

CCXXXVI.

Nam qui homines ſervat, miſericors eſt, ac Deo obſequitur, eumque interne colit, contra res ad cultum ſolummodo externum & eum quidem ſplendidiorem ſpectant, ac ideo in conflictu officiorum cultus Dei internus everti neſcius, debet præferri externo, quo aliquando poſſumus carere. CAUS. *XII. Q. II. c. 70.* S. AMBROSIUS *de Off. I. 17.* WOLF. *J. N. T. VIII. ſ. 514.*

CCXXXVII.

Atque hæc Imperantis & officia & jura eo majus robur indipiſcuntur, ſi perpendamus, religionem non eſſe modum tollendæ obligationis, aut juris amittendi, neque res Eccleſiæ deſtinatas bona civitatis, neque perſonas religionis miniſterio addictas cives eſſe deſinere.

CCXXXVIII.

Quæ omnia de religione Chriſtiana æque prædicari poſſe palam fit, quia CHRISTUS, qui quidem Eccleſiam ſuam unam fundavit & univerſalem, ac ſacra poteſtate inſtruxit, *) attamen civili imperio minime

nime derogare intendit, sed *Cæsari dari* jussit, *quæ sunt Cæsaris, & quæ sunt Dei, Deo.* Atque is ipse religionis Christianæ auctor *regnum suum de hoc mundo esse* negavit, omnemque animam civili subesse potestati, *etiam propter conscientiam*, voluit. MARC. XII. 17. Luc. XX. 25. JOAN. XVIII. 36. Rom. XIII. v. 14. I. PETR. 2. v. 13.

*) *Ad* CORINTH. *Cap.* XII. *v.* 12. 13. 27. *seqq.* ACT. XX. 28. MATTH. XVI. 18. XVIII. 18. ROM. XII. *v.* 4.

CAPUT IX.

DE OFFICIIS EORUM, QUI GUBERNANT CIVITATEM.

CCXXXIX.

Ii, quorum se imperio submiserunt singuli patresfamilias, dum hanc subjectionem acceptant, jam eo ipso tacite simul repromittunt curam salutis publicæ; adeoque ad eum civitatis finem assequendum se obligant. Ex quo fons intelligitur, un-

de profluant officia ſpecialia Imperantium, additorumque iis miniſtrorum, qui in partem regiminis, ſeu exercitii Imperii civilis vocati ſunt, quippe, quod legitimo uſu remediorum, ſeu jurium majeſtaticorum continetur. Cic. *de rep. V.* ſeu *Attic. VIII. Ep. XI.*

CCXL.

Natura civitatis docet, eam, ſicut hominem quemlibet ſingularem, certis quibusdam erga ſe officiis teneri. Quare cives ſinguli ad munera publica ſe idoneos reddere, civitas tota ſe in conſociatione conſervare, quin immo ſtatum ſuum pro ratione finis perficere, pericula interitus, ac perfectionis ſuæ impedimenta amoliri debet, ac ideo inprimis virtutes tam intellectus, quam voluntatis excolere, ne barbara, ſed docta, culta, juſta, potens habeatur, gloriamque ſuam in dies propaget.

CCXLI.

Quæ quum civitatis erga ſe ſint officia, adparet: moderatoribus reipublicæ omnes vires eo eſſe impendendas, ut impleantur. Hinc primum eorum munus

erit

erit rempublicam, in qua verſantur, noſſe, civitatis finem, ſtatum, vires, ac porro jura & obligationes, quæ cum imperio civili copulatæ ſunt, intime perſpicere, voluntatem deinde conſtantem & perpetuam ea tantum faciendi habere, quæ ad bonum ejus regimen ſpectant. Cic. *de Rep. II. & pro Dejotar. C. IX.*

CCXLII.

Quam in rem neceſſaria eſt legum reipublicæ tam univerſalium, quam particularium cognitio, hiſtoria aliarum rerumpublicarum, tum accurata domeſticæ hiſtoriæ & jurium populi notitia, unde ea diſcantur, quæ ars gubernandi latiſſime patens exigit, quum *ipſis etiam excellentibus ingeniis citius defuerit ars, qua civem regant, quam qua hoſtem ſuperent.* Liv. *Lib. II. c. 43.* Sallust. *B. Catil. c. 2.* Cic. *de LL. III. 18.*

CCXLIII.

Omittenda vero ſunt ea ſtudia, quæ a ſcopo regiminis abhorrent, circumcidenda negotia, & aliæ occupationes, quæ huic fini adverſantur; qua ratione Recto-

res populorum contentos haud esse oportet notitiis historicis seu veris, seu fabulosis, quod hæ cognitionem solummodo confusam & obscuram pariant; cujus locum ideæ claræ & distinctæ occupare debebant ex solidis scientiarum principiis hauriendæ. SOCRAT. *ap. Xenoph. Memor. L V.* SALLUST. *de rep. ord. n. 42.*

CCXLIV.

Dein ratione potestatis legislatoriæ attendi debet, ne leges prolixæ, vagæ, libertatem sine caussa restringentes, nec plures quam finis civitatis deposcat, ferantur. Ergo singulares reipublicæ indagandæ sunt circumstantiæ, pluriumque etiam suffragia exploranda, tum bono exemplo civibus ad legum custodiam præire, privilegia autem, quæ vulnera legum sunt, non nisi rarissime largiri oportebit. *v.* LIV. *XXVI. c. 36.*

CCXLV.

Quum leges civiles ex naturalibus addendo aut detrahendo efficiendæ sint, cavendum est, ne errores quidam communes pro jure naturæ sumantur, ad cujus nor-

normam etiam leges civiles antiquæ emendandæ ſunt, vel abrogandæ. Leges vero naturales, quas ſanctius obſervari ſpeciatim reipublicæ profuerit, novis pœnis additis muniantur.

CCXLVI.

Nec ob minimam injuriam litibus in foro indulgeatur; quaræ læſiones & culpæ, quas pro varia negotiorum indole præſtari e re civitatis erit, determinentur. Si denique leges peregrinas recipere placeat, inquirendum eſt prius, an per earum præſcripta bono civitatis communi conſulatur; atque ſi immutato rerum ſtatu aut agnito poſtea errore adpareat, eas non eſſe bono communi congruas, rurſus aboleantur.

CCXLVII.

Quod autem poteſtatem concernit inſpectoriam, ſocietates minores & collegia ſaluti publicæ ſubordinari, quæ deficiunt, erigi, inutilia corpora dimitti debent. Porro ſanam inſtitui politiam, factiones & ſectas præcaveri, foveri artes lucrativas, ſellullarias & opificia, commercia propa-

 gari,

gari, viam facilem ad quærendas opes parari, hinc procul amoveri ea omnia, quæ bona reipublicæ pessumdant, luxum denique arcere, conveniet. SALLUST. *de Rep. ordin. n. 52. 53.*

CCXLVIII.

Inde quoque providendum, ne rerum pretia ab iis solis statuantur, quorum interest proprios majori charitate fructus venumdare, ne studia bonarum artium iis committantur, qui ex plebis ignorantia lucrum captant, aut noxias reipublicæ doctrinas inculcant, quive ipsi doctrina carent, vel diligentia, aut ob ingenii imbecillitatem lites ex litibus serunt: ne denique religio vel avaritiæ, vel præpotentiæ servire cogatur.

CCXLIX.

Religio non armis propaganda est, sed adversus hostiles impetus defendenda; nihil quoad religionis dogmata, aut ea, quæ in externo cultu cum his essentialiter cohærent, tangatur, sed illa sancte serventur. Etsi enim salus æterna non sit finis societatis civilis proprius, tamen qui

in

in hanc convenerunt, officiis erga Deum renunciare minime valebant; ita cives & doctiores reddentur & meliores. *cf.* Hobbes. *XIII. 5.*

CCL.

Poteſtatis demum exſequentis rectus fiet uſus, ſi promtæ ſemper ad protegendam civitatem habeantur vires, neque commeatus, periti duces, miles exercitatus, exploratores ceterave deſint, quæ artis militaris regulæ poſtulant. Bella tamen ob cauſſas frivolas haud inchoanda, & læſiones diſſimulare minores potius conveniet, quam civitatem periculis exponere. Mature etiam hæc, ſi neceſſitas ferat, agenda, nam miſerum eſt opus, tunc demum fodere puteum, ubi ſitis fauces tenet. Plaut. *Moſtell. act. II. Sc. I. v. 32.*

CCLI.

Verum & huc ſpectat obligatio leges exſequendi, auxilium læſis non denegandi, ſubditos gravamina exponentes, aut protectionem implorantes aditu non prohibendi, jus cuique ſuum promte reddendi, ne ſecus litis expenſæ ipſam excedant ſor-

tem, pœnas pro re nata temperandi, restringendi asyla, illudve cavendi, ne det veniam corvis, vexet censura columbas. JUVEN. *Sat. II. v. 36.*

CCLII.

Bona civitatis ad hujus finem dumtaxat consequendum erogari debent; ne igitur majora, quam hic finis postulat, exigantur onera, ne opes subditorum exhauriantur, quorum utilitas ab utilitate Imperantium sejungi numquam potest. Idem enim foret ac corpus truncare membris, ut omnia capiti adcrescant. Quare & jure eminenti Imperans non abutetur, aut dominia & jura privatorum cum juribus suis confundet. DEUT. *XVII. v. 19.* SENEC. *I. Clem. 19.*

CCLIII.

Hinc vectigalia & tributa, habita proportione ad quantitatem & qualitatem bonorum, tum modum percipiendi faciliorem, imponantur. Nam sæpe non tam onera ipsa, quam præstationum inæqualitatem & acerbum exigendi modum graviter ferre solent cives; *tantum nimirum ex malis pu-*

bli-

blicis sentimus, *quantum ad privatas res pertinet*, *nec in iis quidquam acrius*, *quam pecuniæ damnum stimulat.* Liv. XXX. *c.* 44. Cicer. *Rep. IV.* Hobbes. *XIII.* 10.

CCLIV.

Quum Imperans instructus esse debeat scientia eorum, quæ ad bonum requiruntur regimen, ad hoc autem omnia negotia publica, atque ea inprimis, quæ consilium in arena desiderant, sæpe oporteat ipsi intime perspecta esse; id tamen aut unius, aut etiam plurium numero Imperantium vires excedat, necessum est, relatione ac consilio virorum prudentum uti, quorum diversi diversis studiis excellant.

CCLV.

Dicuntur hi *consiliarii*, quorum ex notione continuo dispalescit, eos sapientes esse, virtuti deditos, prudentes, jurium majestaticorum peritos, exemplo esse aliis, rerum humanarum scientia pollere debere; cordatos præterea, non vero adulatores, aut nugivendulos, qui fumos & inania captent. Exod. *XVIII.* 2. Sallust. *de Rep. ord.* 55. 56. Cicer. *de LL. III.* 14.

CCLVI.

CCLVI.

Non ſæpe in cauſſis dubiis, & quando res aliqua variis modis ac conditionibus perfici poteſt, rationes in utramque partem allatæ maturius a pluribus trutinari poſſunt; ut quod utile eſt, decernatur. Neque etiam, quamvis Principes multa polleant ſcientia, hic carere poterunt. Nec enim ad bonum regimen theoria officiorum ſufficit, ſed opus eſt notitia rerum ſingularium, earumque diverſiſſimarum, cui veritates generales adplicari debeant. Quare illi etiam optime gubernare cenſentur, qui hac imperii civilis parte, in conferendis muneribus publicis poſita, ſapienter funguntur. MARTIAL. *VIII. Ep. 15.*

CCLVII.

Quæ res, quo eſt difficilior, eo majores in bonorum miniſtrorum electione cautelæ ſunt adhibendæ, quæ ad ſequentes fere regulas reducuntur. I. Miniſtri non naſcuntur, ſed fiunt, igitur ſolus natalium ſplendor vel patrimonii magnitudo in con-

ſide-

fiderationem hoc loco non veniunt, fed omnibus via facienda, quicunque virtute & habilitate reipublicæ adminiftrandæ præftant. *Patere honoris fcirent ut cuncti viam. Nec generi tribui, fed virtuti gloriam.* Phædr. L. II. Epil.

CCLVIII.

II. Ut fubditi hanc aptitudinem fibi comparare queant, oportet non modo academias & lycea inftituere, fed indolem cujusque & ingenium in ipfis rebus gerendis diu experiri, nec enim ex academiis reduces mox impendi poffunt, ut de vita & bonis fubditorum judicent inexpertes juvenes.

CCLIX.

Itaque agricolas imitari convenit, qui malas evellunt herbas, contra implantant ramufculos, eosque excolunt, donec in arbores excrefcant frugiferas, ut in fenefcentium locum fubftitui poffint. Atque fi apti deficiunt viri, non ea juventutis culpa eft, fed virorum principum, qui reme-

media juventuti informandæ non adhibuerunt, ſiquidem egregios invitant præmia mores. CLAUDIAN. *II. in conſ. ſtil. v. 124.*

CCLX.

Animadvertendum autem eſt, ne munera perſonis apta fiant, ſed ut idoneæ perſonæ ad ea magis accommodentur. Sane vel quotidiana docet experientia, multiplicia eſſe ingenia hominum; *eſſe viros natos militiæ factis magnos ad verb rum linguæque certamina rudes, ea ingenia conſularia eſſe, callidos ſolertesque juris atque eloquentiæ conſultos, urbi ac foro præſides habendos, prætoreſque ad reddenda jura creatos eſſe.* LIV. X. *c. 22.*

CCLXI.

III. Aptos vero educare officiales parum prodeſt, ſi minus tamen idonei impendantur; quare non poteſt Imperans ſalva conſcientia digniores minus dignis poſtponere. Commendationes ſolæ, partium ſtudia, cognationum favor, vulgo nepotismus, hac in re exulent. Quot non idonei commendantur, atque tales videntur, quos experientia inidoneos monſtravit?

vit? Externa forma nihil ſibi adroget, nam frons, oculi, vultus ſæpe mentiuntur.

CCLXII.

IV. Si honores & dignitates indignis conferantur, innumeris turbis adminiſtratio reipublicæ confunditur; torpeſcunt boni, defervet æmulatio, negligunt & reliqui munus ſuum; plusque nocet officium uni contuliſſe parum digno, quam ſi centum alii merita præmia conſequantur. Peſſima ſane illa eſt reipublicæ conditio, *ubi inter bonos & malos diſcrimen nullum, omnia virtutis præmia ambitio poſſidet.* Sallust. *B. Catil. c. 56.*

CCLXIII.

V. Imperans Miniſtros ac Conſiliarios obſervet, ut intelligat, an omnes rationem habeant ſui muneris, & an non juribus majeſtaticis abutantur. Eorum dirigat conſilia, ita enim facilius diſcernet, num ipſi forte non fallant, fallanturve. Quare etiam neceſſe eſt, cujuslibet inveſtigare inclinationes atque affectus; ac propterea philoſophiam moralem excolere, quæ re-

gu-

gulas artis conjectandi hominum mores suppeditat. Quod ipsum ceteris minoribus potestatibus faciendum incumbit, quæ sæpe ab aliis inferioribus deceptæ, decipiunt Imperantem. VOPISC. *in Aurelian. c. 43.* WOLF. *l. c. T. VIII. §. 1040.*

CCLXIV.

VI. Frustra etiam foret viros impendisse digniores, nisi eorum dictis atque consiliis paterent aures, aut vero si rebus ad vivendum necessariis carerent. Tunc enim ad negligendam vel plane venumdandam administrationem aditus januaque esset patefacta.

CCLXV.

VII. Boni aliquando mores induunt malos, quare sæpius eorum administrationem examinare, ac si fraudis conscii sint, debita eos pœna coercere oportet. *) Nulli tamen, qui salubre dedit consilium, fortuitus adversus eventus jure potest imputari. Cetera disciplinæ politicæ docebunt.

*) *L. 4. C.* THEOD. *de accusat.*

CA-

CAPUT X.

DE OFFICIIS SUBDITORUM CIVITATIS.

CCLXVI.

Juri adminiſtrandi rempublicam, ne careat effectu, reſpondet obligatio ſubditorum ad ea præſtanda, quæ a Rectore civitatis imperantur. Illorum itaque erit voluntates ſubjicere, & vires in omnibus negotiis civilibus; hinc ea, quæ præcipiuntur facere, quæ vetantur omittere, atque hancce obſequendi promtitudinem etiam externis ſignis, data occaſione, conteſtari. Liv. *XXVI. c. 36.*

CCLXVI.

Eſt vero hæc obediendi obligatio ex perfectarum genere, naſcitur enim ex pacto ſubjectionis civilis, quam ſi quis denegare auderet, is jus læderet translatum in univerſos, atque adeo juſtam ipſis tribueret bellandi cauſſam. Et quoniam lex naturæ, ejusque auctor Deus præ-

cepit civitates, per ſe liquet, cives non modo in foro externo, ſed & in foro interno, ſeu conſcientiæ, ad parendum obſtringi. ROM. *XIV. 5.* PETRI *I. Ep. II. v. 13. 19.*

CCLXVIII.

Fruſtra vero nonnulli ad leges confugiunt, quas vocant *mere pœnales*, quasque omni obligatione interna deſtitutas arbitrantur. Si enim legislator legis edictum, minus quam ejus ſanctionem pro fine habet, tunc ex pœna percipit voluptatem, & porro ſubditos odio perſequitur; quod quum legi naturali omnino repugnet, abſurdum ſane eſt, hujusmodi legum monſtra cogitare.

CCLXIX.

Etſi dein filiifamilias & ſervi cives ſtricto ſenſu non ſint, neque in hunc numerum extranei ſeu peregrini territorium civitatis ſubeuntes proprie referri poſſint, attamen illi domeſtico duce imperio, quod a civili pendet, ad finem hujus majoris ſocietatis contendere perfecte obligantur, hi autem vi juris territorialis ea cuncta

omit-

omittere debet, quæ ſecuritatem turbant, & eatenus ad *ſubditos temporarios* pertinent.

CCLXX.

Rector civitatis itaque filiosfamilias ad militiam & munera publica adigere poteſt, non vero ad ea, quæ cum ſocietate nullum plerumque nexum habent, & ideo domeſticæ relinquuntur poteſtati; puta, ut certam perſonam ducant in matrimonium, vel artem determinatam addiſcant. Quæ tamen ipſa ſi conflictus cum ſecuritate communi ſibi depoſceret, nemo dubitabit, Imperanti etiam horum intuitu eamdem poteſtatem & vim attribuere.

CCLXXI.

Quamobrem ſocii licet remotiores civitatis ad actiones tam negativas, quam adfirmativas vi imperii ſummi tenentur, ſuntque eorum officia duplicis generis, alia generalia, ſeu omnibus *communia*, quæ fluunt ex notione civitatis atque ex illa obligatione fundamentali, qua cives ſinguli ſummo imperio adligantur, alia ſpecialia ac *propria*, quæ ex peculiari cuivis demandato munere oriuntur. Priora hac definiun-

tur propoſitione: *Vive, quantum in te eſt, convenienter juribus majeſtaticis.* Poſteriora hoc axioma enunciat: *Nullum ambias munus, ad quod idoneus non es, quam vero ſpartam nactus es, hanc orna.*

CCLXXII.

Si autem peregrini in civitatem admittantur, quod ab Imperantis voluntate pendet, hi dumtaxat vi juris territorialis obſtringuntur 1.) ad actiones negativas, & 2.) ob factum ſingulare, ſi contrahant, aut delinquant, niſi pacto vel expreſſo vel tacito aliud actum ſit; 3.) Legibus adfirmativis illis ſubjacent, quæ aliquando in ipſos peregrinos feruntur; 4.) Onera præſtare debent rebus publicis adnexa, ſi iis utantur.

CCLXXIII.

Implet leges negativas, qui abſtinet a læſione, & porro eædem hiſce enunciatis continentur. I. Non ponas impedimentum Imperanti, qui actiones ſubjectorum ad externam felicitatem dirigit. Contra quod peccant, qui in jus vocatum vi eximunt, dolove, aut captivum ſubducunt,

cunt, qui desertores militiæ abscondunt, quique delectum habentibus resistunt. II. Societatem non ineas ab Imperante nec expresse nec tacite confirmatam; est enim injusta. Ubi tamen nulla adest lex prohibens, ibi sufficit tacita permissio.

CCLXXIV.

III. Læsionis depulsionem aut damni reparationem ne propria vi, sed auctoritate Imperantis persequaris; hujus enim solius est determinare modum, quo bella gerantur. Quod jus si cuilibet concedatur, jam suprema læditur jurisdictio, omnisque desinit securitas, primus civitatum finis. Hinc neque debitores violentia compellere, nec manus cum civibus conferre, sive duella inire licet.

CCLXXV.

IV. Ne des mala agendi occasionem, neque V. concivium tuorum commoda intervertas. Quo nomine coercentur, qui aleam fovent, qui turpes conciliant amores, qui annonam flagellant, qui illicita exercent monopolia. Quare & ideo ab extraneis jure petuntur vectigalia, ne res

ſuas viliori, quam incolæ, vendentes pretio, hos honeſta vitæ ſuſtentatione fraudent.

CCLXXVI.

Quoniam leges affirmativæ ſubditos attingunt cives, facile colligitur, quod hi teneantur non ſolum non turbare ſecuritatem, ſed ſimul eamdem promovere. Hinc abſtinere ab otio, commiſſa ſibi munera ſuſcipere, rite adminiſtrare, aliisque bona agendi opportunitatem præbere, ad ſalutem denique publicam omnibus viribus conniti, eamque poſito conflictu ante ſalutem privatam ponere. ARRIAN. *Epictet. II. c. 10.* HOBBES. *XIII. 3.*

CCLXXVII.

Hinc eſt, quod juſſu Imperantis incumbat civibus arma capere, civitatem tueri, & operas præſtare militares, neque illas fuga aut mutilatione detrectare, pupillorum *tutelam* gerere, civiumque minorennium *curam.* Si tamen phyſica tunc aut moralis obtingeret impotentia, cauſſam ejus juſtam allegare, ſeu ſe *excuſare* oporteret,

atque

atque Imperantis erit, ob conflictum officiorum exceptionem facere.

CCLXXVIII.

Nascitur scilicet obligatio ad laborandum ex nexu civili, sed præferendi sunt labores illi, quibus securitas quam maxime præstatur. Ideo senes, officiales civiles, feminæ, sacerdotes, debiles, ad militiam non sunt cogendi, si adsint validiores. Verum & extranei neque ad tutelam, neque ad bellum aliaque munera adigi poterunt inviti.

CCLXXIX.

Quoniam amor in voluptate ex alterius perfectione consistit, singuli autem cives eo uniri debent, ut respublica, cujus sunt membra, & hinc ejus territorium seu *patria*, quoad fieri poterit, perficiatur, non obscurum est, maxime amandam esse patriam, eique præ privatis sociis plurimum esse tribuendum. A qua tamen differt locus nativitatis, siquidem quis etiam extra patriam in lucem edi potest. Cicer. *Off. I.* 17. Liv. *XXVII.* 34.

CCLXXX.

Discessus personæ nexui civili adstrictæ e civitatis territorio sine animo amplius redeundi factus dicitur *emigratio.* Quia emigrans se officiis perfectis, & affirmativis exsolvere tentat, id vero invitis universis locum non habet, manifestum fit: nemini jus emigrandi sine consensu Imperantis saltim tacito competere; immo ubi quis emigraverit, jus Imperanti perfectum nasci, eum a vicina gente repetendi, & puniendi. OVID. *Metam. XV. v. 28.*

CCLXXXI.

Nec obloquaris cum BOEHMERO *) civem se tantum subjecisse, ut quamdiu subditorum numero continetur, sinceram obedientiam præstare velit. Nam promisit utique societatem civilem, igitur hoc pactum servare debet. Et quamvis, quod ille urget, nullum inde fieri Imperanti præjudicium videatur, id tamen falsum est, siquidem Imperans jure, quod in civem habet, invitus privaretur, præter-

quam

quam quod etiam jus turbetur universorum, quo in istum emigrantem utuntur.

*) *J. P. U. part. XIII. c. 2. §. 18. not.*

CCLXXXII.

Inde sequentes conclusiones lucem capiunt. I. Ideo vetita est emigratio, quia pacto societatis repugnat, ea tamen licita fieri potest, si ipsa consentiat civitas, si subditos alere eorumque opera uti nequeat, si occupatæ ab hostibus terræ relictio pacis fœdere permissa sit, si denique discedentes non sint cives, nec ratione delicti aut contractus obligati.

CCLXXXIII.

II. Solet aliquando consensus dari a conditione suspensus, ut emigrans ad certum solummodo locum transire possit, quæ itaque sancte servanda veniet. Ita potest quidem *commutatio domicilii*, non autem *patriæ* concedi *repudiatio*. III. Qualis conditio etiam rebus addi solet, ut certus emigrationis census præstetur, quod bona ibi, unde emigratio fit, sint adquisita, si tamen & huic censui modus expressa conventione positus sit, eum transgredi haud licebit.

CCLXXXIV.

IV. Jus *albinagii* dicitur, quo hereditas vel legatum defuncti civis vel peregrini extraneis denegatur. Quoniam cives societati civili ad actiones tenentur affirmativas, non autem peregrini, consequens est, ut jus albinagii exerceri quidem jure possit in patrimonio civium, non autem in bonis peregrinorum, nisi de ea lege prius fuerint admoniti, aut id jure retorsionis statuatur.

CCLXXXV.

V. Quod de genere traditum est, id æque de specie valet. Igitur officialis invito Imperante dare muneris dimissionem haud poterit, nisi sit subjectus temporarius certis conditionibus evocatus, quæ non impleantur. VI. Contra nec Imperans jus habet cogendi cives, ut emigrent, nisi ii ratione delicti, veluti si turbas foveant, plectendi sint exilio.

CCLXXXVI.

Immo vero & civis innocens tenebitur e civitatis territorio discedere, si ejus defensio cum salute publica collidatur, quia

ab

ab initio quisque pollicitus eſt, bonum proprium bono publico ſe poſthabiturum, ut itaque tunc ob officiorum conflictationem civis vi poteſtatis eminentis deſeratur, atque ad ſtatum ſuum naturalem redeat.

CCLXXXVII.

At propter eamdem cauſſam non deſeri modo, ſed & hoſti ſimpliciter extradi poterit, omni alio ſervandæ civitatis remedio deficiente, innoxius civis. Quid ni enim id liceat; quum ſæpius tot militum millia præſenti mortis periculo committere neceſſe ſit? *Cf.* Warnefr. *de Geſt. Longob. L. V. c. 4.*

CCLXXXVIII.

Quoniam vero jus vitæ & necis non habet Imperans civilis, niſi in delinquentes ob neceſſariam civitatis defenſionem, civem innocentem nec ad evitandum imminens ſocietatis excidium, multoque adeo minus ad efficiendum, ut in vera religione moriatur, vita privare fas erit. Alia igitur eſt deditionis, alia necis ratio. Grot. *II. C. 25. ſ. 3.* Cicer. *Offic. I. 45.*

CCLXXXIX.

CCLXXXIX.

Hanc nondum infert, qui extradendo jubet civem ſe periculo exponere, quod facere aliunde tenetur, modo adſit ſufficiens certitudo, hoc remedio civitatem ab interitu liberari poſſe. Quam tamen rariſſime adeſſe lubenter fatemur. Quis enim ſcit, an cive extradito, quem hoſtis depoſcit, ſalva ideo futura ſit multitudo? Lupi certe ab ovibus canes ſibi tradi obtentu paçis poſtularunt, reipſa vero ut oves facilius devorarent. PHÆDR. *Fab. app. XXI.* PUFENDORF. *L. VIII. c. II. ʃ. 5.*

CCXC.

Subditus inobediens & refractarius eſt *læſæ Majeſtatis* reus, ſi jura quædam majeſtatica ſibi adroget. Idem eſt *rebellis*, ſi directe & animo doloſo armis, tumultu, vel conſpiratione ſecuritatem civitatis peſſumdare attentet. Fit *perduellis*, ſi in ipſas perſonas Imperantium aliquid moliatur. Hinc *læſæ Majeſtatis*, *Rebellionis*, *Perduellionis* crimina intelliguntur, quorum quantitas ex imputationis principiis patefit.

CCXCI.

CCXCI.

Manifesta proin sunt hæc consectaria: I. Rebelles bellum gerunt late sumtum, quia tamen id inter gentes justum non est, *seditio* potius adpellatur. II. Qui dolo malo Imperantis mandato non parent, sunt *contumaces*, rebelles negative. III. Qui aliquid agit contra honorem Imperantis & famam, ipse quoque dat ansam tumultibus; igitur omnis hujus generis actio omitti debet, & hinc ejus statuam, imaginem, aulam, *salvam guardiam* oportet revereri.

CCXCII.

IV. Caussæ morali actio imputatur, qui igitur dolo malo per injustam administrationem cives turbis involvit, inter rebelles numerari meretur, ad quos & concionatores referri possunt, si contra regiminis morbos detonando foveant tumultus. Etsi enim mala ita se haberent, tamen aliis longe remediis forent corrigenda. V. Qui *gravamina* demisse exponunt, rebelles dici nequeunt, sed potius querulantes, *minus contenti.*

CCXCIII.

CCXCIII.

VI. Deus quidem sic lædi non potest, ut ejus diminuantur perfectiones, qui tamen honorem ei debitum non præstant, qui attributa solius Dei propria adtrectant, ii ex analogia *læsæ divinæ Majestatis* rei dicuntur. VII. Peregrini non proprie fiunt rebelles, sed hostes, nec læsio soli privato civi illata ad rebellionis crimen pertinet.

CCXCIV.

Quum pœnæ suos debeant tenere auctores, quando unus ex familia perduellionis reatum incurrit, ejus uxor & liberi tormentis quidem affici nequeunt; si tamen liberi bonis privantur paternis, nomen mutare, dignitatem perdere, immo & aliquando ex territorio discedere cogantur, est id remedium securitati obtinendæ necessarium, & non pœnis, sed infortuniis adscribendum. Docuit nempe experientia liberos atque agnatos delicti ab iis patrati immemores, suorum necem ulcisci voluisse.

CCXCV.

CCXCV.

Quare indigna homine eſt Hobbesii doctrina, qui ex eo, quod in bello etiam innocentes occidantur, perduellium quoque liberos eodem jure de medio tolli poſſe argutatur, quæ porro liberorum occiſio ſit defenſionis reipublicæ ſpecies, ne iidem patrem ulciſcantur.

CCXCVI.

Quam parum autem hæc ſe conſequantur, nemo non perſpicit. In bello enim, præterquam quod aliud non eſſe juris noſtri proſequendi remedium ponimus, innocentes non ex propoſito noſtro, ſed caſu quodam vitam perdere liquet. In perduelles datur quidem jus belli, latius accepti, id tamen per modum judicii exerceri debet, in quo adpareat, quale ſit innocentem inter & noxium diſcrimen, atque ideo leniora ſemper præferenda veniunt defenſionis remedia, quamdiu iis ſecuritas ſatis obtineri poteſt.

CCXCVII.

Si cum rebellibus Imperantes pacta ineant, putant aliqui iſta non ſtringere.

Ve-

Verum, qui cum illis paciſcitur, Imperans eo ipſo reatus gratiam cenſetur facere, atque adeo ſervare debet, quod promiſit, quamvis etiam in captivitate ad id fuiſſet inductus; quum ſecus nulla foret ad unionem cum ſeditioſis redeundi ratio. Quemadmodum autem alios cives, ita hos in gratiam receptos vi juris ſupereminentis in extrema neceſſitate juribus ſuis deſtituere licebit. GROT. *III. c. XIX. ʃ. 7.*

CCXCVIII.

Status, in quo judicia ceſſant, vocatur *juſtitium.* Eſt de cetero vel *univerſale*, ſi ſit in tota civitate, vel *particulare*, ſi in aliqua ſolum civitatis parte ſeſe exſerat. Dein aliud eſt *neceſſarium*, ſi ob calamitates publicas invito Imperante invaleſcat, aliud *voluntarium*, ſi ejus ratio in Imperantis arbitrio reperiatur. Aliud *continuum*, *perpetuum*, quando nulla eſt ſpes judicia reſtitutum iri, aliud *temporarium*, ſi nonniſi ad aliquod tempus jurisdictio ſuſpenditur. GELL. *N. A. XX. 1.* LIV. *Lib. X. c. 4. II. C. IV. 1. X. I. 4. tit. dig. de fer.*

CCXCIX.

CCXCIX.

Quum remedia duriora nunquam adhibere fas ſit, quamdiu leniora ſuperſunt, ac malum minus majori præferri oporteat, perſpicuæ ſunt hæ concluſiones: I. Ubi juſtitium eſt neceſſarium, attamen particulare, judicia generatim non ceſſant; niſi igitur ſummum fuerit in mora periculum, oportebit ſuperiora adire tribunalia.

CCC.

II. Aſt ſi ex mora ſummum naſcatur periculum, nec judex ſtatim adiri queat, quælibet erit honeſta ratio expediendæ ſalutis. Ita licet propriam poſſeſſionem vi tueri, & ſe etiam cum adgreſſoris nece defendere, ſicque pariter in inſula deſerta, vel oceano jus ſuum propria auctoritate perſequi fas eſſet.

CCCI.

III. Si juſtitium indicatur voluntarium & univerſale quidem, ſed temporarium, finito hoc tempore copia judicis haberi poteſt; itaque exſpectatione extrahendum eſt tempus; at ſi res moram non patitur, ad illam ſpeciem juſtitium haud ex-

K ten-

tendi ſolet. Quare tempore feriarum de vi & alimentis jus redditur.

CCCII.

IV. Si juſtitium voluntarium fiat particulare, velut ob denegatam juſtitiam, nec extremum ſit diſcrimen, minus erit malum injuriam pati, quam turbas ciere; oportet itaque malum ſilentio involvere. Nam ſinguli jus ſuum ob communem quietem univerſis renunciarunt. Et quum ſine cauſſa quisque ſibi fingere poſſit, jus ſibi non eſſe redditum, tumultus occaſionem quivis ſumeret. Hinc datis ab Imperante debitori induciis, *moratorium* vocant, creditor adquieſcere debet.

CCCIII.

V. Putant multi civem injuſte condemnatum tacita uti poſſe compenſatione; ſed quia facile quisque ſibi de juſtitia cauſſæ ſuæ blanditur, dein poteſt compenſans detegi, atque ut fur puniri, perniciosa eſt hæc eorum doctrina, quæ bonum privatum ordini in civitate ſervando poſthabet.

CCCIV.

CCCIV.

VI. Quod ſi juſtitium ſit neceſſarium atque univerſale & perpetuum, ſublatus eſt nexus civitatis, oritur Anarchia, & cives ad ſtatum naturalem redeunt. VII. Reſtituta civitate; quæ interim geſta ſunt, integra manent, niſi aperte de injuſtitia poſſeſſionis conſtet; talia enim facta ſine ſumma perturbatione, pro ſpolio non habentur, ſed externa ſaltem juſta ſunt.

CCCV.

Progredimur ad ſpecialia ſubditorum officia, quæ a munere cujusvis pendent. Quum autem munera ſint quamplurima, quid cuilibet officiali incumbat, hoc ex cujusvis muneris declaratione erui debet, velut quale ſit officium Belliducis, Miniſtri, Conſiliarii, Magiſtratus, Quæſtoris, Iudicis, Advocati, & ejus generis reliqua.

CCCVI.

Omnibus quidem communia ſunt hæc præcepta. I. Nemo munus ambiat malis artibus, ut pecunia vel adulatione; II. rationem implendi, quod jam licite ſuſcepit, muneris, non deſumat ex donis aut xe-

niolis, quæ ipsi promittuntur, vel tribuuntur, secus in *crimen repetundarum* incurret.

CCCVII.

Sed jam propria quædam officia strictim attingemus. I. Qui rebus ad religionem pertinentibus destinati sunt, vera de cultu summi Numinis dogmata exponant, conspicuum se populo vitæ exemplar præbeant, a negotiis profanis, tum maxime a fastu abhorreant & avaritia, nunquam vero aliter sentientes gladio persequendi intemperiis se agitari patiantur. *L.* 2. COD. TH. *de Episc. aud.*

CCCVIII.

Ministri vel Consiliarii, qui ab Imperantibus in partem regiminis suscepti sunt, tota mente rempublicam, ejus initia, progressus, jura & vires complectantur; non proprias, non suorum opes vel potentiam aut dignitatem spectent, sed salutem publicam; ab assentatione pariter ac insolentia & factionibus sint alieni, ea, quæ usui esse videntur, exponant modeste & sine partium studio, illudque curæ habeant,

ut

ut in deliberationibus adsint, ut loco dicant, ut modo. Cicer. *III. de LL. 18.*

CCCIX.

Militare imperium ii tantummodo suscipiant, qui prudentia, fortitudine, ingenii celeritate excellunt, his vero nihil erit antiquius castrorum disciplina. Militem diligenter & tempestive ad ministerium bellicum, & molestias perferendas habilem reddent, eum periculis absque necessitate non exponent, annonam, aut stipendia non intervertent, & probe intelligant, ducibus validiorem quam exercitu rempublicam esse. Florus *III. 22.*

CCCX.

Milites ipsi Sacramenti memores sint, hinc dicto audientes præfecto, suisque stipendiis contenti, paganos nec vexent, nec expilent, strenue exercitationibus vacent, corpus laboribus indurescant, nec vires frangant potu, aut libidinibus. Secum ipsis non dimicent, sed cum hoste, neque id temere, verum quum tempus necessitasque postulat, & mortem turpi fuga ducant esse potiorem.

CCCXI.

Qui juris dicundi munere funguntur, de factis idonee probatis decernant, secundum leges; in adeundo se faciles praebeant, & patienter audiant utramque partem. Sed nec excandescere adversus eos, quos malos putant, nec precibus calamitosorum illacrymari, nec motum animi vultu detegere oportet. Caveant omnino ab affectibus & corruptelis, justitiam inopi aeque ac potenti diligentissime administrent. lites vero diminuere conentur, non protelare. ECCLESIASTIC. *VII.* 6. L. *19. Dig. de Off. praef.*

CCCXII.

Praefecti aerario exactas imprimis curent inire rationes, ut impensas ex reditibus & futuris reipublicae necessitatibus dimetiri possint; moderatione utantur & aequa lance, hinc lenissimum excogitent exactionum modum, importunam acerbitatem atque incassum cadentes sumtus praecaveant, sciantque, optimum vectigal esse tempestivam parsimoniam. Denique in id invigilent, ut pro dignitate

cui-

cuique tribuatur, & ne inferiores quæstores pecuniam publicam in suos convertant usus, quod crimen *de residuis* dicitur. Pufend. *de O. H. & C. L. II: cap. ult. §. 6. seqq.*

CCCXIII.

Qui negotia civitatis apud exteros gerunt, iis summa cautio sit atque provisio, ut rempublicam, in qua versantur, noscant adcurate, de hominum ingeniis & moribus conjectandis laborent, iisque, quantum par est, sese adcommodent, inprimis commissa celent, a formula sibi præscripta non recedant, rumores quoslibet nec spernant, nec sectentur, studeant vero potissimum gloriam sui populi virtutibus tam intellectualibus, quam moralibus tueri.

CCCXIV.

Quibus civium animos scientiis & disciplinis informandi Sparta obtigit, indefessa se commendent diligentia, & morum honestate, doctrinas proponendas summa attentione examinent, earum fontes & caussas investigent, ne secus in theses incidant inanes aut perniciosas, ea tradant, quæ

ufum præſtant humanæ vitæ, omniaque ſolidis rationibus muniant; generatim veritatem quærant, non jurgia vanamque oſtentationem. WOLF. *J. N. T. VIII. §. 435. ſeqq.*

CCCXV.

Sed tamen certi inter hæc officia ſunt limites, ut nec alter officialium in alterius munia involare, nec, quia omnes ab Imperantis arbitrio pendent, alter alteri ſuas vices committere queat, niſi id expreſſe vel tacite fuerit permiſſum. Quare nemo etiam ultra limites ſuos judicare poterit.

CCCXVI.

Inde naſcuntur exceptiones fori incompetentis, vel ex *re*, vel *loco*, vel *perſona*; atque pariter tot hodie uſuvenientes jurisdictionum ſpecies, forum ſcilicet *eccleſiaſticum*, *militare*, *maritimum*, *civile*, *criminale*, *academicum*, *mercatorium*, *ſalinarium*, *metallicum*, *cambiale*, *foreſtale*, *pupillare*: quæ ipſa porro certis reguntur legibus.

CCCXVII.

CCCXVII.

An judex fecundum privatam fuam fcientiam judicare, utrumve fola probata & allegata fequi poffit, difficilis eft difputatio, quam nos brevibus axiomatibus expediemus. I. Nemo poteft condemnari, nifi veritas criminis perfpecta fit. Judex igitur neque in cauffa civili, neque criminali fententiam in eum pronunciare attentet, qui reus non eft probatus.

CCCXVIII.

II. Si judici liceret ex privata fcientia eum, qui probatus eft debitor, abfolvere in civili cauffa, turbaretur judiciorum ordo, via pateret fordibus in fummum felicitatis externæ detrimentum. Ideo jus finguli fuum univerfis renunciarunt, pollicerique debuerunt, fe potius damnum pati velle, quam evertere judiciorum fidem.

CCCXIX.

III. Sicut in illa fpecie judex fecundum allegata & probata pronunciare tenetur, ita in cauffis criminalibus fecus eft. Etenim poteftas reipublicæ nulla, licet eminens, ad vitam vel membra innocentis auferen-

da pertingit, judicis autem poteſtas ex jure reipublicæ accipit menſuram. Si itaque probatus nocens ad mortem, vel mutilationem eſſet damnandus, judex vero eum innocentem eſſe ſciret, non quidem abſolvere poterit: attamen debebit potius munus ſuum deponere, aut extrema quævis pati, quam ſanguine innocentis ſe polluere.

CCCXX.

Quoniam judices ſive ex malitia, ſive ex ignorantia legis aut facti erroneam dictare ſententiam, ac lædere vel actorem, vel reum poſſunt, permittitur ſubditis hac ratione læſis ſententiam a judicibus inferioribus latam examini judicum ſuperiorum, vel ipſius Imperantis ſubſternere, id eſt, *adpellare*, quod *jus adpellandi* ſubditis ex ipſo nexu civili aſſeritur.

CCCXXI.

Adpellatio haud promiſcue concedenda eſt, ne eadem ſubditi ad protrahendas lites abutantur, ſed ratio *quantitatis*, de qua adpellatur, *perſonæ* & *modi* eſt habenda. Immo poteſt certis collegiis privilegium

gium *de non adpellando* tribui, quod tamen omnem ſupplicationem *protractæ* aut *denegatæ juſtitiæ* non excludit.

CCCXXII.

Ubi vero lis in ſupremo judicio jam deciſa eſt, parti victæ de re, quæ fuerat litigioſa, non amplius diſceptare, ſed ſolummodo contra judicum vel fraudes & ſordes, vel craſſam ac manifeſtam ignorantiam provocare, & accuſationem, quam vocant *ſyndicatus*, inſtituere licebit. Quod ſi in probatione deficiat, eo gravior erit hujusmodi temerarie litiganti dictanda pœna, quo magis totius intereſt civitatis auctoritatem ſupremorum tribunalium, in quæ utique litigantes ipſi compromiſerant, ſartam tectamque conſervari, & eſſe aliquando litium finem.

C A-

CAPUT XI.

DE FORMA IMPERII ET QUIDEM SIMPLICI.

CCCXXIII.

Imperii civilis naturam hactenus generatim contemplati ſumus, varias nunc ejusdem ſpecies, ſeu formas examinabimus. Eſt autem forma civitatis determinatio ſubjecti ſeu perſonæ, cui *Majeſtas civilis inhæreat.* Quæ determinatio, quando ex uno modo intelligitur, forma *ſimplex*, *pura*, *regularis*, quando non niſi ex pluribus modis cognoſci poteſt, forma prodit *mixta*, *compoſita*, ſeu *irregularis.*

CCCXXIV.

Hinc ubi Imperans eſt unica perſona vel ſingularis vel moralis, ſicut in Monarchia, Ariſtocratia, & Democratia, ibi formæ ſunt ſimplices; ſi autem duo vel tria ſimul ex dictis ſubjectis imperii civilis plenitudine utantur, forma dicetur *mixta*, ſeu compoſita; atque hæc determinata regimi-

nis

nis civilis habendi formula & modus nomine *legis* vel *pacti fundamentalis* insignitur.

CCCXXV.

Quoniam ſtatus democraticus, ſeu regimen populare tunc adeſt, quando civile imperium ad omnes cives collectim ſumtos pertinet, facile patet: I. in Democratia, licet ſinguli cives particulam majeſtatis habere videantur, majeſtatem tamen in nullo ſingilatim reperiri, ſed ſingulos potius ſubditorum jure cenſeri. Quare criminis læſæ majeſtatis, uti & rebellionis rei poſſunt fieri.

CCCXXVI.

II. Regimen populare, in quo ſocii omnes æquali jure utuntur ſine prærogativa, magis ad Anarchiam, & ſtatum naturalem accedit; in ceteris enim formis eadem naturalis æqualitas non ita perdurat. Porro cives in Democratia *liberos* ſe *republicanos* adpellant, quia communis ſemper deliberatio commune *ſuffragium* & *concluſum* requiruntur.

CCCXXVII.

CCCXXVII.

III. Populi conventus ad negotia publica ordinanda institutus *comitiorum* nomine venit. Quum itaque in statu democratico cives non singuli, sed uniti imperent, horum jure quilibet gaudet, atque jura majestatica ope præcipue comitiorum exercentur.

CCCXXVIII.

IV. Quum in iis proponenda & tractanda sint negotia civilia, singuli vero ad propositionem eorum ex metu perpetuæ confusionis admitti non possint; necesse est, ut locus, tempus, modus designetur, quo comitia fieri debeant, deinde, ut quibusdam vel in perpetuum, vel ad aliquod saltem tempus detur tam jus *convocandi* populum, quam spectantes ad usum jurium majestaticorum quæstiones *proponendi*. Qui autem sine facta sibi facultate quid cum populo ageret, ejus jura violaret.

CCCXXIX.

V. Nequit populus semper aut omni momento convenire, opus itaque est, ut cer-

certis perſonis negotia quotidiana, concluſorumque exſecutiones committantur. Quamvis vero officiales aut collegia pertractent negotia civilia, quia tamen majeſtatis jura ab his tantummodo exercentur nomine totius populi, qui acta magiſtratuum irritare, hosque ipſos punire poteſt, per ſe patet, Democratiam tunc nihilominus manere.

CCCXXX.

VI. Species Democratiæ multum variare poſſunt, pro diverſa ſuffragia ferendi ratione, que ſcilicet ſi pendent a numero capitum, ſeu perſonarum, *virilia*, ſi a diſtrictu territorii, *curiata*, ſi a quantitate bonorum ſeu mobilium, ſeu immobilium, *centuriata*, ſi ab ætate, *ſeniora* nominantur.

CCCXXXI.

VII. Quum naturale ſit, ut major ſuffragiorum numerus prævaleat minori, in Democratia major quoque civium pars imperium civile obtinet, atque inde nata comitiorum *decreta* leges ſunt, niſi alius in iis placuerit concludendi modus, veluti ſi duo-

duobus suffragiorum trientibus decisionem adligare lubeat.

CCCXXXII.

VIII. In regimine populari præcipue bonus ordo servandus est, quod multitudo facillime perturbationem pariat. Ne igitur Democratia in *Ochlocratiam*, quæ est status, ubi omnia a multitudine tumultuarie aguntur, aut in paucorum dominatum, seu *Oligarchiam* degeneret, ejus status ratio exigit sollicitam æqualitatis custodiam, fugam ambitionis, amoremque patriæ excellentiorem; porro suffragia potius centuriata vel curiata, quam virilia; & duces aut judices minime perpetuos, ne imperium ad paucos transeat.

CCCXXXIII.

Si in plures transferatur imperium, nascitur *Aristocratia*, in qua majestatem minor quædam civium pars tenet, *Optimatum*, *Procerum*, *Ordinum aut Primorum* nomine insignita. Atque hæc forma sequentibus continetur regulis. I. Optimatum corpus est subjectum, in quo majestas

ſtas reſidet, ſinguli vero optimates ſubditorum conditione cenſentur.

CCCXXXIV.

II. Quare hi nihil poſſunt ſeparatim conſtituere, ſed collectim tantum, ut una perſona moralis conſiderati, qualem in collegio & conventu gerunt, ſeu *ſenatu ariſtocratico.* III. Obligantur perfecte Optimates, ut de loco, tempore, modo habendi ſenatum inter ſe conveniant, atque jus convocandi, & quæſtionem obvenientem proponendi uni cuidam largiantur.

CCCXXXV.

IV. In negotiis, quæ ad totius civitatis ſcopum pertinent, non autem in juribus ſingulorum procerum qua talium major numerus minori præferri debet. V. Senatus decreta ſunt leges, quibus proin convenienter vivere ſinguli tenentur.

CCCXXXVI.

VI. Numerus & qualitates optimatum & quomodo hi conſtituantur, an ad tempus, ſive ad dies vitæ, an ex certa familia, aut ex una urbe, an etiam ex provinciis, an ſoli prædiorum poſſeſſores legendi ſint,

id in legibus fundamentalibus definiri oportet, secus ipse senatus arbitrabitur.

CCCXXXVII.

VII. Potest in collegio uni aut pluribus salva æqualitate concedi prærogativa; potest ergo etiam in Aristocratia unus tamquam primus inter pares constitui, modo caveatur, ne tunc Monarchia aut Oligarchia prodeat, & pauci optimates ceteros a regimine excludant.

CCCXXXVIII.

Quare VIII. & in hoc statu virtus, amor patriæ, & æqualitatis civilis enixe commendandus est. IX. Optimates totum populum referunt, senatus comitia repræsentat. Hinc Aristocratia & Democratia quibusdam communi reipublicæ nomine notantur. MONTESQUIEU *Esprit des loix L. II. c. 1. & 2.*

CCCXXXIX.

Status ille, in quo duæ simul personæ civile gerunt imperium, *Dyarchia* dicitur; cujus duæ statuuntur species. Una scilicet, quando ambæ in *solidum* imperant; altera dum duæ solum imperant conjun-

ctim

ctim vel communicato consilio, vel certam quisque civitatis partem regendo. Priorem referunt ad Monarchiam, posteriorem ad Aristocratiam. Boehm. *Jus pub. un. P. spec. L. I. c. 3. §. 19. not. h.*

CCCXL.

Sed una utique ac indivisibilis est in una civitate majestas. Duobus igitur in solidum competere numquam potest, & Monarchia duorum datæ supra status monarchici definitioni repugnat. Quod si dividantur regiones, jam non una, sed duæ fient civitates monarchicæ. Hinc dicendum est, Dyarchiam, in qua mutuo duorum consensu res agitur publica, ad formam magis aristocraticam esse referendam.

CCCXLI.

Dicunt Aristocratiam esse collegium, ad hoc autem tres ad minimum requiri personas; ergo Dyarchiam ad illam referri non posse. Enimvero Aristocratia tunc existit, quando nec unus nec major civium pars imperat, quod ipsum in Dyarchia accidit. Atque ita poterit etiam Aristo-

cratia ſine numero trium perſonarum, & vulgari collegii notione concipi.

CCCXLII.

Quum civitas, in qua civile imperium una ſingularis tenet perſona, *monarchia* ſit, ſeu *regnum*, evidens eſt, jura omnia majeſtatica atque officia Monarchæ vel Regi eſſe tribuenda, quæ ſupra generatim Imperantibus adſeruimus. Itaque in monarchia ſimplici unum tantum poteſt, quantum potuiſſent univerſi in ipſa imperii origine. Quare Monarcha ſummitate, & plenitudine poteſtatis civilis, atque adeo imperio indiviſo ac illimitato gaudet.

CCCXLIII.

Hinc ex regni natura ſpecialia hæcce emergunt enunciata. I. Jura, quæ in Rege, qua talis eſt, reperiuntur, dicta ſunt *regalia*, unde regalia Monarchæ ſunt omnia jura majeſtatica. II. Regi ſubſunt omnes ac ſinguli ſubditi civitatis, ergo & perſonæ, quæ de illius ſunt familia, quatenus ut cives conſiderari poſſunt.

CCCXLIV.

III. Actiones regiæ ab actibus Regis secernendæ sunt, in illis enim dumtaxat Rex imperio utitur publico, in his autem ut privatus spectatur. Attamen legibus a se latis ipse, quamquam civis sit, non subest, sed eatenus naturali fruitur libertate, nec alium nisi Deum legislatorem agnoscit. GROT. *II. c. IV. §. 12.*

CCCXLV.

IV. Monarcha jura sua ad felicitatem populi externam dirigere tenetur; quare is cum *Despota* confundi non debet, quia hic non solum imperium in personas, sed dominium quoque in res & operas subditorum habet, & despotismus ex abusu monarchiæ fere oritur. V. Sed nec rem publicam gubernat, qui eamdem alienat; itaque hæc alienatio in Imperantis potestate per se non comprehenditur.

CCCXLVI.

Atque hinc simul vulgatæ resolvuntur quæstiones, an princeps bona fisci vel ærarii alienare queat, an alienata ei revocare fas sit, an successor factam a suo ante-

cessore alienationem adprobare obligetur? Si enim alienatio medium est necessarium ad securitatem publicam, tum jus alienandi principi nequit denegari.

CCCXLVIII.

Ast si absque necessitate facta sit alienatio, ea non valet, & ideo bona a successore vindicari poterunt; qui tamen, si simul in privatum principis patrimonium succedat, eatenus tenebitur evictionem præstare. GROT. *II. c. XIV. §. 10. & 11.*

CCCXLVIII.

Quum vero sæpe oriri queat disputatio, an hæc, quam requisivimus, adfuerit alienandi necessitas, tutissimum erit *ordinum* vel *statuum imperii*, id est, eorum, qui totum populum, ut subjectum & in classes distributum repræsentant, consensum adhibere; qui etiam semper necessarius tum esset, quando id pactis fundamentalibus fuisset conventum.

CCCXLIX.

Alia, & multo gravior est quæstio, an pars populi in summa saltem necessitate invita alienari possit? Quam quidem GROTIUS

tius *) eo fundamento negat, quod qui in civitatem perpetuam coierunt, non ea voluntate se subjecerint, ut jus esset corpori partes & abscindere a se, & alii in ditionem dare.

*) *II. c. VI.* §. 4. *seqq.*

CCCL.

Contra affirmat Coccejus, *) quod in corpore quoque physico pars abscindi debeat, si totum aliter servari non valeat; quodque ab ipso Grotio admittatur parti, si evidenter se aliter servare non possit, aut non defendatur, jus esse a corpore recedere, itaque etiam corpori illi morali jus sit concedendum alienandæ partis, si ineluctabili necessitate prematur. Addit, innumera exstare exempla, in quibus alienata quadam provincia pax redimi debuerit.

*) *Ad* Grot. *l. c.*

CCCLI.

Nobis ea quæstio distinctione dirimenda videtur. Scilicet universi tunc partem tueri non amplius obligantur, quando de-

fensio est impossibilis. Itaque in eo rerum statu partem projiciendo non tam alienant, quam potius deserunt, suoque in illam juri renunciant. Ex quo dein tamen haud sequitur, partem eam victori parere cogi, si modo sine gravi totius civitatis discrimine, propriis viribus libertatem suam conservare valeat, cujus rei Siculi insigne olim exemplum præstiterunt. *Cf.* MURATORI *Annal. d' Ital. ad an. 1296.*

CCCLII.

Adparet inde, quo sensu ipsa monarchia in *patrimonialem* seu alienabilem, & *usufructuariam*, seu non alienabilem distribui possit. Quas denominationes quum GROTIUS *) prodidisset, non aliud voluit, quam id, dari aliquando imperia civilia, quæ cum facultate alienandi sint connexa, si nimirum vel bello justo occupata sint, vel ipse populus hoc jus in Imperantem transtulerit. GENES. *c. XLVIII. v. ult.*

*) *l. c. III.* §. 12. & 15.

CCCLIII.

CCCLIII.

Nemo vero objiciat, cives in monarchia homines esse liberos, & hinc alienationis incapaces; nec enim ipsæ alienantur personæ, sed facultas eas moderandi, quare & libertatem suam contra victorem eos vindicare aliquando posse diximus. Ceterum quomodo regnum alienabile a despotico, seu *regno herili* differat, ex superioribus quoque colligitur.

CCCLIV.

Monarchæ jura ex titulo Regis, Imperatoris, Cæsaris dimetiri haud oportet. Sunt enim multi, qui sine his titulis imperium civile tenent, sicuti contra alii, qui regio decorantur titulo, veri monarchæ nequaquam haberi possunt, quemadmodum duo Spartæ Reges olim ab Ephoris tamen judicabantur. *) Est autem in Imperantis arbitrio, quibus titulis uti velit, ad quos recognoscendos an exteros quoque cogere possit, in jure gentium patefiet.

*) Corn. Nep. *Pausan. c.* 3.

CCCLV.

Nec fumma poteftas a coronatione, ab infignibus, præftatione *homagii*, qua voce externam fubjectionis declarationem fignificant, aut ab aliis inaugurationum ritibus pendet. Nec ea inde minuitur, fi Monarchæ comitia convocent, ut fubditorum fuorum confilia intelligant, vel facilius fua poftulata iis declarent; aut fi demum acta fua, nifi a cœtu quodam probentur, rata effe nolint, quum acta, quæ tunc refcinduntur, ipfius Regis imperio pro nullis habeantur. GROT. *l. c. III. ʃ. 18.*

CCCLVI.

Et quia aliud eft de re quærere, aliud de modo eam habendi, Monarcha etiam temporarius ad certos annos, vel menfes adftrictus, qualis *regnum æfymneticum* poffidere dicitur, fummum imperium tenet, uti ante Legem Valeriam romanus Dictator. Quod non æque de regno precario, quod omni momento a populo revocari poteft, adferueris; hujusmodi enim Rex nil aliud eft, quam nudus mandatarius populi. GROT. *l. c. III. ʃ. 11.*

CCCLVII.

Rurſus alia eſt de tutore Regis inſpectio. Rex enim pupillus imperium habet, quem tutor inſtar mandatarii repræſentat, ita ut iſte non habeat majeſtatem, ſed exercitio ſolum alieni juris ſibi commiſſi fungatur. Quapropter finita adminiſtratione ad reddendam eorum, quæ geſſit, rationem compelli ſemper poteſt. A qua ſententia licet Grotius *) & Boehmerus **) diffideant, id tamen inde venit, quod illi jus cum juris exercitio confundant, in quod, Rege impedito, ſæpe ſupremum etiam conſilium incumbit.

*) *l. c. III.* §. 11.

**) *J. P. U. P. ſp. L. I. c.* 4. *§.* 14.

CCCLVIII.

Si Majeſtas ut ſumma dignitas conſiderata in civitate uni inhæret perſonæ, *perſonalis*, ubi vero pro ipſo civili ſumitur imperio, *Majeſtas realis* vocari ſolet. Hæc vi originis eſt penes univerſos, qui, ſi Monarchiam ordinant, etiam imperium civile ſeu Majeſtatem realem transferunt in Monarcham,

cham, cui porro & majestas personalis simul obtingit. Quare Regi majestatem realem relicta altera illa denegare est absurdum, tunc enim præter Principis titulum civi uni tributum, vera democratia remaneret.

CCCLIX.

Inde liquet, eos, qui majestatem tribuunt populo, vocis populi fallaciam committere; nunc enim accipitur pro familiarum multitudine, quæ corpus æternum constituunt; nunc pro multitudine civium subjectorum distincta ab Imperante, & omnes personas civili potestati parentes complectitur, quo ultimo sensu populo jam nihil majestatis inhæret.

CCCLX.

Itaque facile est, *Monarchomachorum*, qui docent, in monarchia summum imperium penes populum remanere, sententiam profligare. Patet quippe ex definitione Monarchæ, per eum intelligi personam singularem civili donatam imperio, quæ nullo modo ab alieno, ut illi volunt, dependeat arbitrio. Quare repugnat po-

pulo inferiorem eum facere, qui huic imperat, cunctaque populi jura solus complectitur.

CCCLXI.

Neque jam novus audiendus est Diogenes, *) qui putat, hominum multitudinem nobis se subjicientem imperio sana mente carere, adeoque nec pacisci posse. Enimvero, qui in navi sunt, prudenter uni navarcho parent, & integer exercitus ab uno Imperatore tutissime ducitur; insanus igitur is sit, qui patribusfamilias, dum turbas praecavent, & malum minus praeferunt majori, rationem audeat abnegare.

*) J. Rousseau *Contrat. social. Amstelod.* 1762.

CCCLXII.

Sed & unus vel plures homines imperio etiam herili sese submittere possunt, adeoque multo magis cives unius civile imperium eligere. Dein si homo ex laesione illata poenae & satisfactionis praestandae titulo in jugum jure mittitur, cur non & populus justo bello in subjectionem veniet? Neque ratio adparet, cur in mo-

nar-

narchia Rex populo ſubeſſe debeat, poſtquam nec optimates in Ariſtocratia a reliquis civibus, nec in Democratia a confuſa multitudine comitia dependent.

CCCLXIII.

Accedit, quod ſicut in Democratia pars major minorem excludit, in qua inſuper feminæ, homines juniores, aliique multi ad deliberationes non vocantur, ita eodem modo in Monarchia multitudo excludatur. Denique ſi integer populus alium in ſubjectione habere populum poteſt, quin nudus ideo alterius ſubjecti populi ſit mandatarius, quonam fundamento Monarchæ idem jus denegabitur? GROT. *l. c. III. ʃ. 8. ſeqq.*

CCCLXIV.

Nec obloquantur Monarchomachi, nullam exſtare Monarchiam, quod conſtituens ſuperior ſit conſtituto; ex quo conſequatur, populum, a quo Rex conſtituatur, eſſe ſuperiorem Rege. Eſſet enim id verum, ſi populus in ipſa hac Regis conſtitutione ſe non ſimul eidem ſubjiceret, & æqualitati naturali renunciaret; quod

quum

quum faciat, non magis manebit ſuperior, quam ſervus pactitius vel famulus mercenarius ſunt domino ſuperiores.

CCCLXV.

Urgent, imperium eſſe comparatum in populi favorem, itaque ſemper ad populum pertinere. Id autem ſæpius exigebat ipſius populi favor, ut ab uno regeretur, qui vel optimatum vel multitudinis impotentiam & furorem coerceret. Sane & tutor conſtituitur pupilli cauſſa, hunc tamen ideo illo ſuperiorem eſſe nemo dixerit.

CCCLXVI.

Provocant nonnulli ad ſacras literas, quæ doceant, punitum fuiſſe aliquando populum ob peccata Regum, quos ille in officio non contineret. Aſt populo tum demum pœna infligitur a ſummo Numine, ſi quocunque modo ſe male factorum reddat participem. Ceterum omnia mala phyſica pœnæ dici haud poſſunt. II. Reg. *c. XIX. v. 11.*

CCCLXVII.

Volunt etiam Regem miniſtrare populo, neque hunc præſumi tantam uni homini

mini concessisse potestatem. Verum, quod Rex jura sua adniinistret, ideo populi minister non est; non enim alieno, sed proprio jure civitatem gubernat, nec alii nisi Deo soli rationem actuum suorum reddit. Unde etiam præsumtio de voluntate populi corruit, si hic semel Regem proprie talem constituit, quum veritas utique jam adsit.

CCCLXVIII.

Sunt autem multæ caussæ, quæ populum ad eam subjectionem adigere poterant; quales sunt: summum discrimen a victoris potentia, nec penitus deleatur. Stupiditas aliquarum gentium, quæ se ipsas consilio proprio regere haud possunt; ut olim Cappadoces, Mysi, Getæ. Exemplum vicinorum populorum feliciter sub Regibus degentium, qua ratione Hæbræi allecti Regem postularunt. Metus belli civilis inter proceres, quapropter & AUGUSTO summa potestas delata est.

CCCLXIX.

Quando Monarchomachos refellimus, non ideo a *Machiavellistis* minus abhorremus. Debet hæc secta suum nomen Machiavello Florentino, qui in libro italico, quem *Principem* inscripsit, id evincere conatus est, subditos a Principe lædi non posse, quod nullis jam gaudeant juribus, postquam ea omnia in Regem sunt translata. An serio id egerit, an vero principatum dumtaxat Florentinis voluerit reddere exosum, ab eruditis disceptatur. Hisce tamen vestigiis institere plures & potissimum Thomas Hobbesius.

CCCLXX.

Verum enimvero habent subjecti cives jura sua connata, dein jura socialia, ex pacto subjectionis adquisita, quo singuli universis, & universi singulis ad mutuam felicitatem promovendam se obstrinxerunt. Nec aliam Imperans ex simplici subjectionis pacto adquisivit potestatem, quam illam, quæ universis ad finem civitatis obtinendum necessaria erat, quare

ſi ſibi majorem adroget, lædi ab eo ſocios manifeſtum eſt.

CCCLXXI.

Etſi autem cives aliquando ab Imperante lædantur, non tamen jus ei reſiſtendi habent, ſiquidem reſiſtentia utrique pacto unionis & ſubjectionis repugnaret, quorum vis eſt, ut ſinguli bono privato bonum teneantur præferre univerſorum, & ab omni violenta juris ſui perſecutione contra Imperantis voluntatem ſe cohibere. Alias reus quilibet ſibi perſuaderet, ſe pœnæ reſiſtere poſſe. *Cf. I.* REG. *XXVI. 9.* GROT. *I. c. IV. ſ. 4. ſeqq.*

CCCLXXII.

Poterit igitur læſus placidis quidem modis, litteris ſupplicibus, aut tandem fuga ſibi conſulere, nunquam vero privati ſui commodi cauſſa quietem publicam mediis violentis perturbare. Accedit, quod in dubio præſumtio pro Imperante militet, qui, etiamſi forte contra jus ſubjecti faciat, errore magis & ignorantia invincibili, quam dolo feciſſe videtur, læſionemque cauſſa cognita tollere velle.

CCCLXXIII.

CCCLXXIII.

Magiſtratus quod attinet, quamquam hi ſunt perſonæ publicæ, Imperantis tamen intuitu ſubjecti manent, atque privati. Hinc difficultates quidem juſſa exſecutioni dandi oculis Rectoris ſubjicere poſſunt, non tamen reſiſtere; quia tota, quam ipſi tenent, poteſtas a Monarchæ nutu dependet, qui porro reſiſtendi facultatem tribuiſſe nequaquam præſumitur. *Cf.* Grot. *I. c. IV. §. 6.*

CCCLXXIV.

Quemadmodum civitatis ſubjecti ſinguli, ita tota eorum multitudo Monarcha eſt inferior. Obedientia enim ab omnibus debetur non tantum bene, ſed & male rempublicam gerenti. In translatione quippe imperii populus excipere haud potuit, ſe recte ſolum Imperanti parere velle, idem enim foret, ac obligationem ad nutum obligati diſſolvendam, adeoque inanem celebrare.

CCCLXXV.

Imperantis itaque judicio relinquitur, quid e re ſit civitatis, & in eo ſe populus

imperium transferens adquiescere velle declarat. Quod si male regimini praeest, fortunae id adversae, humanae imbecillitati, difficillimo Rectoris civilis muneri tribui, ac patienter ferri debet. Quid! quod plebs saepe mala putat, quae sunt saluberrima? ut adeo infinitis turbis pateret porta, si quod multitudini displicet, praecipi jam non posset.

CCCLXXVI.

Sane in statu naturali bona nostra immo ipsa vita quovis momento latronum exponuntur injuriis. Satius itaque fuerit malo sub Rege vivere; a quo tamen ingens adhuc multitudo servatur incolumis, neque incommoda imminent continua, sed meliorum interventu pensantur. TACIT. *Hist.* *IV. 74.*

CCCLXXVII.

In iis deinde negotiis, in quibus cives se Imperanti non subjecerunt, manet quidem libertas civilis, & eatenus statum aequalitatis patresfamilias tuentur. Quoniam vero officiorum violatio, quae in regimine civitatis continentur, jus belli non tribuit, ita

ita nec illa læsio, per quam Monarcha, in quædam populi jura involat ab initio reservata, huic bellandi licentiam dat, quod pacto id unionis civilis ac majori bono repugnaret.

CCCLXXVIII.

Patientia itaque utendum est non ex jure Imperantis, sed propter obligationem singulorum erga se invicem, quatenus socii sunt, pactoque unionis colligantur. Quid porro si Imperans negaret a se pacta conventa esse violata? quid sit jus eminens ex necessitate ortum ostenderet? cuinam tunc judicium esset relinquendum? *Cf.* Boehm. *J. P. U. Lib. III. c. 2. §. 13.*

CCCLXXIX.

Inde autem non consequitur, pacta cum Imperante celebrata esse inutilia, si idem ad fidem servandam vi adigi non possit. Pacta enim Imperantem in conscientia obligant; cujus si præceptis non obtemperet, subjecti jam non gaudent cogendi jure, cui renunciarunt in ipso subjectionis pacto, sed ejus rationem reddet summo Numini. An porro fides violata sit, decidere nequeunt

cives, ſi id negaverit Imperans. PSALM. L. *v. 6.* WOLF. *J. P. U. ʃ. 1047.*

CCCLXXX.

Equidem obedientiam inferiores in eo præſtare non poſſunt ſuperiori, quod legi naturali, aut divinæ certo adverſatur. At nec tunc reſiſtere ipſis licet, ſed mala ideo illata amore univerſorum patienter tolerare, aut fuga, aliave defenſione innocua, avertere oportet.

CCCLXXXI.

Quare qui religionis vel illatæ injuriæ obtentu turbas fovent, aut arma capiunt, ſunt rebelles, ac læſæ Majeſtatis rei. Hinc aliud eſt reſiſtere, aliud non obedire; qui non adſtringitur ad obedientiam, tamen ad patientiam obligatur. JEREM. *XXIX. 7.* GROT. *l. c. 4. ʃ. 7. n. 6. 9. ſeqq.* COCCEJ. *ibid.* BOEHMER. *L. III. c. 2. ʃ. 6. ſeqq.*

CCCLXXXII.

Atque hoc ſenſu *Jus Regis* eſſe dicitur in ſacris litteris: *Agros veſtros & vineas, & oliveta optima vobis tollere, & dare ſervis ſuis*; non enim Monarcha, qui hoc facit, in foro interno a peccato eſt immunis,

ſed

ſed jus eatenus habere declaratur in foro externo, quatenus ſubditis facultas reſiſtendi denegatur. *I.* Reg. *VIII. 11. ſeqq.*

CCCLXXXIII.

Regimen Imperantis, qui totius evertendæ civitatis propoſitum manifeſtat, eſt *tyrannis*, & qui exercet reipſa tyrannidem, *tyrannus exercitio* dicitur. Unde adparet, illum nondum eſſe tyrannum, qui vel imperio utitur illimitato, vel privatim cives lædit; vel demum qui civitati integræ ex culpa, ignorantia, ingeniive defectu, absque hoſtili animo infligit mala. Uti enim a civis vel partis minoris læſione ad civitatem univerſam non valet argumentum, ita nefarium hujusmodi propoſitum non niſi ex defectu voluntatis intelligitur. Daries. *I. J. U. §. 703.*

CCCLXXXIV.

Tali civitatis hoſti ejusque everſori armis reſiſtere populum poſſe, docent Barclajus, *) Wolfius **), Achenwallius ***), aliique multi his potiſſimum argumentis; quod eo in caſu majus malum ſit pati, quam reſiſtere, quodque voluntas

imperandi & perdendi ſimul conſiſtere nequeant, hinc Rex tum Regis perſonam exuat, atque imperio civili renunciare videatur.

*) *Adverſ. Monarch. L. III. c. 8. L. VI. c. 23. 24.*
**) *J. N. T. VIII.* §. 1060.
***) *J. P. U.* §. 204.

CCCLXXXV.

Enimvero quinam reapſe tyrannus exiſtat, definire eo difficilius eſt, quo minus convenit ſubjectis judicium de Imperante ferre; & quo proclivius ſolet multitudo, vel majorem quamdam negligentiam perperam pro derelictione habere, vel etiam remedia violenta, ſanandis reipublicæ morbis tantum idonea, in crudelibus lanienis numerare. Quid? quod hujusmodi impio obtentu optimi etiam Reges periverunt?

CCCLXXXVI.

Fac autem principem totius populi interitum revera moliri, haud tamen opus fuerit, arma in ipſius perſonam movere, ſatis enim omnium proſpicitur ſecuritati, ſi nemo eidem ſuppeditet vires, & ſinguli obe-

obedientiam in re illicita ac turpi abjiciant. Quod si extraneis resistatur hostibus, nulla jam fit injuria Majestati.

CCCLXXXVII.

Denique Monarcha, qui propriam delere cupit civitatem, sanæ mentis non est; illud itaque adhuc præsto est remedium lenius, ut securo loco includi ac custodiri possit, neque enim odium mereretur sed potius commiserationem. Ex quibus omnibus patet, subjectis tam singulis, quam universis jus armorum in personam Regis semper esse denegandum. *Cf.* GROT. *L. I. c. IV. §. 7. & 11.* BOEHM. *l. c. L. III. c. IV. §. 34.*

CCCLXXXVIII.

Nec cuiquam facessat negotium exemplum Machabæorum, qui arma contra Antiochum legitimum Regem arripuerunt religionis caussa, illi enim a Deo, cujus in Reges summum jus est, mandatum speciale acceperunt, secus a crimine rebellionis non possent excusari. Etiam Israelitæ vasa abstulerunt Ægyptiorum, & Samson sibi interitum paravit, inde vero

haud consequitur, licitum esse furtum vel autochiriam. MACHAB. *l. c. III.* GROT. *L. I. c. IV. ʃ. VI. n. 3. & ʃ. VII. n. 5. cf. Essai sur le gouvernement civil. c. XVIII.*

CCCLXXXIX.

Ceterum quando subjectis armatam negamus resistentiam adversus Principem, de eo nobis Principe est sermo, qui pollet civili imperio. Si enim nudo utatur Regis titulo; si imperium civile in alterum transtulit, abdicavit, dereliquit; si regnum ad tempus teneat, vel sub conditione, tempus autem sit lapsum, & conditio defecerit, jam desiit Majestas, quam unice negamus posse a subjectis jure violari. *Cf.* GROT. *L. I. c. IV. ʃ. 8. 9. 10. 12. & 14.* WOLF. *P. VIII. J. N. ʃ. 1047, & 1054.*

CA-

CAPUT XII.

DE FORMA IMPERII MIXTA.

CCCXC.

Majeſtas plura continet jura, quorum complexus, ut unum totum ex variis partibus compoſitum conſiderari poteſt. Hæc jura majeſtatica *partes* imperii civilis *potentiales* adpellantur. Imperium deinde hoc, ſi nulla ſui potentiali parte diminutum eſt, *plenum*, contra ſi aliqua tali caret parte, *minus plenum* vocatur. Grot. *l. c. III.* *§. 16. 17.*

CCCXCI.

Porro uti imperium generatim, ita & civile imperium aliud *abſolutum* eſt, ſi ſolum ex fine & natura civitatis determinetur, aliud vero *limitatum*, cui nimirum pactis adventitiis inter Imperantes & ſubditos initis certus modus eſt poſitus, quo juris competentis exercitium reſtringatur.

CCCXCII.

CCCXCII.

Quum promittens non plus in acceptantem transferat, quam se transferre velle declaravit, Imperans civilis majorem haud adquirit potestatem, quam ei per pactum subjectionis a populo tributa est. Quare absurdum foret de limitis pactitii possibilitate, quatenus ab eo jus rempublicam gubernandi coarctatur, dubitare.

CCCXCIII.

Itaque penes populum vi suæ originis imperium semper est plenum, atque absolutum, a quo si in alium transferatur, iterum vel plenum erit ac absolutum, vel tantum *limitatum*, aut *minus plenum*: immo nec repugnat, imperium esse *absolutum* & *tamen minus plenum*, aut denique *plenum*, nec eo minus *limitatum*. WOLF. *J. N. T. VIII. §. 95. seqq.*

CCCXCIV.

Sume civitatem, in qua Princeps jure belli & pacis solus nullaque adjecta conditione utatur; leges autem prævio tantum populi vel optimatum consensu ferre possit, tributa denique indicere, vel ab opti-

ma-

matum, vel a populi arbitrio unice pendeat; & imperium habebis partim absolutum, partim limitatum, partim quoque minus plenum.

CCCXCV.

Quod si singula quidem potestatis legislatoriæ, inspectoriæ & exsecutoriæ jura vel uni, vel pluribus a populo concedantur, ea lege tamen, ut nonnisi juxta certam formulam vel omnia, vel quædam exerceri possint, & jam imperium quidem plenum prodibit, sed tamen limitatum. Sed etiam Democratia concipi potest limitata, si quorumdam jurium usus ad civis unius aut plurium consensum restringatur, vel sit cautum, ut vota non sint virilia sed aut curiata, aut centuriata, nec majora concludant, verum unanimia, aut duo trientes.

CCCXCVI.

Objicit Hobbesius, *) eum, qui summum imperium retinet, a remediis ad hujus finem adsequendum necessariis non decedere, adeoque Imperantem, dum talis manet, satis ostendere, non obstante pacto-

ctorum limite jura imperii pro re nata libere se velle exercere. Enimvero Rex, qui limitatum dumtaxat accepit imperium, nequit absoluto uti, neque ad remedia expresso pacto denegata recurrere; an igitur civium intersit a jure per pactum quaesito aliquid relaxari, id ipsi tantum judicabunt.

*) *De Civ. VII.* 17.

CCCXCVII.

Quoniam forma reipublicae, in qua jura Majestatis partim ab uno, partim a pluribus, partim a toto populo, aut saltem non nisi duobus modis plene obtinentur, est mixta, patet, talem imperii misturam non ex jurium majestaticorum limitatione, sed ex partium potentialium divisione oriri, sicuti populo ab initio placuerit. Unde palam fit, multas posse reipublicae mixtae formas existere, non nisi ex legibus fundamentalibus intelligendas. *Cf.* MONTESQU. *Esprit des loix* L. IX. *c.* 1. *seqq.*

CCCXCVIII.

CCCXCVIII.

Data republica mixta plures exiſtunt perſonæ ſaltem morales, quarum quælibet certam imperii partem vel communem, vel propriam tenet, cujus nomine ab alterius hominis arbitrio non pendet. In tali igitur civitate ii, quos inter commune diviſum eſt imperium, eodem pleno, atque abſoluto non niſi conjunctim utuntur.

CCCXCIX.

Prout vero in poteſtatum civilium miſtura vel unius, vel optimatum, vel populi regimen magis eminet, ita respublica jam Monarchia, jam Ariſtocratia, jam Democratia mixta nominatur, quæ tamen cum Monarchia, Ariſtocratia, vel Democratia ſimplici ac pura, vel tantum limitata confundi non debent.

CCCC.

Igitur illa præmittitur denominatio, ad quam magis hæc forma accedit, quæque prævalere videtur. Quodſi nulla prævaleat, voce *æqualitatis* addita id deſignatur. Habemus autem hás XVI. denominationes: *)

I. Mo-

I. Monarchico-ariſtocratica.

II. Ariſtocratico-monarchica.

III. Monarchica & ariſtocratica æqualis.

IV. Monarchico-democratica.

V. Democratico-monarchica.

VI Monarchica & democratica æqualis.

VII. Ariſtocratico-democratica.

VIII. Democratico-ariſtocratica.

IX. Ariſtocratica & democratica æqualis.

X. Monarchico-ariſtocratico-democratica.

XI. Monarchico-democratico-ariſtocratica.

XII. Ariſtocratico-monarchico-democratica.

XIII. Ariſtocratico-democratico-monarchica.

XIV. Democratico-monarchico-ariſtocratica.

XV. Democratico-ariſtocratico-monarchica.

XVI. Monarchica ariſtocratica & democratica æqualis.

*) GUNER. *Com. ad* DARIES. §. 767.

CCCCI.

Imperantem, qui in republica mixta jus exercet majeſtaticum ſibi non conceſſum, nihil agere ex facultatis defectu, ſatis inter omnes convenit; ſi vero imperium ſit ſolummodo limitatum, actus contra leges fundamentales celebratus injuſtus quidem Grotio *) videtur, ſed non invalidus. Enimvero facultas moralis ad id, quod injuſtum eſt, ſemper deeſt, nec quisquam ex injuria alteri facta jus conſequi poteſt, igitur verius eſt, in utraque ſpecie actum omni robore deſtitui.

*) *L. c. III. §. XVI. n. 2.*

CCCCII.

Sunt, quibus reipublicæ mixtæ adpellatio valde exoſa eſt. Concedunt ii quidem jurium exercitium reſtringi & communicari poſſe, ſed illam formam limitatam adpellare malunt, quam mixtam *). At ſupra oſtenſum eſt, partes potentiales jam dividi, jam reſtringi poſſe; ſi igitur pactorum fundamentalium obligationem admittere co-

guntur, in aperto eſt, eos de verbis potius quam de rebus diſceptare.

*) HEINECC. *ad Grot. I. III. §.* 17. HUBER. *de jur. civ. L. I. c.* 28.

CCCCIII.

Verum ajunt, totum quoddam ex partibus invicem pugnantibus coaleſcere non poſſe, ex quo inferunt, formam mixtam non dari, quum monarchiæ definitio Ariſtocratiam excludat, & viciſſim hæc illam. Nos autem non dicimus formam mixtam dari ullam, quæ ex integris ſimplicibus componatur, ſed eam mixtam vocamus, quæ ex illis tribus aut binis aliquid participat.

CCCCIV.

Neque illud obeſt, quod majeſtas una ſit, & uti ſupra demonſtratum eſt, individua. Eſt enim una reſpectu totius populi, & ſocietatis civilis, & eatenus una ſemper manet, omnibusque aliis ex unitate reſultantibus notis inſignitur, quod tamen haud prohibet, ut per partes potentiales inter ipſos cives dividatur.

CCCCV.

CCCCV.

Id mirum eſt, quod jura majeſtatica omnia invicem neceſſario connexa eſſe, atque adeo alterum ab altero attrahi dicant, nec ullam propterea per partes potentiales diviſionem poſſe concipi. *) Is enim nexus in origine ratione totius populi eſt neceſſarius, aſt dein imperium veluti dominium, vel penitus, vel conſectario quodam excluſo, poterit in alterum transferri. Quod ſi negatur, jam nec amplius imperium quoad exercitium limitari valebit.

*) Hobbes. *de civ. c. VII. §. 4.*

CCCCVI.

Nec etiam ex ea diviſione Ariſtocratia inducitur, quia optimates æquale faciunt collegium, in forma mixta vero plures ſimul Imperantes pro parte quisque ſua deprehenduntur. Demum etſi unio civilis per eam formam facilius turbetur, *nihil* tamen *in civilibus eſt*, notante Grotio, *) *quod omni ex parte incommodis careat, & jus non ex eo, quod optimum huic aut illi vi-*

detur, ſed ex voluntate ejus, unde jus oritur, metiendum eſt.

*) *L. I. c. III. §.* 17. *n.* 2.

CCCCVII.

Ratio, ob quam plura inter ſe connexa ſunt, eorum efficit unitatem; itaque & plures civitates unum fieri poſſunt, ſi communi cuidam Imperanti ſubjiciantur. Atque hæc unio vocatur *incorporativa*, ſi altera civitas veluti pars & acceſſorium cum altera tanquam toto & principali coaleſcat, qualis unio olim inter Romanos & Latinos, tum etiam Albanos obtinuit; alia *non incorporativa* eſt, quum ſua quævis jura, ſuamque formam retinet. GROT. *II. c. IX. §. 9.*

CCCCVIII.

Si plures civitates conjungantur abſque communi imperio in eum finem, ut perpetuo unitis viribus communia amoliantur pericula, naſcitur exinde *civitatum ſyſtema*, ſeu corpus Rerumpublicarum fœderatarum, quali olim duodecim urbes Archaicæ,

cæ, hodie provinciæ tam Helveticæ quam Hollandicæ continentur.

CCCCIX.

Ex hac ſyſtematis civitatum definitione ſequentes ducuntur concluſiones. I. Principia ſupra de patribusfamilias in anarchico ſtatu ſuppeditata, nunc ad fœderatas respublicas adcommodari debent. II. Syſtema civitatum civitas haud eſt, communi deficiente imperio, qua de cauſſa ab unitis etiam regnis differt. III. Negotia communia per legatos in ſenatu conjunctos tractari neceſſe eſt.

CCCCX.

IV. Quælibet civitas fœderata ſuam priſtinam retinet formam ſuaque jura majeſtatica, ſed eo ipſo, quando ab hoſte impetitur, ab omnibus exigere poteſt, ut ſe unitis defendant viribus, ne ſecus ſyſtema diſſolvatur. V. Quod ſyſtema, quum ſit ſocietas compoſita, ſalus civitatis unius ſimplicis tanquam ſubordinatæ præferri non poteſt. VI. Fœderatio hæc oritur ex pactis, quæ tamdiu ſancte ſervan-

da erunt, quamdiu pars altera facit, quod conventum fuit.

CCCCXI.

Quænam porro ex civitatum formis præſtantior ſit, vana fere eſt diſceptatio. Etenim ingenium ac populi indoles, clima, natura loci, ac ſitus variam perſæpe ordinationem reipublicæ exigit. Quare boni civis eſt contentum degere humana, qua parte locatus eſt in re; formam, in qua vivit, tueri, ac perſonam, quæ ipſi a divina providentia obtigit, fortiter ſuſtinere. Quamcumque enim eligas formam, ſua eam commoda, ſua incommoda ſequentur.

CCCCXII.

Atque Democratiæ quidem commoda ſunt libertas, & ſecuritas ab oneribus ſuperfluis; at tarda ſemper ſunt conſilia, facile inſuper propalata, immo & ſæpe temeraria; tum, ſi adſint demagogi vel tribuni plebis, ſeditiones frequentiores, virtutis denique excellentioris odium, quod Athenienſibus receptus docet Oſtraciſmus.

CCCCXIII.

CCCCXIII.

Fulget Ariſtocratia conſiliorum maturitate, quum plus videant oculi, quam oculus, molliore Imperio civiumque opulentia. Plurima vero ſunt ejus incommoda: factiones perpetuæ, conſiliorum lentitudo, plebis licet virtute & meritis ornatæ excluſio ab omni honore, magnitudo ſumtuum ad alendos plures regulos.

CCCCXIV.

Magis denique perditur libertas in Monarchia, perpetuæ conſpiciuntur mutationes, resque plena periculi eſt ſub malo & rerum alienarum cupido degere Principe. At præſtat omnibus hæc forma, quod remedia ad ſecuritatem externam neceſſaria in promtu ſint, conſilia magis occultentur, celeris obſervetur exſecutio, atque virtuti & meritis facilior via pateat, elegantior inſuper in ea vivendi obtineat ratio.

CCCCXV.

Itaque ea eſt humanarum rerum conditio, ut etſi Polybio viſum fuerit, *eam rempublicam cenſeri debere optimam, quæ ex*

omnibus istis formis sit composita *), tamen probe monuerit TACITUS *delectam ex his & constitutam reipublicae formam laudari facilius quam evenire, vel si evenit, haud diuturnam esse posse* **). Quare si hæc invicem conferantur omnia, perspicuum fiet, inter has formas, si cetera paria sint, facile Monarchiam eminere.

*) *Hist. I. p.* 628. CICERO *Rep. L. II.*
**) *Annal. IV. c.* 33.

CAPUT XIIII.

DE MODIS ADQUIRENDI IMPERIUM CIVILE.

CCCCXVI.

Quemadmodum imperium in genere, ita & imperium civile modis solum derivativis, consensu scilicet vel lege, obtineri potest. Etsi igitur institutio civitatis generatim a naturæ legibus ducatur; quum tamen eadem a pacto subjectionis speciatim pendeat, in propatulo est: Patribusfamilias,

utrum

utrum novam hanc inirent ſocietatem, an vero in veteri ſtatu manerent, conſultandi, & porro, quod maxime bonum videbatur, eligendi poteſtatem fuiſſe.

CCCCXVII.

Nulla igitur eſſe poteſt dubitatio, quin imperii publici tam democratici, quam ariſtocratici, ut & monarchici origo recte omnino ab hujusmodi expreſſo vel tacito electionis actu repetatur, quem tamen in poſterioribus duabus imperandi formis optimatum Regisve acceptatio conſequi debuit.

CCCCXVIII.

Non equidem inficiamur, imperium ſemel conſtitutum in alios ex præſcripto legis ſæpiſſime transferri, aut etiam novam aliquando regiminis formam introduci per vim. At præterquam quod leges præcedentium pactorum fundamento nitantur, de ipſa nobis hic ſermo eſt juſti imperii origine; quam etſi nonnulli a violentia repetant, attamen unio voluntatum ſupervenire debuit; nec enim ſine conſenſu vel

ultroneo, vel secundum quid coacto societas civilis cogitari potest.

CCCCXIX.

Civitas, in qua persona singularis Imperantis eo fine eligitur, ut illa deficiente per novam electionem alia pro arbitrio substituatur, dicitur *electiva*, quod si citra omnem electionem in defuncti locum subrogetur, *successiva* nominatur. Ubi demum successor haud pro arbitrio, sed ex certa dumtaxat familia, eligi potest, successio obtinet *mixta*.

CCCCXX.

Ut a prima ordiamur, civitatis electivæ naturam hisce explicamus. I. Jus imperii naturaliter solius electi personæ inhæret, quare deficiente illa imperium redit ad populum, cui vel alium eligere, vel veterem etiam immutare formam licebit. II. Effectum non sortitur electio, nisi acceptetur, unde electum inter & eligentes pactum concipitur. III. Nec minus electioni, quam aliis pactis conditiones certæ adjici possunt, ex quibus leges fundamentales prodeunt, quæ speciatim etiam

ca-

capitulationis nomine veniunt, & omnino servandæ sunt.

CCCCXXI.

IV. Poteſt vero populus jus, quod habet eligendi, in certas perſonas transferre, quæ deinde per excellentiam *electores* nuncupantur; immo electionis requiſita intuitu perſonæ, loci, modi, ac temporis definire, eo fine, ut non niſi his obſervatis electio fiat *legitima.* Electionem igitur illegitimam populus agnoſcere non tenetur. Ceterum ſolo jure eligendi, jus capitulationem faciendi non comprehenditur, donec id ſpeciatim probetur.

CCCCXXII.

V. Electores qua tales conſtituunt collegium. Hinc naturale eſt, ut per plura ſeu *majora* Imperantem deſignent ſuffragia, qnæ quidem omnium eligentium reſpectu, non eorum dumtaxat, qui eliguntur, numerari, ſeu majora eſſe debent; niſi populo aliud placuerit.

CCCCXXIII.

VI. Novæ electionis exercitium naturaliter a poteſtate imperantis Monarchæ

non

non dependet. Quare is nec fucceſſorem populo obtrudere, nec futuri alterius Imperantis electionem impedire poteſt; cui tamen, ſi vivente adhuc Monarcha eligatur, hujus ſe regimini immiſcere eo invito non licet.

CCCCXXIV.

VII. Monarchia non modo, ſed & Ariſtocratia poteſt electiva eſſe. At Democratia, ſi ſemel ſtabilita ſit, perpetuo ſucceſſiva manet, quatenus leges fundamentales aut civium familiis, aut honorum poſſeſſoribus jus comitiorum attribuunt.

CCCCXXV.

Quum ſucceſſiva imperii adquiſitio certæ cujusdam legis præſcriptum præſtruat, lex hæc vel libera erit anteceſſoris diſpoſitio, in quem imperium cum jure alienandi translatum fuerat, vel ipſa populi conſenſio, qua vel ad familiam primi adquirentis, vel ad certum aliud perſonarum genus jus in imperium ſuccedendi, pacti more, derivatum eſt.

CCCCXXVI.

CCCCXXVI.

Succeſſionem, quæ priori modo obtinetur, *patrimonialem*, ſeu ſpeciatim hereditariam, quæ poſteriori obtingit modo, *non patrimonialem* nuncupamus. Hæc item vel erit *familiaris*, ſeu hereditaria jure familiæ, vel *non familiaris*, & ſimpliciter legitima, ſi lege cautum ſit, ut alia ſuccedendi ratio habeatur, veluti ſi ſenior civis, vel ſenioris filius ſint vocati.

CCCCXXVII.

Jam vero de adquiſitione imperii ſucceſſiva hæ tenendæ ſunt regulæ. I. Quia in perſona Regis eligenda id ſolum agitur, ut ejus induſtria, fortitudo, prudentia, aliæque individuæ ſpectentur qualitates, ut adeo ei ſoli jus populum regendi inhæreat, ideo omnis civitas præſumitur electiva, atque tum demum, quando factum populi modum ſuccedendi definientis acceſſit, ſit ſucceſſiva. Boehm. *P. ſp. L. I. c. III.* §. *32. Diſſentit* Hobbes *c. VII.* §. *15. ſeqq.*

CCCCXXVIII.

II. Civitas succeſſiva non ideo ſtatim patrimonialis eſt, ſed in regula familiaris eſſe præſumitur; quum utique Imperium & facultas alienandi quam maxime a ſe invicem disjungantur. Et quoniam non plus translatum cenſetur, quam quod pacto fuit comprehenſum, etſi imperium familiæ generatim concedatur, modo ſuccedendi non definito, civitas poterit adhuc eſſe *ſucceſſiva mixta.*

CCCCXXIX.

Si regnum patrimoniale eſſe conſtat, illud inſuper bifariam eſt conſiderandum, aliud enim patrimoniale dicitur perfecte tale, aliud imperfecte tale. Prius eſt, quum Imperans territoria cum imperio ſimul dividere poteſt, ſcilicet in partes ſubjectivas tribuere, & ipſam gubernandi formam immutare. Poſterius ſi tantum jus transferendi imperium pro lubitu ad Regem pertineat. WOLF. *J. N. T. VIII. §. 223. & §. 292. cf.* SALLUST *Bell. Jug. c. 5. 9. & 19.*

CCCCXXX.

CCCCXXX.

Facultas dividendi regnum in partes ſubjectivas, cum pacto unionis civilis tum primario civitatis ſcopo, ſcilicet ſecuritati, quam maxime adverſatur; quare etſi quis a populi voluntate Regnum obtineat patrimoniale, attamen perfecte tale illud eſſe non præſumitur, & porro quælibet civitas natura ſua individua eſt.

CCCCXXXI.

Equidem ſi regnum patrimoniale ex jure belli deſcendat, illud perfecte tale ſimul eſſe videri poſſet, quod jus belli ad jura indefinita referatur. At vero uti hominem captivum, qua talem, occidere non licet, ita nec victori civitatem bello ſubjectam licebit in partes ſecare; niſi nulla alia ratio finem juſto bello intentum obtinendi ſit reliqua. *Cf.* Keuffel. *ad.* Grot. *L. II. c. VII. ſ. 88. not. l.*

CCCCXXXII.

Etſi vero regnum ſit patrimoniale imperfecte tale, poterit tamen Imperans illud, in quem voluerit, per teſtamentum transferre, ut adeo ei vocare liceat filium

ſe-

secundo genitum præ primo genito, aut filium mere *naturalem* præ legitimo; dummodo vocetur persona rationis compos, non vero dementia vel furore affecta.

CCCCXXXIII.

Fas quoque erit, filium adoptivum heredem regni facere, dein extraneum, immo feminam instituere, familia exclusa. Sed si testamentum a majoribus jam factum sit, successor, qui ex dispositione antecessoris imperium capit, fideicommisso ligabitur, & successio, quæ antea fuerat patrimonialis, in sucessionem *non patrimonialem* convertitur. *Cf.* MURATORI *Annal. d'Ital. ad Ann. 1700.*

CCCCXXXIV.

Rege autem intestato decedente voluntas defuncti ex conjecturis verosimilibus erui debet. Nequit autem præsumi, defunctum regni sui divisionem voluisse, sed contra potius indivisum uni deferri; qua in re iterum interest, an regnum patrimoniale solo belli jure, an ultronea populi voluntate fuerit adquisitum.

CCCCXXXV.

CCCCXXXV.

Succeffio enim in regno patrimoniali armis obtento, fi quævis alia deficiat justa difpofitio, ex ordine naturali alibi expofito fimpliciter eft deferenda; ita tamen, ut ordo ille naturalis per regni notionem magis determinetur; quare fi cetera omnia fint paria, mas feminam excludet. Ille enim ad arma & judicia plerumque aptior eft, hæc vero imperium ad extraneos transferret.

CCCCXXXVI.

Ex eadem cauffa perfona vel linea primogeniti fecundogenitum, hinc nepos ex primo patruum jure repræfentationis præcedet; nam quum regnum dividi nequeat, ac primum natus jus prius adquifiverit, id mox ad defcendentes fuos transmifit.

CCCCXXXVII.

Si vero regnum patrimoniale populus propria voluntate concefferit, non prius ordo fuccedendi naturalis habebit locum, quam fi deficiat hypotheticus; quorfum pertinet & mos fuccedendi eo tempore, in regno receptus, quo imperium primo Re-

gi fuerat delatum. Eo enim respexisse conjicitur populus, successionem patrimonialem admittens. Atque hæc succedendi ratio duraret, etsi postea inter privatos diversa successionis norma ab intestato esset introducta. GROT. *II. c. 7. §. 20.*

CCCCXXXVIII.

Contentione inter filium nothum & adoptivum orta ille in successione intestata non respicitur, quia naturaliter sequitur conditionem matris; cui consequens est, ut adoptivus tunc omnino præferatur. GROT. *II. c. 7. §. 12. 13. 20. 30.*

CCCCXXXIX.

Jus successoris in regno patrimoniali totum a voluntate antecessoris, sive expressa, sive præsumta derivatur; illum igitur populus excludere, aut novæ regiminis formulæ adligare non potest. Quod si Princeps regni patrimonialis decedit, nulla prius dispositione facta, & familia penitus exstincta est, tunc primum populus ad primævam redit libertatem. *Cf.* ACHENWAL. *Jus pub. §. 170.*

CCCCXL.

CCCCXL.

Æs alienum in regno patrimoniali fine neceffitate ab anteceffore contractum quod attinet, folvendum erit a fucceffore, fi regnum in partes fubjectivas dividi & pars alienari poffit. At fi regnum manere debeat indivifum, ab hujusmodi debitis folvendis, fpectata fola juftitia, eft immunis.

CCCCXLI.

In civitate fucceffiva non patrimoniali fucceffio ex pacto & providentia populi determinatur. Igitur neceffe eft pactorum habere rationem, ex quibus principia fluunt, unde perfona ad fucceffionem vocanda cognofcatur.

CCCCXLII.

Hinc tot fuccedendi modi funt poffibiles, quot concipi pacta queunt, eaque fucceffio erit legitima, quam confenfus populi per legem fundamentalem invexerit. Narrant Cathramotitas eum nobilioris fanguinis filium ad fucceffionem vocaffe, qui a fufcepto ultimi Regis imperio primus fuiffet prognatus.

CCCCXLIII.

Si porro adſit certa, ex qua ſucceſſor ſumi debet, familia, hæc vocatur *ſtirps regnatrix*. Quum vero plures ſæpe ſint ex ſtirpe regnatrice, quia dividi imperium nequit, ordinem ſuccedendi inter eos lege definire oportet; unde is, quem præſcriptus ordo attingit, ſucceſſor erit legitimus.

CCCCXLIV.

Quare poſteriores Imperantes jus ſuum non ab eo, cui immediate ſuccedunt, ſed ſolummodo per anteceſſores, ex pacto & providentia majorum, id eſt, populi & primi adquirentis nanciſcuntur. Quare hi debita anteceſſorum, neceſſitate publica haud exigente, facta ſolvere nullo modo obligantur. GROT. *l. c. ʃ. 19.*

CCCCXLV.

Succeſſio deinde familiaris eſt duplex, *gradualis*, & *linealis*. Prior eſt, in qua non attenta lineæ ratione proximitas dumtaxat ſpectatur gradus ipſius perſonæ ſuccedentis reſpectu ad ultimum poſſeſſorem, vel ad primum adquirentem habito; prout nimi-

rum

rum legibus fundamentalibus fuerit definitum. Grot. *II. VII. 24.*

CCCCXLVI.

Posterior ex lineæ prærogativa pendet, ita ut regnum continuo ab uno ad alterum devolvatur in linea recta, deficiente autem in ea successore, fiat transitus ad lineam ceteris propiorem, ut adeo in ea successione mortui habeantur pro vivis, & jus succedendi a vivis in mortuos, a mortuis in vivos semper transferatur. Grot. *l. c. §. 22.* Keuffel. *Exerc. ad* Grot. *§. 96.*

CCCCXLVII.

Linealis porro dividitur in *cognaticam, agnaticam & mixtam.* In prima primogenitus quidem secundogenitum, & mas ejusdem lineæ feminas omnes indistincte excludit, ast masculis deficientibus feminæ in subsidium vocantur, quæ etiam secundæ lineæ maribus præferuntur.

CCCCXLVIII.

In agnatica feminæ & ex iis nati, etiamsi mares, perpetuo sunt exclusi. In mixta etiam feminæ sed non nisi post omnes qua-

rumvis linearum mares admittuntur. Quæ tres modo expofitæ fucceffiones *Caftellana*, *Salica* & *Narbonenfis* feu *Auftriaca* compellari folent.

CCCCXLIX.

Jam nunc pronum eft intelligere varias de fucceffione lineali conclufiones, quæ ex datis principiis derivantur. I. Succeffio familiaris intra eos ftat, qui a primo Rege adquirente defcendunt, nullus ergo effe poteft filiis adoptivis locus: fed nec ad adfcendentes vel collaterales pertinet fucceffio, nifi id expreffe fuerit actum. GROT. *l. c. ∫. 15. & 16.*

CCCCL.

II. Liberi naturales tantum, & qui non funt fecundum patriæ leges nati, fucceffionis incapaces exiftunt, nec enim ex familia dicuntur effe ii, quorum fanguinis nulla civilis adeft certitudo. III. In fucceffione pure lineali nepos ex primogenito præmortuo excludit patruum fecundogenitum; habetur enim, ac fi fucceffio mortuo delata ab eo ad nepotem tranfiiffet. GROT. *l. c. ∫. 16. & 30.*

CCCCLI.

CCCCLI.

IV. Idem obtinet, si nepos tantum adsit ex secundogenito, quia tunc tertiogenito non esset locus. V. Primogenito non obest eum ante regni adoptionem fuisse natum, nihilo enim secius in regia fortuna susceptopotior habetur, quia reapse primogenitus ejus familiæ est, cui toti populus regnum detulit. Exceptio foret, si populo in prima delatione aliud expresse placuisset. Grot. *l. c. §. 28. 29. & 31.*

CCCCLII.

VI. In successione lineali mixta seu narbonensi frater defuncti vel ex fratre nepos præfertur filiæ, aut nepoti ex filia etiam natu majori; sed in cognatica filia & patruum & consobrinum excludit. VII. Non tamen filius sororis filiæ fratris præoptari debet, hæc enim jure paterno utitur, illa materno, & delato jam ad feminas regno in ea permanet linea, donec exstinguatur; nisi lege fundamentali aliud provisum. *Cf.* Grot. *l. c. §. 32. 33. 34. 36. 37.*

CCCCLIII.

VIII. Quare in hac fucceffione filia ultimi poffefforis filias omnes anteceſſoris præcedit & illarum liberos, nec enim a linea ad lineam fit tranfitus, nifi fublata penitus linea regnatrice, aut deficientibus perfonis ad fucceffionem idoneis.

CCCCLIV.

Non obftat in lineali hac fucceffione refpici ad primum magis adquirentem, quam ad ultimum poffefforem. Nam primus adquirens ideo attenditur, ut conftet de eo, an quis inde defcendat, quod fi confectum fit, refpicitur fimul etiam linea ultimi poffefforis.

CCCCLV.

IX. Sicuti nepos ex primogenito præcedit patruum fecundogenitum, ita filia ex primogenito præmortuo amita feu filia ultimi Regis potior effe debet, mortui quippe in transmittenda fucceffione pro vivis habentur, nifi rurfum leges fundamentales contrarium præfcribant.

CCCCLVI.

CCCCLVI.

X. Ab una linea ad aliam non fit transitus, si in illa etiam personæ ad successionem vocatæ reperiantur. Itaque si duæ essent filiæ ultimi possessoris, & soror prima feminam pareret, secunda marem, femina, utpote regni capax, & in linea regnatrice constituta, marem lineæ remotioris excluderet.

CCCCLVII.

Fac lege fundamentali marem præferri; fac simul ex mortua sorore primogenita filiam esse superstitem, & sororem secundogenitam liberis adhucdum carere. Tum profecto filia primogenita ad regnum vocabitur, quæ possessione non cadet, si forte deinceps soror secundogenita marem pariat. *Cf.* Moser. *de success. in Regn. Boh.*

CCCCLVIII.

Quæ hactenus de successione in regno dicta sunt, facile ad successionem in aristocratia transferentur. Hæc enim erit electitia, si optimates, quos voluerit, cooptet populus, & successiva, si certis tan-

tum familiis, aut prædiorum poſſeſſoribus via ad ſenatum pateat.

CCCCLIX.

Poteſt vero etiam fingi Ariſtocratia cum jure ſucceſſionis mixtæ, ſi jus optimatum ad electionem certis familiis agrorumve dominis adligetur. Ceterum uti electio Regis a populo facta Monarchiam non deſtruit, ita ſalva manet Ariſtocratia, etſi proceres aliquando a populo eligantur.

CCCCLX.

Ex his autem perſpicuum redditur, quantum interſit ordinem ac modum ſuccedendi in ipſa reipublicæ conſtitutione quam diligentiſſime ſanciri, ne, dum de perſona ſucceſſoris dubitatio oritur, turbis motibusque acerrimis miſceatur reſpublica. Quæ definitio nec jure, nec exercitio monarchici aut ariſtocratici comprehenditur imperii, ſed legum fundamentalium eſt materia.

CCCCLXI.

Ac ideo nec ipſe, quantumvis eum abſolutum eſſe ponas, Monarcha rationem ſuccedendi determinare, aut ſemel ſtabili-

tam

tam immutare, nec vero populus aliam invita ſtirpe regnatrice, cui ſecus jus quæſitum adimeret, ſtatuere poteſt. Licebit tamen iis, qui ſunt ex familia regnante, de júribus ad ſe pertinentibus ſine populi detrimento pactis vel transactione diſponere. Quam in rem ſolida hiſtoriæ domeſticæ notitia plurimum proderit.

CCCCLXII.

Quaprópter litem de ſucceſſione nec Regi ſuperſtiti decidere fas erit, quod ei cauſſa ſucceſſionis haud ſubjaceat, neque tamen judiciali populi arbitrio videtur ſubmittenda, quia is durante ſtirpe regnatrice omni caret jurisdictione. Attamen ſi de primæva populi voluntate verſetur quæſtio, non abs re erit, a populo, qui idem ac olim eſſe cenſetur, deſuper ſenſum declarari, cui deinceps ſtetur.

CCCCLXIII.

Deinde vero, ne bello inter regni æmulos coorto populus in diſcrimen trahatur, extremæ hic poterit neceſſitatis favore uti, eique ſe dedere, cujus cauſſa, re rite perpenſa, videbitur probabilior,

quo-

quoniam & talem juris decidendi reservationem sibi fecisse præsumitur, postquam turbas vitare quidem voluit, nec tamen jus litem hanc de successione natam decidendi Monarchæ concessit. Optime profecto huic rei consuletur, si lex condatur de modo, quo ejus generis controversiæ vel a populo vel ab ultimo Rege componantur. KEUFFEL. *Exerc. ad Grot.* §. *92.*

CCCCLXIV.

Lata successionis lege, qui in ea vocatur, is proprio venit jure absque novo populi consensu, ideoque aliis rursus pactis aut capitulationibus successor adstringi invitus nequit. Quodsi integra domus regnatrix extincta sit, legi successionis nullus ultra locus erit, sed redibit facultas populo, qua veterem reipublicæ formam retinere, immutare, aliam successionis formulam eligere, aut novam familiam adsciscere, aut denique ultimo Regi jus suum committere possit.

CCCCLXV.

Sed & illud sæpe contingit, ut si is fiat Monarchæ successor, qui in minorenni ad-

huc

huc ætate conſtituitur, aliave de cauſſa rempublicam adminiſtrare nequit; qua in ſpecie tutela aut vicaria adminiſtratione opus eſt, ac in eam rem legibus fundamentalibus quoque proſpiciendum erit.

CCCCLXVI.

Quæ ſi non adſint, officium eſt Imperantis, cui libera adminiſtratio competit, regno per officialem publicum ſubvenire, ſine nova populi voluntate, qui ceteroquin, dum nec excluſit impuberes, nec tutelam definivit, hanc ſpartam patris diſpoſitioni reliquiſſe præſumendus eſt. Keuffel. *Exerc. ad Grot.* *ʃʃ.* *27.*

CCCCLXVII.

Grotius aliique putant, Regis perſonæ tutorem a patre conſtitui, regno ipſi dari non poſſe, quod id non ad imperium, ſed ad habendi modum pertineat. Verum jus & modus adminiſtrandi regnum pars ipſius eſt imperii, nec habendi modo continetur. Grot. *I. c. III. ʃʃ. 15.*

CCCCLXVIII.

Princeps autem, dum vel tutorem, vel vicarium nominat, de adminiſtratione dumtaxat

taxat, non de civili diſponit imperio. Hoc enim nec tutor nec vicarius adquirit. Quare poterit Rex vicarium aut tutorem regni eodem jure facere, quo alios officiales conſtituit publicos, poſt mortem quoque duraturos, niſi legitime fuerint a ſtatione ſua revocati.

CCCCLXIX.

Deficiente lege fundamentali aut Regis defuncti declaratione, naturale quidem eſt filii impuberis actiones generatim ab iis dirigi, quorum, veluti matris, eſt officium deſcendentem educare; ſed ſi nec talis perſona præſto ſit, totius erit populi de idoneo tutore proſpicere.

CCCCLXX.

Etſi enim ſæpiſſime ii, qui proximum jus ac ſpem habent ſuccedendi, tutelam impuberis nanciſcantur, id tamen pactis & conventionibus ſingularibus tribuendum potius eſt, quam legi publicæ univerſali; quandoquidem non præſumitur populus in hujusmodi tutelam, a qua pupillo nimia imminere poſſent pericula, ab initio conſen-

ſiſſe.

fiſſe. *Cf.* Boehmer. *J. P. U. p. ſpec. L. III. c. IV. ſ. 27.*

CAPUT XIV.

DE MODIS, QUIBUS IMPERIUM CIVILE DESINIT.

CCCCLXXI.

Reſtat, ut de modis, quibus imperium civile deſinit, diſpiciamus. Horum alii autem ducuntur a populo, qui regitur, ſi nimirum is plane fuerit ſublatus, alii a perſona vel ſingulari, vel morali, quæ regimen gerit, quum ſcilicet populo incolumi fundamentum ceſſat, ex quo quis ius perfectum & affirmativum in perſonas obtineat.

CCCCLXXII.

Inprimis igitur civile exſpirat imperium populi interitu, qui contingit I.) ſi partes omnes, ſine quibus corpus hoc artificiale conſiſtere nequit, ſimul auferantur, nec enim exempla deficiunt populorum,

quo-

quorum alii lapidibus obruti, alii terræ motu vel chasmate hausti, alii ponto submersi, alii vel incendiis, vel hostium armis ad internecionem fuerunt deleti. GROT. *L. II. c. IX. §. 4.*

CCCCLXXIII.

II.) Si partes quidem populi supersint, sed ita dissolvantur, ut nulla corporis ratio intelligatur, dum vel sponte a civitate discedunt cives, vel violentia quadam ita distrahuntur, ut convenire imposterum nequeant; denique III.) si corpus quidem aliquod sit reliquum, sed vel omnis, vel perfecta saltem juris communio evanescat, quorum prius accidit perdita ab omnibus civibus personali libertate.

CCCCLXXIV.

Posterius evenit, quum societas aliqua quidem manet, ast plena & perfecta juris communitas eidem fuit ademta, populo in alterius civitatis ditionem redacto; atque hæc unio illa est *incorporativa*, quæ tollit genti subjectæ imperium civile; si enim amica & æquali conventione duo se uniunt populi, ut una fiat respublica, neutrius

trius amitti jura dicuntur, ſed invicem communicari; quemadmodum in ſimili plurium familarium unione accidit. GROT. *l. c.* *§. 6.* *& §. 9.* *Diſſentit* KEUFFEL *ad Grot. §. 99.*

CCCCLXXV.

Ceterum ſi partes non ſimul auferantur, ſed ſucceſſive civium mutatio fiat, tum idem tamen remanet populus, eoque ſenſu civitates dicuntur poſſe eſſe *immortales.* Immo ſi vel pauci homines liberi ſupereſſent, ii etiam non modo dominium, ſed etiam, ſi vellent, commune imperium & porro civitatis jura tuerentur. PUFEND. *VIII. c. 12. §. 8.* GROT. *II. c. 9. §. 4.*

CCCCLXXVI.

Populus, animo alias terras occupandi vel hoſtium armis aut inedia compulſus e territorio migrans, poteſt omnem ac perfectam juris communitatem retinere, ac propterea civile imperium non magis amittit, quam poteſtatem patriam vel domeſticam paterfamilias, qui veterem habitationem commutaret. Sane non ſtatim homo liber fit ſubjectus, quod per agrum eat vicini, ergo nec populus per alienum tran-

ſiens territorium ideo perdit majeſtatem. *cf.* COCCEJUS *ad Grot. l. c. ʃ. 7.*

CCCCLXXVII.

Multo minus, mutata externa tantum regiminis forma, prior eſſe civitas deſinit. Nam neque partes ejusdem pereunt, neque touum corpus, neque primævum illud, quod ſufficere diximus, pactum unionis civilis ceſſat, alio licet pacto formæ ſpecialis adjecto. Quare populus iisdem utetur juribus ac obligationibus generatim in monarchia, quibus utebatur in democratia aut ariſtocratia, ac viciſſim. GROT. *l. c. ʃ. VIII. cf. tamen* PUFEND. *L. VIII. c. XII. ʃ. 4.*

CCCCLXXVIII.

Non eadem quidem eſſe intelligitur civitas, ſi populus, vel armorum jure, vel ultronea conventione, vel Principis regno perfecte patrimoniali utentis voluntate in duas partes ſubjectivas dividatur. Attamen tunc non tam ceſſat civile imperium, quam potius pro una duæ exiſtunt majeſtates; quod ipſum accidit, ſi colonia a populo ea lege diſcedat, ut non urbis matricis

no-

nomine, ſed ſuo jure ſuisque auſpiciis ſibi novas ædes quærat. Grot. *l. c. ſ. 10.*

CCCCLXXIX.

Populo incolumi ceſſat civile imperium Regis morte, quod tamen uti in civitate ſucceſſiva ad legitimum ſucceſſorem transmittitur, ita in electiva ad populum pertinet, quod idem obtinet extincta tota ſtirpe regnatrice. Quare tunc populus nec in ſyſtema civitatum, nec in anarchiam incidit, quia in forma etiam democratica ſocietas civilis durat, atque vi unici pacti puri, quo ſinguli ſe univerſis ſubjecerunt, ſuſtinetur.

CCCCLXXX.

Ex quo ipſo illi refutantur, qui civitatem generatim duobus nonniſi pactis & uno decreto coaleſcere docent, quod eam abſurdam admittere concluſionem cogantur, Rege electivo mortuo, vel deficiente familia regnatrice, civile disjungi vinculum, atque jura populi majeſtatica interim exſpirare. Sed nos trium pactorum neceſſitatem ſupra exploſimus *cf.* Lynker

ad Huber. jus civit. L. *I. c. VII. §. 7. not. e.* BOEHM. *J. P. U. L. III. c. 4. §. 5.*

CCCCLXXXI.

Status Monarchiæ, in quo ſedes regia vacat, ſeu tempus illud, quod a deceſſu ultimi Monarchæ usque ad novi electionem, excurrit, vocatur *interregnum.* In hoc majeſtas penes populum reſidet, in cujus voluntate ſitum eſt, an jura majeſtatica ſibi perpetuo retinere, an novum Regem eligere, an rempublicam interea per alios, id eſt, *regni vicarios*, adminiſtrar e velit. Horum utpote reipublicæ adminiſtratorum, publicorumque regni officialium jura ex lege fundamentali & populi conceſſione dimenſionem accipiunt.

CCCCLXXXII.

Etſi deinde populus electoribus quibusdam jus eligendi conceſſerit, id jus majeſtatem haud comprehendit, alterum enim ab altero facile poteſt ſeparari. Nec putandum eſt, quum a nulla civitate ſubjectum majeſtatis excludi valeat, penes electores eam tunc reperiri oportere, quaſi

ipſi

ipsi imperium civile gerant, nec secus aliis id conferre posse videantur.

CCCCLXXXIII.

Subjectum etenim majestatis est populus, cujus nomine electio peragitur. Ac licet electores imperium civile concedant, non tamen id jure proprio, sed ejusdem populi eos designantis nomine sit; quemadmodum civis, in quem compromittitur, hujus compromissi potestate eligit. Plane, si electores majestatem haberent, juribus quoque majestaticis nequaquam destituerentur, quum tamen vicario regni administratio dari, & contra aliis jus eligendi tribui possit. *Dissentit* Daries. *I. J. U. §. 780.*

CCCCLXXXIV.

Abdicat imperium, qui populo expressim declarat, se juribus renunciare majestaticis, *derelinquit*, qui factis indubitatis monstrat, se inposterum populum gubernare nolle. Utroque actu imperium amittitur, atque post amissionem Rex in territorio manere pergens statum subditi amplectitur. Ita præter alios Carolus V. Cæsar impe-

 rium

rium abdicavit. Contra Poloniam tacite dereliquit Henricus Salesius, quod idem de Carolo XII. Rege Sueciæ ad Turcas profugo adfirmari nequit.

CCCCLXXXV.

An monarcha invito populo regno discedere possit, disceptatur. Qui negant, pacti urgent vinculum, a quo nisi mutuo consensu resiliri nequeat. Qui adfirmant, his moventur rationibus, quod populus etiam ab alio æque bene possit gubernari; nec qui regimen suscipit ideo ad ultimum vitæ momentum, se id retenturum esse promittat, quod ipsum neque populus intenderit. WOLF. *J. N. T. VIII. §. 366.*

CCCCLXXXVI.

Igitur innoxia abdicatio omnino licebit, non autem intempestiva, qualis imminente bello vel in ætate futuri successoris pupillari susciperetur; quæ etiam tum esset illicita, si expresse conventum foret, ne jure quis abdicandi utatur. Tale pactum Polonis cum Michaele Wieznowiczio intercessit.

CCCCLXXXVII.

CCCCLXXXVII.

Ceſſat etiam imperium alienatione vel ceſſione jure facta; ſi nimirum Rex patrimoniali regno gaudebat. Quodſi regnum fuerit uſufructuarium, alienatio invito populo irrita & nullius eſt effectus. Imperans tamen majeſtatem ideo non amittit; nec enim derelinquendi animum ſimpliciter, ſed tantum ſub conditione habuiſſe cenſendus eſt, ſi in alium translatio permittatur. Ceterum an pars territorii ſive alienari, ſive deferi aliquando poſſit, ſupra dictum eſt. *cf.* Boehmer. *L. III. c. 4. ſ. 9.*

CCCCLXXXVIII.

Verum illud ſæpe acerrime diſputatum eſt, an ſeu renunciatio ſeu derelictio liberis noceat. Res diſtinctione dirimitur; pro liberis nondum natis, nec in utero materno exiſtentibus, quod iſti nec jus, nec juris adquirendi ſpem habeant, renunciatio valet. Pro jam natis, aut ſaltem conceptis Regi fas non erit, renunciationem interponere, quia jam natis jus, fœtui ſpes juris per nativitatem adquirendi interverti nequit.

GROT. *II. c. IV. ʃ. 10. & II. c. VII. ʃ. 2.* KEUF. *ap Grot. ʃ. 91.*

CCCCLXXXIX.

Ad renunciationem pro liberis nondum conceptis faciendam non opus eſt conſenſu populi, nec enim in prima regni delatione jus a populo in necdum conceptos transferri potuit, quod iis ab eodem ſit adimendum. Sed nec nuda patris abdicatio ſine liberorum mentione facta his nocebit, quod eos pater, ſi poſſit, & velit, expreſſis verbis excludere debeat. WOLF. *J. N. T. VIII. ʃ. 366. ſeqq.*

CCCCXC.

Sed ais: venire jus liberorum a populo; eique adeo renunciari a patre non poſſe. At quamvis a populo jus proficiſcatur, id tamen ita fuit conceſſum, ut ab aſcendentibus ad deſcendentes transmittatur. Jam vero ſi, eo, quo liberi concipiuntur, tempore, pater nullum jus habuit, nihil quoque fuit, quod transmitti potuerit.

CCCCXCI.

CCCCXCI.

Porro adimitur jus imperii exheredatione in regno patrimoniali, de quo Rex pro arbitrio diſponere poteſt. Nihil vero operatur exheredatio paterna in regno non patrimoniali. Quum enim tunc filius jam conceptus jus ſuum a populo per patrem adquiſiverit, nihilominus ad ſucceſſionem veniret; neque patris eſt determinare regni habendi modum, nec jus de regno diſponendi ad majeſtatem ſpectat.

CCCCXCII.

Dicunt quidem, filium rebellem a patre morte omnino puniri poſſe, adeoque multo magis pœnam mortis in exheredationem commutari. Enimvero jus vitæ & necis jus eſt majeſtaticum, quo imperans pater ſicut cujuslibet alterius civis, ita quoque filii intuitu gaudet, aſt jus diſponendi de ſucceſſione imperio civili comprehenſum non eſt.

CCCCXCIII.

Sed etiam furore vel dementia Regi ſuperveniente imperium deſinit, modo nulla plane ſpes adfulgeat, eum ad ſanam

mentem rediturum. Eo enim ſtatu impoſſibile fit finem ſocietatis adſequi, atque eatenus imperans pro mortuo eſt habendus. Qua ratione nuperrime Carolus Hiſpaniarum Rex auditis imperii ordinibus Philippum filium regni incapacem declaravit, filiisque natu minoribus ſucceſſionem detulit.

CCCCXCIV.

Contra majeſtas non deſinit tum, quum leges fundamentales ab imperante violantur. Non enim ex ea violatione plus ſequitur, quam imperantem plura, ac ſibi conceſſa fuerint jura adrogaſſe, unde porro inferri nequit, eum etiam jura, quæ vere habuit, amiſiſſe. Igitur ſatis eſt, irritum eſſe actum ſuſceptum ab eo, qui facultate agendi carebat.

CCCCXCV.

Pactum Rectoris civitatis cum civibus initum, ut violatis legibus fundamentalibus imperio cadat dicitur *clauſula, vel lex commiſſoria.* Quæ utique ſalvis legibus naturalibus regiminis delationi ſuperaddi poteſt, quum paciſcendi modus a ſolo contrahentium arbitrio pendeat.

CCCCXCVI.

Quoniam vero, an leges fundamentales violatæ ſint, facti eſt quæſtio, dein licet ipſum factum manifeſto commiſſum ſit ab imperante, tamen jus eminens ob ſummam reipublicæ neceſſitatem obtendi poteſt, neque addita lege commiſſoria imperium ſtatim amittitur, etſi aliquid fiat, quod pactis conventis adverſatur. Ideo viri a principe & populo deſignati, debitaque ad id poteſtate inſtructi de facto eo cognoſcant, & leges fundamentales cuſtodiant.

CCCCXCVII.

Factum eſſet manifeſtum, ſi Rex contra conventionem a regno diſcederet, ſive uxorem duceret peregrinam: igitur ſi factum princeps ipſe fateatur, negatque neceſſitatis cauſam, tum tacite ſe regno abdicat. Aliter ſi ſtatuas lex commiſſoria erit inefficax; deeſſet enim modus ſufficiens de facto judicandi, idemque foret, ac ſi res pro pretio ab incerta perſona determinando venderetur.

CCCCXCVIII.

Etiam depoſitionem a ſubditis attentatam, *dethronizationem* vocant, ad modos amittendi imperii referre aliqui non dubitant. Quum tamen ſubditi judicium ſibi in Imperantem adrogare nunquam poſſint, ille vero, qui totam evertere civitatem molitur, eo ipſo furore aut dementia correptus eſſe videatur, ut eum non jam deponi, ſed velut incapacem cuſtodiri oporteret, evidens eſt, depoſitionem ad modos, quibus majeſtas pereat, minime pertinere.

CCCCXCIX.

Neque magis error, malitia, aut dolus in religione commiſſus principem throno dejicit, quod nemo in terris eo civiliter ſit ſuperior, atque licet peccet, modo alios non lædat, jure ſuo aut rebus privari nequeat. *) Sed & illi, qui licitam putant eſſe reſiſtentiam, propterea & depoſitionem admittere neceſſe non habent, quod ab illa ad hanc nulla valeat conſecutio.

*) *Cf.* EGINH. *Annal. ad. a.* 750.

D.

D.

Quæritur & illud, an veniente ufurpatore regnum perdatur. Ufurpator autem vel invafor is dicitur, qui fine jufta belli cauffa, vi vel dolo majeftatem fibi præripere conatur; qualis etiam ut a tyranno feparetur exercitio tali, *tyrannus titulo tenus* dici folet. Hic fi fit extraneus, *invafor* in fpecie, fi fubditus, *rebellis* eft. Ita Alexander M. invafor, Cæfar & Cromvellus rebelles adpellantur.

DI.

Quum ex fola majori virium phyficarum quantitate fortior facultas moralis haud intelligatur, nec detur jus victoriæ, nifi accefferit pactum pacis, confequens eft: ut fecuta invafione ac ufurpatione totius territorii, propterea non definat civile imperium, fed tantum ejus impediatur exercitium, donec inita pace & ipfi civitatis regimini legitime fuerit renunciatum.

DII.

Quia vero Rex ejectus rempublicam adminiftrare nequit, ideo fubditi, qui fefe invafori fubjecerunt, ubi is in quieta fuerit

pof-

possessione, eidem tenentur obedire, non quidem ex invasoris jure, quod nullum est, sed ob universale bonum, ex quo ille etiam, qui jus imperandi habet, velle non potest, ut populus intereat potius, quam invasori se submittat. Quare & vi obligationis rectoriæ tenetur juramentum fidelitatis interim non urgere.

DIII.

Quamprimum autem subditi a legitimo suo imperante defendi possunt, jam obligabuntur ad eum redire, quia juri alteri quæsito in perpetuum præjudicare nequeunt. Quodsi populus ipse antea in democratia constitutus fuisset, vitium, quod ab initio usurpationi inerat, subsequente saltem tacito populi consensu deleretur.

DIV.

Itaque fides invasori data jus legitimi Regis minime tollit, sed propter conflictum obligationis se conservandi cum obligatione Rectori civitatis, qui jus suum exercere nequit, præstandi obedientiam, ita fieri oportet exceptionem, ut minus malum majori præferatur. Sane si pereat popu-

populus, jus quoque imperantis penitus exſtinguitur, ſi autem vitandi interitus cauſſa obediat uſurpatori, ſpes tamen adfulget legitimo Regi, ut mutato rerum ſtatu, priſtina majeſtatis jura exercere poſſit.

DV.

Inde intelligitur, an & quando uſurpator jure occidi queat. Si enim ipſa duret invaſio, omnia belli jura in extraneum adgreſſorem exercere, contra civem rebellem vero ſimul exſecutionem juris puniendi, non minus quam contra viarum graſſatorem cuilibet committere licebit. Poſtquam autem invaſor jam rerum potitus eſt, & armata populi deſiit reſiſtentia, ſtandum omnino erit expreſſo vel tacito parendi pacto, neque quidquam hoſtile interea tentandum. Quare lex fundamentalis, aut expreſſum Regis ejecti mandatum de occidendo uſurpatore tunc demum valebit, ſi quieta imperii adminiſtratione nondum utatur. Grot. *l. c. IV. ſ. 16. 19.*

DVI.

Quod demum ea concernit, quæ uſurpator geſſit, hæc tenenda eſt regula: quæ

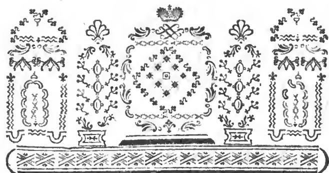
ad

ad imperii adminiſtrationem pertinent, ſiquidem quaſi nomine legitimi Imperantis ſuſcepta videntur, nonniſi eo modo reſcindi poterunt, quo etiam ea, quæ a legitima poteſtate geruntur, ob utilitatem publicam, vel neceſſitatem immutari, aut ob juſtam pœnam irrita reddi valent. Reliqua firma manent, ne alias reſpublica ſummis perturbationibus miſceatur.

PO-

POSITIONUM
DE
JURE CIVITATIS
PARS II.
SEU
JUS GENTIUM.

CAPUT XV.

DE JURE GENTIUM GENERATIM.

DVII.

Abſoluta illa parte juris civitatis, quæ mutua Imperantium & ſubditorum officia, ſive jura majeſtatica *immanentia* complectitur, ad alteram jam partem progredimur, quæ de officiis agit diverſarum civitatum inter ſe, ſeu de juribus majeſtaticis *tranſeuntibus*, quorum complexus nomine *Juris Gentium* jam inde a vetuſtiſſimis temporibus innotuit. Livius XXI. 10. Corn. Nepos, *Themiſtocl. VII.* 4.

DVIII.

Scilicet gentis adpellatione integra familiarum multitudo continetur, quæ *vel* genere & agnatione, *vel* patrio ſolo ac moribus, *vel* ſimul perpetuo liberæ ſocietatis vinculo ad mutuam ſecuritatem ſub eodem commui imperio inter ſe colligatæ ſunt. Atque hæc poſtrema ſignificatio propria eſt hujus loci. *Cf. L. 195. ʃ. 2. de V. S. L. 6. de capt. & poſt. rev.* SERVIUS *ad Virgil. Æn. 1: 67.*

DIX.

Igitur nationes, populi liberi ac civitates, ſive regna ſint, ſive respublicæ etiam fœderatæ, quacunque demum regiminis forma utantur, communi gentium nomine veniunt; cui quidem nec nexus clientelæ, nec pactum de alterius majeſtate comiter veneranda, nec obligatio ad annuum tributum, nec contractus feudalis, ſed ſtatus tantum ſubjectionis obſiſtit. Unde provinciæ, quæ alterius imperio parent, etſi ſingularibns prærogativis ſint inſtructæ, gentium nomen tueri haud poſſunt.

DX.

DX.

Patresfamilias, qui convenerunt in civitatem, quoad actiones suas permissas ab arbitrio quidem totius societatis pendere, atque eatenus statum adventitium amplecti voluerunt; quod autem ad peregrinos homines vel cœtus attinet, quibuscum nulla inita est subjectionis, seu unionis civilis pactio, cum his antiquus, hoc est; naturalis status invicem retentus est, qui non omnem quidem societatem, sed illam tantum, quæ cum imperio humano copulata est, excludit.

DXI.

Inde compertum est, naturalia jura, quibus gaudebant singuli ante unionem civilem, facta hac unione, intuitu extraneorum non fuisse diminuta, sed quoad ejus fieri poterat, cum sociis communicata, integra semper apud cives universos permansisse.

DXII.

Sed nec ulla oriri potest dubitatio, quin obligationes ac leges naturalés, quæ ad unumquemque hominem segregem an-

tea pertinuerunt, etiam omnibus in civitatem congregatis, totique adeo genti, tanquam corpori myſtico & perſonæ morali incumbant, ut hæc non modo curam habere debeat religionis ac philautiæ, ſed etiam prodeſſe aliis gentibus ac potiſſimum ab earum læſione abſtinere.

DXIII.

Sane rationis præcepta ab omni mutatione abhorrent, ut nec inſtitutis hominum conciliis tolli, nec arbitrio poteſtatis civilis everti ullo modo poſſint; quin immo ſocietatem naturæ regulis adverſam vetitam irritamque eſſe ſatis conſtat. Unde conficitur, jura & obligationes gentis, quaſi totum quoddam ex juribus & obligationibus ſingulorum veluti totidem partibus coaleſcere, gentem itaque fortius, quam hominem obligari, nec eamdem prorſus unius atque alterius obligationem eſſe.

DXIV.

Et quia cuilibet homini, ac ſocietati nova quædam jura adipiſci, novasque contrahere obligationes licet, nil profecto repugnat, quin etiam gentes eodem modo

ſibi

ſibi ipſis proſpicere, vel fidem ſuam aliis populis adſtringere valeant. Immo vero ſunt multa jura, multæque obligationes, quæ etſi non cadant in ſingulos, tamen in totam cadunt ſocietatem, utpote quæ conjunctis viribus ampliora loca occupandi, & poſſidendi jus habet, atque aliorum neceſſitatibus excellentiori quadam ratione ſubvenire apta eſt.

DXV.

Ita partem maris, fluvium, inſulam in poteſtatem ſuam redigere gentes poſſunt, homines ſinguli non poſſunt; contra hi celebrant nuptias, patria utuntur poteſtate, alios adoptant in filios, quæ jura toti genti, ut uni perſonæ morali & corpori myſtico convenire nemo dixerit. Quare etiam ſuum gentis a ſuo hominis eſſe diverſum facile eſt intelligere.

DXVI.

Atque hoc pacto confectum eſſe arbitror, ut in quacunque demum ſignificatione juris vocabulum uſurpetur, etiam jus gentium exiſtere intelligamus. Eſt enim & inter gentes, vel quæ eaſdem repræ-

ſentant, comitia civium, ſenatus optimatum & Monarchas aliquid, quod convenit, ac oportet facere, cujus porro agendi vel omittendi facultate morali populi omnes & eorum Rectores utuntur; ſunt leges, quibus iidem ſuas actiones attemperare debent, atque iſtarum legum complexus, ſeu *ſcientia eorum, quæ inter gentes licita ſunt, vel illicita, jurisprudentiam gentium* conſtituit.

DXVII.

Equidem officia civitatis & gentis tam erga Deum, quam erga ſe ipſam in jure publico univerſali cum juribus majeſtaticis internis examinavimus; ea igitur hujus non ſunt loci, in quo jura majeſtatica externa pertractanda veniunt; nec ſi quis a prioribus diſceſſerit populus, ideo dicitur jus gentium violaſſe. *Cf.* ICKSTATT. *J. G. L. I. c. I. P. 7.*

DXVIII.

Neque huc pertinet illa juris gentium acceptio, qua *jus, quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit*, deſignatur, quaſi quo jure omnes gentes utantur; hoc enim nil aliud quam ipſum eſt jus naturale

ho-

hominum ſimpliciter tale, atque idcirco nomine juris gentium a nonnullis inſigniri conſuevit, ac ſi juri naturæ brutorum, ſi ita adpellare fas eſt, opponatur. *ſ. 1. Inſt. De J. N. & G. L. 9. D. de J. & J. L. 84. D. de R. J.* Cicer. *Off. III. 1.*

DXIX.

Quoniam jura ac leges populorum inter ſe, vel ex ipſa eorum eſſentia atque natura, ſive ſimpliciter, ſive ſub certis circumſtantiis conſiderata, vel ab aliis externis tantum factis derivantur, tenemus cauſſam, cur jus gentium aliud *naturale* ſeu philoſophicum, aliud *poſitivum* ſeu hiſtoricum dicatur, curque jus naturale gentis, æque ac jus naturale hominis primo in *abſolutum* & *hypotheticum* abeat, dein vero iisdem generalibus exſiſtendi ac cognoſcendi principiis, iisdemque proprietatibus utatur.

DXX.

Itaque jus naturale gentium in divina eſſentia & voluntate fundamentum habet, rationis uſu intelligi, atque ex finibus rerum creatarum manifeſtiſſimis deduci, & de-

monſtrari poteſt, eidemque immutabilitas, neceſſitas, æternitas, atque univerſalitas non minus ac juri naturali hominum recte tribuitur.

DXXI.

Nunc ad illam perplexam ceteroquin quæſtionem, utrum jus naturæ & gentium ſit unum, idemque jus, an vero uti objecto, ita & regulis ab invicem diſtinguantur, in promtu erit reſpondere. Jus enim gentium *poſitivum*, ſi aliquod eſſe admittatur, ab omnibus juris naturæ partibus differre, nemo ſanus negaverit; contra jus gentium *naturale* ex eisdem profluere fontibus, e quibus jus naturæ hominum hauritur, & easdem porro eſſe generales utriusque diſciplinæ regulas rurſus apud omnes in confeſſo eſt. Quum tamen natura hominis a natura gentis utique ſit diverſa, ideo fit, ut exiſtant omnino concluſiones non paucæ, quibus etſi actiones ſingulorum hominum haud regantur, iis tamen facta integrarum gentium adplicanda ſint.

DXXII.

Scilicet uti ex uno fonte plures rivuli promanare possunt, ita & jus naturale in quatuor partes distribui alibi vidimus. *Prima* actiones hominum, *secunda* actiones sociorum generatim, *tertia* officia civitatum interna, & *quarta* officia civitatum externa explanat, quas singulas partes non satis distinxerunt primi hujus disciplinæ conditores *). Sane aliter nascuntur homines, aliter gentes, hæ aliter ac illi vivunt, crescunt, atque intereunt, & porro aliter etiam perfici, aut violari possunt. Cicer. *de rep. L. III. Cf.* Daries. *J. N. IV.*

*) Grot. *L. I.* 14. Hobb. *XIV.* 4. Pufend. *J. N. & G. II. III.* 23.

DXXIII.

Utrum vero jus gentium dicatur jus naturæ ad negotia gentium adplicatum uti volunt Hobbesius *) Heineccius **), alii an jus naturæ per notionem gentium magis determinatum, ut placet Dariesio ***), inanis est verborum velitatio, quoniam conclusiones inde deductæ ideo non sunt in du-

dubium revocatæ. At utrumque potius conjungendum videtur, ut adeo rectius jus gentium definiatur, esse *jus naturæ ad negotia gentium adplicatum, atque per notionem earum magis determinatum.*

*) *XIV.* 4.
**) *El. J. N. L. I.* §. 21. *seqq.*
***) *Obs. VI.* §. 14.

DXXIV.

Nec minor est doctorum hominum dissensus, in statuendo jure gentium positivo, quippe quod nonnulli merum putant esse figmentum, contra alii in peculiarem redegerunt disciplinam: quamquam & hi duplici ratione discrepant inter se, primo an hujusmodi leges communes sint, ac universales, an vero tantum particulares, & quorumdam populorum propriæ, deinde quibusnam principiis, & fundamentis eædem potissimum innitantur.

DXXV.

Qui primus jurisprudentiam gentium voluntariam fundavit HUGO GROTIUS *) pacta expressa & mores adduxit omnium vel saltem multorum populorum, quibus, ut

ut majus adderet robur Chr. Wolfius **), naturalem gentium Democratiam finxit, cujus ea esset vis, ut quidquid majori numero placeret, aut non placeret, id etiam reliquæ personæ morales maximæ hujus civitatis amplecti, aut repudiare tenerentur. Quæ duæ opiniones, quoniam haud satis firmæ videbantur Vattelio ***) ipse ad conventiones ob mutuam necessitatem, atque utilitatem præsumtas provocavit.

*) *De J. B. & P. I. 1.* §. 12. *n.* 2.
**) *J. G. Prol.* §. 19. 20.
***) *Droit des gens proleg.* §. 21.

DXXVI.

Enimvero pacta inter omnes populos diserte aut tacite celebrata in medium produci eo minus possunt, quo plures sunt nationes, quæ vix nomine nedum societate & commercio aliis innotescunt; Democratiam vero naturalem quod attinet, ea tunc primum firmo staret talo, si uti unusquisque paterfamilias toti civili cœtui, ita & singulæ gentes earum universitati suas voluntates subjecissent, quod quum

fa-

factum fuiſſe oſtendi nequeat, naturale eſt, ut hæc civitas maxima non a populari, ſed a Dei unius imperio pendeat.

DXXVII.

Denique pactorum præſumtio, quoniam hæc veritati ſemper cedere debet, etiam contraria cujuslibet populi declaratione infirmari poſſet, aut ſi conſenſus lege naturali præſcriptus, & ideo firmus & irrevocabilis eſſe dicatur, leges exiſtent neceſſariæ ſolius rationis lumine & ſine alio facto cognitæ, perperam porro cum juribus miſcebuntur poſitivis. Unde intelligitur, jus gentium voluntarium & univerſale eſſe nullum.

DXXVIII.

Illud tamen nemo iverit inficias, eſſe magnum hujusmodi conventionum aliarum ſuper alias coacervatarum cumulum, eſſe etiam conſuetudines, uſu & moribus inter Europæ populos potiſſimum introductas; ad quarum cuſtodiam ſingulæ gentes eo fortiori juſtitiæ vinculo obſtringuntur, quo minus juris ſemel agniti poſſeſſione alios detrudere licet.

DXXIX.

DXXIX.

Equidem talium pactorum morumque complexum leges esse negant Pufendorfius, Heineccius, aliique, quod eo nomine non nisi præcepta superioris venire arbitrantur; ast jam alibi ostensum est, hos non tam rerum, quam verborum controversia torqueri. Quamquam quas inter consuetudines sæpe recensent corruptelas, probe ab invicem secernere oporteat. Ickstatt. *J. G. L. VI. c. I. seqq.*

DXXX.

Pluribus indiget subsidiis ista disciplina, siquidem præter jus naturæ, jus publicum universale, & jus gentium philosophicum comparandæ etiam sunt notitiæ rerum publicarum, & historiæ populorum, tum pacta, fœdera, sanctiones pacis, ceremoniæ & observantiæ regionum penitus sunt noscendæ, quod non nisi magno cum acumine longaque praxi obtineri potest. *)

*) *Cf.* Ev. Otto *Not. Rerump. Traject* 1739. Moser *Jus gentium temp. pacis. Tubing.* 1752. *Et tempore belli. Franc.* 1763. Achenwall. *Constit. Regnor. Europ.* lingua germ. edit. *Gotting.* 1762.

DXXXI.

DXXXI.

Quam præſtabilis autem ſit juris gentium naturalis ſcientia, quamque interſit humani generis eamdem rite pertractari, vel inde ſatis colligitur, quod homines jam admodum pauci ſint, qui poſt introductas civitates lege tantum utantur naturali: contra gentes primævi adhuc ſtatus tenaces communi hoc omnium jure potiſſimum cenſentur, cujus porro ignorantia aut violatio non uni modo alterive homini, ſed integris ſocietatibus infelicitatem, ipſumque interitum maturare poſſet. GROT. *J. B. & P. proleg. ʃ. 2.* BOEHMER. *J. P. U. P. ſp. cap. III. ʃ. 17. ſch. a.*

DXXXII.

Ceterum cum jure gentium *ratio ſtatus* confundi non debet; hæc enim non id, quod juſtum, ſed quid in ſpeciebus obvenientibus utile ſit, declarat. Quapropter, quæ alibi de diſcrimine inter jus naturale & politicum generatim tradita ſunt, etiam ſpeciatim ad jus gentium & rationem ſtatus oportet adplicare.

CA-

CAPUT XVI.

DE ÆQUALITATE GENTIUM, ALIISQUE CUM EADEM CONNEXIS JURIBUS.

DXXXIII.

Quandoquidem gentes ſingulæ ut totidem perſonæ morales, quæ vivunt in ſtatu naturali, quæque adeo juribus primævis fruuntur, conſiderandæ ſunt, conſequens eſt, ut eædem tum ſeſe immunes ab omni periculo conſervare, tum vero independentiam ab alterius arbitrio & plenam cum reliquis gentibus æqualitatem moralem tueri jure poſſint. Quare quidquid aliæ aliarum in cauſſis juſtum aut æquum crediderint, id in ſuis quoque cauſſis ut valeat, etiam pati tenebuntur. PHÆDR. I. 25.

DXXXIV.

Inde manifeſte conficitur, ut quisque populus non modo animo, corpori, bonis, rebusque ſingulorum civium ab exter-

nis etiam injuriis præcavere obligetur vi unionis civilis, ſed etiam ut juribus iis gaudeat, quibus efficere poſſit, ut hæc ipſa unio & forma reipublicæ, leges fundamentales, jura majeſtatica, & eorum uſus perdurent; contra illa omnia, quæ vinculum civile diſſolvere, & ita interitum ſibi adferre poſſent, averruncentur.

DXXXV.

Ex æqualitate civitatum earum quoque independentia facile intelligitur. Quare illæ actiones ſuas libere, ac nemine alio conſulto determinare poſſunt, dummodo ab aliarum læſione abſtineant; hinc in his terris nulli Domino aut ſuperiori, nulli judici aut jurisdictioni ſubjiciuntur, ac porro ab obſequio & pœna ſtricte tali ſunt immunes.

DXXXVI.

Denique & formam imperii, quæ magis placet, eligere, eamdem mutare, titulos, quos voluntadſumere, juraque omnia majeſtatica ex proprio arbitrio exercere valent, ita ut nemini ſive homini, ſive

gen-

genti factorum suorum rationes reddere obligentur.

DXXXVII.

Itaque inspecto jure gentium absoluto titulum Imperatoris, Regis, Ducis in suo & ab aliis independente territorio impetrare non oportet. Quod vero aula romana Reges *Apostolicos*, *Christianissimos*, *Catholicos*, *Fidei defensores*, *Fidelissimos* nominaverit, aliis ex principiis, nimirum societatis ecclesiasticæ natura repetendum est. Ex eodem quoque fundamento consequitur, ut cives alterius nationis in loco nullius vel tertii deprehensos, aut eorum naves vel merces gens suæ jurisdictioni subjicere haud possit.

DXXXVIII.

Quum denique inter gentes, si primævus spectatur earum status, omnimoda æqualitas moralis obtineat, nulla cujusquam prærogativa, nulla præcedentia habere locum potest, quin potius durante eo statu pares de omnibus obligationes, juraque paria enunciari debent. Itaque unicuique eadem existimationis simplicis,

justæ ignorantiæ, suasque mediis non injustis perfectiones augendi jura suffragantur.

DXXXIX.

Sane quisque populus, quæcunque demum fuerit regiminis forma, iisdem juribus majestaticis tam immanentibus, quam transeuntibus gaudet; quæ igitur in singulis sejunctis existit, diversitas nulla est, si prætermissa omni hypothesi inter se comparentur. Id ipsum valet de gentium Rectoribus, qui per ingressum in alienum territorium nec majestatem amittunt pro sua regione, nec propterea alterius jurisdictioni subjiciuntur.

DXL.

Ad istas autem gentium perfectiones tam cultura virtutum intellectualium & moralium, quam novæ hominum & virium accessiones pertinent. Quare neminem puto fore tam plumbeum, qui neget, posse unamquamque gentem fovere artes bonas moresque, suam sine aliarum læsione augere potentiam, & civibus suis, ne justa eis lucra intercludantur, patrocinari. Inde & jura promanant, tam res, si sint nullius,

occu-

occupandi, quam ſi quorumdam ſint propriæ, modis legitimis, veluti pactis, commerciis externis, ac hereditatibus conquirendi.

DXLI.

Fuere quidam, qui a gentium antiquitate earum quoque proedriam, ab artium & diſciplinarum flore, ac puritate religionis majorem exiſtimationem, a vehementiori autem potentia, aut plurium regnorum nexu etiam prærogativam comprobari poſſe judicarunt. Enimvero a ſola inæqualitate temporis ad inæqualitatem juris non valet collectio, virtutes vero intellectus aut voluntatis non ſimplicis ac naturalis, ſed adquiſitæ & accidentalis exiſtimationis ſunt menſura.

DXLII.

Denique uti major potentia phyſica majorem potentiam moralem haud involvit, ita ceteris qualitatibus non tam jus perfectum, quam aptitudo & meritum ad aliquam prærogativam adventitiam innititur. Ecquis enim id ſuſtinere auſit? homini do-

cto, vel giganti plura competere naturalia jura quam indocto vel pygmæo.

DXLIII.

Nec dicas cum DARIESIO *) & VATTELIO **), principem sedem non esse nisi prioritatem loci, quo, qui prius eum occupavit, nequaquam sit expellendus. At nil profecto vetat æqualem cujusvis locum judicare, mensæ adsidere rotundæ, vel eodem loco alternatim uti. Porro uti nemo jure coget invitos populos cum aliis in idem territorium convenire, ita nec vi externa compelli alter ab altero potest, ut suam religionem judicet esse puriorem.

*) *L. J. U.* §. 956.
**) *L. II. c. III.* §. 37.

DXLIV.

Fas autem civitates in illum casum demitti, unde nisi res vel bona aliarum civitatum usurpent, exitum videant nullum: utique illæ ex jure, vel ut alii loqui malunt, *favore* necessitatis salutem expedire, & rebus alienis uti, aut etiam abuti poterunt, dummodo observent limites,

quos

quos ab hominibus in pari discrimine versantibus transiliri posse alibi negavimus.

DXLV.

Itaque naves alienas arripere, detinere, iis uti, aut loca munita seu fortalitia vicinorum occupare, accedere ad portus vicinos pro aqua & alimentis, sedes quærere, si propriæ vi nobis sint ademtæ, emere merces necessarias, jure perfecto licebit, quoties non commoditas aut utilitas, sed vera ac summa necessitas id postulat. Modo omnia prius remedia adhibeantur leniora, alter populus eadem necessitate haud prematur, & quamprimum fieri poterit, plena succedat restitutio. *Cf.* ICKSTATT. *Jus gent. l. II. c. VIII.*

CAPUT XVII.

DE GENTIUM HUMANITATE.

DXLVI.

Quum paullo anta ostensum sit a nobis, obligari omnes populos sibi invicem

prodesse, tantoque magis a mutua læsione abstinere, palam fit, officia gentium alia esse *humanitatis* seu imperfecta, & coactionis expertia, alia *justitiæ* seu perfecta, & quæ vi quoque possint extorqueri. Priora hoc capite, posteriora capite sequenti exponemus.

DXLVII.

Certe nulla in medium proferri gens potest, cui non aliquando ab aliarum gentium rebus vel operis saltem aliqua major perfectio adferatur; igitur hoc cuique natura præscripsit, ut omni conatu ad communes utilitates conspiret. *Namque magis est secundum naturam pro omnibus gentibus, si fieri possit, conservandis aut juvandis maximos labores molestiasque suscipere, quam vivere in solitudine, non modo sine ullis molestiis, sed etiam in maximis voluptatibus abundantem omnibus copiis.* CICER. *de Off. III. 5.*

DXLVIII.

Ex his aperte consequitur, etiam gentes omnes, humanas, misericordes esse oportere non modo erga amicos, verum etiam inimicos; siquidem & horum odium

a lege naturali penitus abhorret. Ideo fit, ut tam in profperis rebus, veluti nuptiarum, nativitatis, coronationis, pacis, quam etiam in adverfis, ut mortis, perduellionis, incendii, terræ motus, vicini populi ac eorum Rectores, aut gaudium aut dolorem, fibi invicem teftari confueverint.

DXLIX.

Atque hæc amoris fignificatio nec propter bellum, quo duo populi inter fe funt implicati, nec ob oppofitas de modo colendi Deum fententias, exceptionem admittit; uti enim vetitum eft odium inimicorum, ita & hujusmodi officia non in determinata religione, fed in ipfa gentium natura fatis fundantur.

DL.

Tum vero mutuus populorum amor fefe prodit potiffimum, fi alter alterius intellectum, voluntatem, ac ftatum externum perficere adlaboret, quorfum inprimis pertinet cura, ut veræ de Deo ejusque attributis fententiæ omnibus & doctrina & exemplo inftillentur. Præterquam

quod enim contrariæ in religione opiniones manifestum errorem aut ignorantiam saltem alterutrius gentis arguant, perpetuis etiam litibus atque odiis præbent occasionem; quum contra ex uniformi rectaque divini cultus cognitione novum quoddam idque fortissimum societatis vinculum ducatur.

DLI.

Atque duplex quidem hic concurrit officium, unum scilicet erga supremum Numen, cujus gloriam uti a singulis hominibus, ita & ab omnibus gentibus illustrari oportet; alterum vero erga alios homines, quos ab errore adeo pernicioso liberari maxime interest humani generis. Quare collegium de propaganda vera religione institutum laudari satis nequit. PSALM. *CXVI. v. 1.*

DLII.

Ast quanta non est illorum impietas, qui proprii commodi caussa fovere satagunt errores, & quamcumque Dei colendi rationem satis purant esse idoneam, si modo physica civitatis potentia inde accipiat incrementum! Sane, quæ a nonnullis adductæ

sunt

ſunt rationes pro promiſcuæ religionis tolerantia, id unice probant, vim, metum, ac coactionem ad tradendam notitiam ſummi numinis ineptos eſſe magiſtros.

DLIII.

Proximum huic eſt, ut populi ſcientias atque artes ad communem felicitatem propagare; & novas in dies veritates collata opera detegere contendant. Ideo viros doctos, veluti Geometras, Aſtronomos, Medicos, Hiſtoricos ad peregrinas regiones ſæpe ablegari novimus, quibus porro liber acceſſus, ceteraque ad optatum finem perveniendi remedia non niſi ſumma iniquitate denegantur.

DLIV.

Neque vero deſunt exempla populorum, qui bonas leges ab aliis acceperunt. Sufficiat hic Romæ materiam XII. tabularum e Græcia accerſentis meminiſſe. Ac profecto ſtudia literarum & ingenuæ artes homines reddunt cultiores, atque mores ſolent emollire. Ovid. *Pont. II. IX. 48.*

DLV.

DLV.

Perfectio ſtatus externi in aucta gentis exiſtimatione & gloria, rerumque omnium abundantia continetur; nihil igitur prætermittere oporteret, quo æquius aliorum de aliis ſit judicium, quoque nullæ non nationes ea, quæ ad ſuam neceſſitatem, utilitatem, aut etiam jucunditatem pertinent, facilius conſequantur. Quum vero non omnia omnis ferat tellus, conſequens eſt, ut ex copia unius regionis alterius inopiæ ſive gratis & ex beneficentia, ſive ſaltem ex contractu permutatorio ſuccurrendum ſit.

DLVI.

Poſtulat igitur humanitatis ratio, ut aliis non ea præſtentur modo, quæ accipientibus ſunt utilia, dantibus autem parum damnoſa, veluti conſilium in dubio negotio, medicina graſſante morbo, opera pro pace concludenda, ſed etiam quæ non ſine detrimento tribui poſſunt, uti eſſet annona penuria ingruente, aut miles, quo injuſtus hoſtis depellatur. *Cf.* LIVIUS *XXXIII. 33.*

DLVII.

DLVII.

Quum in mutua rerum communicatione, quæ per contractus explicatur, consistat *commercium*, hoc non modo inter singulos homines, sed etiam inter populos maxime esse utilitatis elucet; secus enim rerum multarum usu, quas vita humana desiderat, locorum intervallo arcerentur. Et quia obligatio ad finem necessitatem idonea impendendi remedia involvit, nulla gens de eo, quod ad commerciorum florem conferre posset, quidquam a se desiderari patiatur.

DLVIII.

Quamobrem I. emporia, nundinæ, & portus constituantur tuti, quo merces invehi, evehi, commodeque permutari sine magna mora possint. II. Privilegia sive emendi res invectas, antequam aliis eas emere liceat, sive sistendi merces in flumine publico, ut eas vendere aut secus tributum præstare necesse sit, vulgo *propolium*, & *jus stapulæ*, non facile concedantur, leges vero in extraneos injuriæ, nimiaque vectigalia abrogentur.

DLIX.

DLIX.

III. Nominentur *Consules*, seu personæ, quæ in emporiis, & portubus privilegia nationis suæ custodiant, & lites inter mercatores ortas breviter & sine magnis sumtibus definiant; & si quæ sunt alia, quæ commerciorum florem promovere apta sunt, a singulis populis constituantur.

DLX.

Sed dicet fortasse aliquis stultum fore, atque a politices regulis alienum, iis præbere auxilia, qui hæc ipsa in nostrum interitum convertere aliquando possunt. Enimvero non aliud inde conficitur, quam ut tenendus sit beneficii & permutationis modus. Sane facilius populi, quam homines suis se viribus sustinent, aliorum itaque indigentiam ita sublevare oportebit, ut tamen officia, quæ quisque sibimet ipsi debet, haud prætermittantur.

DLXI.

Nemo igitur tam male suas secum inibit rationes, ut arma hostibus suppeditet, aut annonam, vel ut artem aptiora conflandi tormenta, construendi habiliores na-

ves

ves bellicas, fale condiendi pifces, aliaque arcana opificia cuiquam ftatim prodat. Etenim prodeffe aliis haud obligamur, fi gravius inde in nos redundaturum eft incommodum. Phædr. *Fab. V., in app.*

DLXII.

Quapropter cujusvis populi judicio relinquendum eft, an & quomodo valeat aliis opem ferre; & quoniam nemo adhuc inventus eft, cujus vires omnium neceffitatibus levandis effent pares, licebit profecto, quod uni tribuitur, id ipfum alteri fine ulla injuria denegare. Qua in re gratitudinis potiffimum eft habenda ratio, ut paribus in cauffis ii, a quibus plura in nos funt profecta beneficia, ceteris præferantur.

DLXIII.

Ex quo facile comprehendere licet, populi effe judicium, an arbitri munus inter duos, qui bellum gerunt, ipfe fufcipere poffit, an commercia nullo pacto fpeciali definita cum vicinis profequi, vel reftringere, mutare, aut etiam penitus tollere velit. Quid enim fi merces æquo pretio emi vel vendi nequeant, aut fi res vel perfonæ

mor-

morbo quodam peſtilenti forent adfectæ, nonne in finibus noſtris XXX. vel XL. dierum mora detineri aut plane arceri poſſent? Grotio *) igitur non adſentimur, dum nimis generatim profugis receptum deberi, & quod uni conceſſum, alteri quoque concedendum putat.

*) *J. B. & P. l. II. c. II. §. 16. & 22.*

DLXIV.

In eo quoque mutua ſeſe exſerit comitas, atque facilitas populorum, ſi negotia in alieno territorio geſta, quæque propriis non adverſantur legibus, in ſuo pariter quisque firma, validaque eſſe patiatur; qui enim id facere detractat, conqueri minime debent, ſi & aliæ gentes acta, quæ alibi perfecta ſunt, alicujus valoris & roboris eſſe negaverint. Quod quum commercia atque amicitias civitatum mirum quantum perturbare poſſet, omnium ſane intereſt, nulla hujusmodi inhumanitatis exempla unquam præberi.

DLXV.

DLXV.

Atque inde eſt, quod habilitas & qualitas, quæ perſonæ in una civitate competit, veluti jura nobilitatis, pubertatis, majorennitatis, aut familiæ, etiam in alia civitate agnoſci conſueverint. Porro teſtamenta, matrimonia, aliosque contractus, ſi ad formam loci, in quo celebrantur, ſint adcommodati, parum æquum foret, alibi effectum ſuum haud ſortiri.

DLXVI.

Denique nec diſpoſitio de bonis ſub alterius poteſtate ſitis impugnatur, niſi a legibus, quæ ratione rerum immobilium ibi perlatæ ſunt, abhorreat. Uti enim civibus nuptiæ cum peregrina, ita & extraneis comparatio immobilium juſte poſſet prohiberi. Quare non ſimpliciter cum Chr. Wolfio * facimus putante teſtamentum judiciale apud unam gentem factum ab alia quoque eſſe admittendum, quod ea noſtram debeat jurisdictionem agnoſcere; valet enim gentis jurisdictio in ſuo cujusvis territorio, non extra illud.

* *Inſt. J. N.* §. 1137.

DLXVII.

Quamquam vero officia, quorum hoc capite meminimus, tantum imperfecta ſint, & a coactione libera, quippe quæ in propoſitione de juvandis aliis continentur, ut porro, qui iis non adhæreſcit, iniquitatis quidem, non autem injuriæ argui poſſit: quum tamen multæ ſint cum harum legum cultu connexæ utilitates, & contra earum transgreſſoribus non levia incommoda ab aliis populis immineant, fortiſſimæ ſemper adſunt rationes, quæ gentes ad comitatem & humanitatem reciproce exercendam exſtimulent. *cf.* KOEHLER *J. N. ſpec. VII.* §. *16. 48.*

DLXVIII.

Ex quibus ſatis demonſtratum exiſtimo, eſſe officia imperfecta, quæ a gente qua tali aliis gentibus præſtantur, quamvis in alia omnia eat DARIESIUS *. Aſt negari tamen nequit, officia hæc aliquando perfecta fieri poſſe, ſi ſumma ingruat neceſſitas, vel pactum acceſſerit, ut alio in loco a nobis fuit oſtenſum.

* *I. J. U.* §. 950.

Ca-

CAPUT XVIII.

DE JUSTITIA GENTIUM ABSOLUTA.

DLXIX.

Quas ad candorem & humanitatem factas esse intelleximus gentes. quin etiam justitiæ regulis a natura sint imbutæ, nullo modo potest dubitari; constat enim, præcepta de non lædendis aliis & de suo cuique tribuendo ad easdem æque ac ad singulos homines pertinere, ex quo insana illa quorumdam doctrina de naturali bello nationum omnium in omnes abunde exploditur.

DLXX.

Atque jus istud, quod perfecta populorum inter se officia exponit, jus gentium *cogens*, sive proprie tale nuncupatur, & in illa continetur propositione: *Quod sibi fieri nolunt gentes, aliis ne faciant.* Quæ vero gens hæc officia violaret, ea in regu-

las justitiæ impingere, atque adeo alias lædere censenda esset.

DLXXI.

Itaque injustæ sunt gentes I. quæ de aliarum æqualitate & independentia, vel alio quodam jure majestatico quidquam detrahere conantur. II. Quæ legitimam imperii formam a populo quopiam electam mutare, aut quaqua ratione evertere student. III. Quæ territorium turbant alienum. IV. Quæ externorum civium personas aut etiam res violant. V. Denique, quæ facultati, qua nulla non civitas pollet, justis modis majores adipiscendi vires, adferunt impedimentum. Si quid porro horum fiat, gens læsa eadem habebit jura in lædentem, quæ homini injuria adfecto contra injuriantem competere alibi demonstravimus.

DLXXII.

Atque ex his liquet, gentem non modo nihil, quod in alterius gentis contemtum aut contumeliam vergeret, facere, sed neque majora honoris ac existimationis signa, titulosque peculiares naturaliter ab

ab altera prætendere posse, præterquam si pacto vel morte manentem quemdam titulum aut prælationem jam sit adepta.

DLXXIII.

Quum vero, qui in unum liberalis est, alteri propterea injuriam non faciat, etiam populus uni populo novum adscribere titulum, certum adsignare locum, res inter suos cives permutandi facultatem dare potest, quæ tamen omnia reliquis gentibus sine injuria denegabit. *cf.* Grot. *I. III. 21. 1.*

DLXXIV.

Nec minus inde colligitur, eam gentem ab injustitiæ labe liberari non posse, quæ exterorum negotiis ultro se immiscens judicium de iisdem adfectat, quæ proprium Dei colendi modum aliis vi obtrudere nititur, aut peregrinam religionem cum contumelia ac vituperio gentis illi addictæ detestatur, quæ demum alienorum subditorum querelas suæ cupiditati prætexens re opera aut consilio eorum sustentat contumaciam. Si enim arma in imperantem sumere subditis nunquam licet, quomodo

horum nomine aliis, quibus nulla infertur iniqua conditio, id facere licebit?

DLXXV.

Ex eodem quoque fundamento consequitur, ut populo uni licitum haud sit, alteri populo qualitates Regis eligendi præscribere, aut eum Regem damnare, qui plures haberet uxores, vel durioribus pœnis quosdam subditos adficeret. Sane nemo sibi judicium in actiones aliorum potest adsumere, quin eorum æqualitatem atque independentiam lædat.

DLXXVI.

Quum porro tam turbatio alieni territorii, quam violatio civium incitat in læsionem gentis, consequens est, ut jus regionem ac res civium possidendi, iisdemque utendi, ac fruendi salvum cuique relinqui debeat, & hinc ut nemo, refragante Rectore civitatis, sibi harum rerum possessionem adrogare, aut personas civium, vel militiæ, vel nuptiarum, vel cujusquam alterius scopi caussa abducere jure possit. Quodsi hujusmodi actus ceteris populis permittantur, quisque facile intelliget, etiam

con-

conditiones, ſub quibus ea permiſſio facta eſt, rite eſſe implendas.

DLXXVII.

Et quoniam non ii modo nos laceſſunt injuria, qui rem noſtram vel ejus partem ſubtrahunt, ſed etiam, qui ne jure noſtro utamur, nobis ponunt impedimentum, perſpicuum plane eſt, nullam gentem, ne cum extraneis commercia excolat, aut ab amicis obtineat auxilia, aut aliter modis licitis ſuam augeat potentiam, poſſe prohiberi.

DLXXVIII.

At ſi populo res ſuas cum hac potius, quam cum illa gente permutare placeat; ſi propriis mercibus majus ſtatuat pretium, quam eas comparare volentibus æquum eſſe videatur; ſi denique ab actibus, quos promiſcue aliis civitatibus indulget, unam civitatem ſine contumelia excludat; quia id jure ſuo facit, ideo aliæ gentes læſiones ſibi illatas eſſe fruſtra quererentur.

CAPUT XIX.

DE JURIBUS GENTIUM CIRCA DOMINIA ET PROPRIETATEM.

DLXXIX.

Qui rerum dominia a mutuo tantum hominum consensu repetunt, nec tamen ad communem hujusmodi conventionem ab universo humano genere initam provocare audent, ii nullam inter diversas gentes proprietatem dari arbitrantur. Quoniam vero originem proprietatis sine peculiari ulla conventione ex jure occupandi profluxisse alibi docuimus, ambigere profecto non licet, quin etiam civitates & populi, quippe qui singularum personarum jure utuntur, proprietatis modis vel originariis, vel derivativis adipiscendæ sint capaces.

DLXXX.

Perperam itaque Bynkershoek * rerum dominia juri civili adscribit, quod civium sit conventio, ut quisque sua habeat tuita

se-

ſeperatim, etiam citra poſſeſſionem præciſe naturalem; quem fere ſequutus eſt Gribnerus **. Quis autem gentibus abjudicabit dominium, quas territorium ſuum poſſidere, omnem inde utilitatem percipere, ac de eodem pro arbitrio diſponere poſſe conſtat? At inane foret hoc dominium, ſi illud a perpetua detentione phyſica rei cujuslibet penderet. Etſi igitur id corpore & animo adquiratur, ſolo tamen animo retineri poterit. *cf.* Barbeyr. *ad Puf. L. IV. c. VI. §. 1.*

* *De domin. mar. c. I.*
** *Pr. J. N. L. III. c. III. §. VI. n. 2.*

DLXXXI.

Adquiruntur autem dominia a gentibus modo originario, quando I. res nullius II. actu adprehenduntur III. animo ſibi habendi; quæ adprehenſio per univerſitatem facta condominium producit, ſeu communionem poſitivam tamdiu duraturam, donec vel in minores ſocietates, vel in ſingulos cives certæ portiones deſcribantur.

DLXXXII.

Inde petere licet rationem, cur res aliæ dicantur communes ſeu *nullius*, aliæ *publicæ* ſeu populi, aliæ *univerſitatis*, id eſt, ſocietatis minoris, aliæ *ſingulorum*. Sed uti publicæ res poſſunt fieri ſingulorum propriæ, ita & ſingulos in publicum res ſuas conferre non repugnat. *Pr. Inſt. de rer. diviſ. l. 2. pr. D. eod.*

DLXXXIII.

Quemadmodum paterfamilias fundo occupato non modo fructus omnes ſive induſtriales, ſive naturales inde percipere, ſed etiam in eo venari, piſcari, aucupari, theſaurum fodere cum excluſione aliorum poteſt, ita quoque populus, qui regionem vacuam animo ibi ſedes figendi ingreditur, certisque limitibus circumſcribit, tum totius terrarum & aquarum tractus poſſeſſionem, & proprietatem generalem adquirit, tum præterea jus occupandi omnia, quæ ſupra & ſubter ſunt, antevertere præſumitur, ut adeo nihil in eo territorio ſit incluſum, quod non ad illud uti pars ad totum ſpectare, ſive de territorio eſſe videatur.

DLXXXIV.

DLXXXIV.

Igitur Sam Coccejum * non moramur, cui dominium generale videtur, purum esse figmentum, ficulneo enim illo utitur argumento, quod possessio actu corporali adprehensa, ratione totius regionis deficiat. Etenim ad hancce possessionem adquirendam satis fuerit, populum terminos vel *arcifinios*, uti montes, fluvios, vel *limitatos* veluti leucas pedesve fixisse. Nam neque patrifamilias opus est, ut singulas glebas teneat, vel circumambulet, modo limites ponat aut sepem.

* *Not. ad Grot. II. II. 4.*

DLXXXV.

Quapropter, quidquid in territorio reperitur, sive suapte id existat *natura*, uti sunt montes, sylvæ, pascua, & quævis inculta loca, dein flumina, rivi, alvei, insulæ; stagna, lacus, paludes, quæque his accedunt bestiæ volatiles, terrestres, ac natantes, nec non metalla & alia fossilia, sive hominum *industria* producantur, uti casæ, domus, arces, villæ, oppida, urbes, vine-

neta, agri, ceteraque manu & arte facta, & cuncta rerum jura, id omne proprium est totius gentis, qua invita porro nec res jacentes seu adespotas occupare, nedum in regione morari, immo nec illam ingredi licebit.

DLXXXVI.

Equidem GROTIUS * in ea fuit opinione, posse advenas solum vacuum & sterile intra territorium populi situm recte occupare, quod occupatum non videatur, quod non excolitur, & hinc non nisi imperium priori populo salvum permaneat. Enimvero quidquid est in territorio inclusum, etiam esse de territorio nec GROTIUS diffiteri potest, siquidem occupationem etiam per universitatem fieri ipsemet agnoscit **. Læderet igitur gentem, qui hasce res vacuas ei adimere conaretur, quæ vel pascendis gregibus, vel saltem avertendis hostium incursionibus inserviunt. Quod si animalia fera ex altera regione in alteram se transferant, quoniam hæc incertæ sunt originis, naturam novi

ter-

territorii, velut accessorium sequentur. *cf.* Livius *V. 36.*

* *L. II. c. II. §. 17.*
** *L. II. c. II. §. 4.*

DLXXXVII.

Quum vero occupatio in rebus nullius tantum fieri possit, nemo non intelligit, eam ad loca ab alio populo, vel etiam familiis segregibus inhabitata nequaquam pertinere; immo si fingas nationem maxime stupidam, proprietate abutentem, religionis denique atque humanitatis expertem, ea tamen rerum a se adquisitarum non excidit dominio, ut adeo nefas foret, hoc tantum nomine eam suis fortunis spoliare. *cf.* Leibnitius *Cod. dipl. p. 165. & 203.*

DLXXXVIII.

Et quoniam, quae nullius sunt, non ante fiunt propria, quam ubi sufficienti facto a nobis adprehenduntur, manifesto consequitur, ut quamvis tota societas majora terrarum spatia occupare, & adquirere possit, quam singuli socii, tamen quae a civili multitudine in potestatem physicam re-

di-

digi ac possideri nequeunt, ea quoque abhorreant a gentis proprietate; cui porro nec fundos cultura & cura, omnique alio usu vastiores, multoque adeo minus oceanum adprehensionis & custodiæ impatientem primævæ communioni subtrahere licebit.

DLXXXIX.

Contra portus, littora, navium stationes, vadosæ oræ, sinus, freta minora, aliæque maris partes, quæ territoria populorum adlunt, iisque sunt inclusæ, libertatem a dominio non omnino tuentur. Præterquam quod enim mare terræ proximum non sit inexhausti usus, sed capiendis piscibus, margaritis, cochleis, corallis, succino, ambræ faciendoque sali maxime inserviat, illud etiam gentes teste experientia certis terminis definire, tum vicinis classibus ac tormentorum explosione possidere ac defendere consueverunt. Atque inde fit, ut possessoribus invitis ab exterorum navibus ea loca non modo non teneri, sed neque prætervehi permittantur.

DXC.

Solus animus adquirendi, nisi & vera sequatur adprehensio, nullum cuiquam tribuit peculiare jus; igitur aliquid vidisse tantum vel scire; ubi illud sit, vel medio non idoneo adprehendere ad obtinendam possessionem corporalem haud sufficiet. Quare si gens una insulam vacuam detegeret, aut etiam grandioris tormenti globum in illam vibraret, altera vero eamdem ingrederetur animo sibi habendi, hujus, non illius insula fieret propria.

DXCI.

Imperium in regionem vacuam cum dominio occupari communis quidem est doctrina, verum non satis, ut videtur, adcurata, siquidem imperio in res non proprie utimur, sed in personas, quæ etsi per loca deserta vagari deprehendantur, pristinam tamen tueri possunt libertatem, atque ab omni occupatione semper sunt immunes.

DXCII.

Quod si nulli homines segreges in terris occupatis reperiantur, tunc gens non

tam novum occupare imperium, quam potius vim antiqui in eos proferre videtur, qui provincias ita adquiſitas, ſive perpetuæ habitationis cauſſa, ſive etiam ad tempus acceſſuri ſunt.

DXCIII.

Scilicet alienum ingrediens territorium honeſtas conditiones, ſub quibus eſt admiſſus, tenetur implere; quum igitur gens nemini aditum ad ſuas terras aliter concedere intelligatur, quam ſi primo legibus negativis de non nocendo civitati generatim, dein etiam legibus adfirmativis, quæ diſerte in advenas feruntur, morem gerat, conſequens eſt, ut quicunque degit in territorio, niſi manifeſte probetur exceptio, etiam ſub territorio eſſe, hoc eſt, ab imperio & jurisdictione domini territorialis pro tempore commorationis pendere cenſeatur.

DXCIV.

Ex quo conficitur, ut I. imperans cauſſas controverſas in ſuo territorio agnoſcere, atque decidere jure poſſit, ac porro, ut ejus ſententia in peregrinos lata

ju-

justa præsumi debeat; II. ut delinquens in alieno territorio pœna in foro delicti statuta adficiatur; III. ut jus albinagii, quo exteri jure successionis in bonis defuncti civis, vel peregrini excluduntur, humanitati quidem gentium repugnet, non autem justitiæ, si noverint peregrini sub hoc tantum onere aditum sibi in alienam regionem patere. Wolf. *Inst. J. N. §. 1138.*

DXCV.

Inter dominii consectaria & illud numeratur, ut quisque rerum suarum moderator sit & arbiter, quæ porro in alios in totum vel pro parte jure transferuntur; nulli igitur dubitamus, quin populis de montibus, insulis, pascuis, aliisque publicis rebus pro lubitu disponere, hinc easdem cum vel sine pacto antichretico oppignorare, servitute adfirmativa vel negativa adficere, aut etiam penitus alienare, immo & derelinquere sit permissum. * Grot. *II. XV. §. VII. n. 3.*

* *cf.* Engelbrechti *Commentat. De servit. jur. pub. recusa Lipsiæ* 1739.

DXCVI.

Ex his autem colligitur, patrimonia gentium modis derivativis, veluti conventionibus aut teſtamentis ſumere incrementum quidem poſſe, fruſtra vero huc revocari uſucapionem, aut præſcriptionem, poſtquam inventum id eſſe juris civilis alibi ſatis eſt oſtenſum. Interea tamen in pari cauſſa gentes vi dominii putativi vel poſſeſſionis, cujus nulla in contrarium exſtat memoria, ſufficienter ſe tuentur.

DXCVII.

Quoniam vero negata uſucapione prætenſiones gentium majorem vim obtinent, ac firmitatem, optandum ſane foret, ut voluntate populorum arbitraria quædam uſucapio ſtatueretur, idque eo magis, quod etiam ii, qui uſucapionem juri naturali adſcribunt, eam inter gentes longe difficilioris eſſe probationis, quam inter ſingulos homines haud diffitentur.

CAPUT XX.

DE OFFICIIS INTER GENTES, QUÆ UTILITATIS SUNT INNOXIÆ.

DXCVIII.

De officiis innoxiæ utilitatis inter gentes ardua eſt controverſia, an ex juſtitia vel ſolum ex æquitate debeantur. Etſi enim plana ac facilis eſt generalis regula in prima parte juris naturalis tradita, ad quam & actiones hominum adplicandæ ſunt, ſcilicet officia adfirmativa imperfectis, negativa perfectis eſſe accenſenda; tamen duæ plerumque naſcuntur facti quæſtiones, primum an alterius deſiderio ſola patientia noſtra ſatisfiat, deinde vero an non hancce patientiam multa, eaque gravia incommoda conſequantur. Hæc igitur prius ſunt penitus dilucidanda, quam quisquam in jure libertatis naturalis ſe interpellari conqueratur.

DXCIX.

Nullum ſane adparet periculum, ſi viæ, fluvii, aut portus publici pateant extraneis, veluti ſtudioſis, artificibus, aut mercatoribus, qui tantum tranſire, aut ſibi de aqua dulci aliisque alimentis proſpicere, fractasve naves reparare cogitant; quod ipſum & in mercibus nec vetitis nec nocuis, & quarum commercium gens territorii domina ſibi non reſervat, immo & in milite per manipulos diviſo, atque inermi videtur obtinere.

DC.

Quum vero ſæpius contingere ſoleat, ut juſta adſit cauſa recuſandi officium, quod poſtulatur, veluti ſi contagii vel exploratorum metus ſit, aut congruum vectigal non ſolvatur, hinc petere prius oportet præſtationem officii, ut adpareat jure, an injuria denegetur. Quodſi tamen navis reparatio vel alimenta eſſent neceſſaria, tum propter ſtatum colliſionis etiam gratis & cum detrimento hæ præſtationes poſſent vindicari.

DCI.

Atque his potissimum ambagibus involuta est frequens illa quæstio, utrum exercitus, qui vel novas quærit sedes, vel contra injustum hostem movetur, facultatem per alienas regiones transeundi invitis habitatoribus jure adripiat? qui enim armatam multitudinem in suum territorium admittit populus, ei majus tum ab ipsis transeuntibus, tum ab horum adversariis impendet periculum, quam quod datis pignoribus, conducto idoneo præsidio, vel aliis etiam cautelis propulsari posse videatur. Itaque nisi transire volentes omnimodam regioni securitatem præstent, a transitu utpote non innoxio sine injuria arceantur.

DCII.

Neque hisce adversatur, quod ajunt, jus unius alterius metu haud infirmari, dein vias publicas in communione primæva utique permansisse. Jus enim ab utilitate ducitur innoxia, at in nostra specie semper fere aliquod aliorum subest detrimentum; communio autem viarum, quas populus

aperire in ſuo ſolo, & propriis ſumtibus reficere debeat, vanum eſt commentum.

DCIII.

Illud autem nunc in propatulo eſt, perperam injuſtitiæ accuſari populos, qui domo ejectis domicilium, advenis ſolum deſertum ac ſterile, peregrinis feminarum inopiá laborantibus connubia cum ſuis denegarent; hæc enim officia ſemper ejus ſunt generis, ut rarius ſine majori moleſtia, nunquam nuda patientia præſtentur.

DCIV.

Sane ſi rex regi, & cives concivi filiam negare jure poſſunt, nulla videtur eſſe ratio dubitandi, quin eodem etiam jure uti poſſint gentes, intuitu aliarum gentium, præſertim barbararum. Accedit æqualem fere naſci numerum marium & feminarum; ſi igitur major harum copia ex regione extraheretur, multi ex propriis ſubditis ſine uxoribus eſſe deberent. *Diſſentit* GROT. *II. II. 13. 4.* & VATTEL. *II. c. IX. ſ. 112.*

DCV.

DCV.

Et quamquam improba neceſſitas jus quærendæ habitationis tribuere expulſis poſſit, nuptias tamen armata manu expetere eo minus unquam licebit, quo minus eas a ſingulis hominibus, aut etiam a ſingulis virorum ſocietatibus iniri abſolute eſt neceſſe. Sed & ipſe matrimoniorum finis exigit, conjuges non violentia & odio, ſed precibus atque amore inter ſe conciliari.

DCVI.

Etſi vero gentes injuſtæ non ſint, quæ peregrinos ſecluſo ſtatu neceſſitatis in ſuum territorium haud recipiunt, tamen contra æquitatis regulas peccari ab iis aliquando poſſe certum eſt. At nec inhumanitatis quidem alicujus argui poſſent, ſi anguſtum eſſet territorium, ſi a religionis diverſitate turbæ metuerentur, ſi ignava foret multitudo vel infida, quæ abuti beneficio & ipſos antiquos habitatores expellere poſſet.

CAPUT XXI.

DE CONVENTIS ET SPONSIONIBUS PUBLICIS.

DCVII.

Quemadmodum gentes etiam, quæ opibus, armis & potentia maxime valent, tamen aliarum gentium auxiliis aliquando indigeant, & porro eadem fibi invicem polliceri atque accipere permittantur, fatis, ut arbitror, explicatum eft fuperioribus capitibus; proximum igitur eft, ut de variis hifce promiffionum acceptarum, feu *conventorum* generibus agamus, quæ quoniam inter populos aut eorum Rectores qua tales fanciuntur, *publica* nominari confueverunt. *Cf. l. 5. D. de pact.*

DCVIII.

Ab hisce vero probe fecernere oportet pacta, quæ civis cum cive, aut civis cum populo extero, immo & imperantes inter fe ineunt in negotiis privatis, veluti fi filia a rege alteri regi defpondea-

deatur. Quamquam & hæc; quatenus quælibet gens civium suorum injurias avertere, & præcavere debet, eatenus ad publica referri posse videantur.

DCIX.

Publicæ illæ conventiones, si ad singularem tantum & transitoriam præstationem tendant, generale *pactionis* nomen retinent, si vero obligationem quamdam durabilem & specialem societatem inter duas vel plures gentes stabiliant, *fœderum* adpellatione continentur.

DCX.

Quoniam pactionum innumeræ propemodum sunt species, communi illa regula omnes dimetiendæ sunt; nihil scilicet tam congruum esse humanæ justitiæ ac fidei, quam ea; quæ semel placuerunt, servare, ne secus jura in populos rite translata iisdem cum injuria & læsione invitis auferantur.

DCXI.

Fœderum autem summa partitio inde ducitur, quod alia *simplicem* tantum & naturalem *amicitiam*, alia *arctiorem* quamdam

& arbitrariam *conjunctionem* inter paciscentes inducant. Ac priora quidem, etsi nihil præter id constituant, quod jam juris est naturalis, & hinc infamiam aliquam habere fuerint visa, tamen cum hostibus, & iis, qui peregrinos hostium accensent numero, utiliter sanciri consueverunt.

DCXII.

Posteriora naturalibus officiis aliquid saltem superaddunt, & vel ad commercia, navigationem, transitum, vel ad juris defensionem aut persecutionem, aliaque plurima belli & pacis negotia spectant. *v.* PUFEND. *de J. N. & G. VIII. c. IX. §. 2.*

DCXIII.

Uti vero ad fœdera prioris generis, quæ etiam *pudenda* a nonnullis nominantur, referri debet pactum de non lædenda gente, seu *fœdus amicitiæ*, ita *non pudenda* plane sunt innumera, veluti I. de vectigali pro mercibus non solvendo, vel non ultra certam quantitatem, II. de alterius subditis suis sedibus non recipiendis, III de delinquentibus mutuo extradendis, IV. de arce in

con-

confinio alterius populi non habenda, aut aliis monumentis.

DCXIV.

V. Tum ut aliquod mercium genus genti tantum ſtipulanti vendatur. VI. Ut mutua ſit inter duas gentes ſuceſſio, ſeu fœdus confraternitatis. VII. Ut alteri populo in propugnaculis alterius populi præſidium habere liceat pro tuendis finibus VIII. Ut certus equitum, peditum; vel navium numerus ducatur contra communem hoſtem. IX. Ut res vel perſonæ captæ ſoluto certo pretio reſtituantur. X. Ne iter alterius hoſti præbeatur, & quæ ſunt reliqua.

DCXV.

Quæ arctioris conjunctionis cauſſa iciuntur fœdera, ea iterum *æqualia* ſunt, vel *inæqualia*. Æqualitas a paribus & æquis utrinque conditionibus, inæqualitas vero aut ſolum a diſcrimine præſtandorum, aut etiam ab honoris, particulæ libertatis, imperiive civilis imminutione proficiſcitur, de quorum altero ſalva ſæpe priſtina fœderatorum dignitate, de altero eadem incolumi conveniri nullo modo poteſt.

DCXVI.

DCXVI.

Quoniam vero inæqualitas præſtationum ab inæqualitate contrahentium, & horum inæqualitas phyſica a morali admodum eſt diverſa, patet, æqualia fœdera etiam a potentiore cum minus potente pangi poſſe, ſi ambo ſcilicet ad æquipollens obſtringantur. Contra inæquale foret fœdus, ſi inæqualis eſſet præſtatio, vel ex parte potentioris, ut ſi ſolus nummos, ſubſidia, milites, naves, aut ſaltem in majori numero præbere teneretur, vel ex parte minus potentis, ſi hic tributum pendere cogatur. PROCOP. *B. P. p. 105.*

DCXVII.

Ex parte autem minus digna oritur inæqualitas I. ratione honoris, ſi fœdere ſit comprehenſum, ut alter populus alterius populi majeſtatem comiter conſervet. II. Ratione libertatis, ſi unus mœnia diruere, navigatione abſtinere, loco quodam decedere, certam gentem bello non adgredi, aliamve ſervitutem juris gentium conſtituere debet.

DCXVIII.

III. Ratione imperii, si pars quædam potentialis majestatis vel ejus exercitium a voluntate vel consensu alterius gentis dependens efficiatur: veluti ne bellum cuiquam facere, vel copias conscribere liceat injussu alterius gentis. *l. 7. ∫. 1. 8. de capt. & postl. revers.* Liv. *XXX. 37.* Dionys. *Hal. VIII. 15.*

DCXIX.

Porro fœderum quædam *in rem* fieri dicuntur, quædam *in personam*; horum duratio vita paciscentium circumscripta est, illa etiam ad successores pertinent. Quum tamen fœdera omnia tendere debeant ad utilitatem publicam, eorumque jus fluat ex imperio civili, quod non nisi sublata penitus gente exspirat, naturale est, ut fœdera etiam a monarchis nomine totius populi percussa, & realia esse intelligantur, donec vel ex verbis, aut ex caussa contrahentium, vel ex natura negotii contrarium adpareat. Grot. *II. XVI. ∫. 16.*

DCXX.

Ex *verbis* colligitur perſonale fœdus, ſi ad dies vitæ principis ineatur, ex *cauſſa* contrahentium, ſi militari imperium ſenior vel peritior fœderatus obtineat, denique ex *natura* negotii, ſi, ut hoc utar, tutelæ geſtio promittatur. Aſt nomina tantum paciſcentium fuiſſe adjecta minime ſufficit, quum plerumque perſona pacto inſeratur, non ut perſonale pactum fiat, ſed ut demonſtretur, cum quo pactum initum ſit. Nec perſonale ideo efficitur fœdus, ſi ad tempus, veluti ad quinquaginta annos, vel ad certum reipublicæ ſtatum fuerit reſtrictum; ſiquidem in utraque ſpecie obligatio ad ſucceſſores tranſire poteſt. *v. l. 7. ſ. 8. D. pact.*

DCXXI.

Ad quamcunque autem claſſem fœdera revocentur, illud apertum eſt, omnia eſſe publicarum conventionum ſpecies, & porro fidem in iis legitime datam, ſi *caſus* exiſtat *fœderis*, omnino ſervari oportere. Immo vero quia fœderati non ſolum præſtationes tranſitorias ſibi ſtipulantur, ſed du-

durabilem quamdam ſocietatem, quam incorruptam eſſe atque inviolatam eo magis intereſt humani generis, quo magis publicæ vel communi gentium ſaluti ejusdem abruptio adverſatur, ideo fœdera eminentiore quodam modo ſeu *κατ᾽ ἐξοχὴν ſancta* nominari meruerunt.

DCXXII.

Etſi vero ad mutua gentium officia & illud pertineat, ut æquitatis habeatur ratio in fœderibus pangendis, ea tamen, quæ ſine errore ac dolo & a conſentientibus facta ſunt, æqua cenſentur, licet fuerint inæqualia; plures enim ſubeſſe poſſunt juſtæ cauſſæ, ob quas ab æqualitate recedatur. Quare nulla tunc competit reſtitutio prætextu læſionis.

DCXXIII.

Si fœdera in dubitationem adduci contigerit, omnium primo verba eorum rite perſpicere oportet; uti vero in ceteris pactis, ita & in fœderibus ea tenenda eſt verborum ſignificatio, quam recta interpretatio ſuggerit, & ideo fœdus, ne populo bellum inſcio altero facere liceat, neceſſa-

riam

riam defenſionem haud excludit. Quodſi bellum contra alterius ſocios ſuſceptum non iri promittatur, præſentes intelliguntur ſocii, non futuri. Grot. *II. XVI. 13.*

DCXXIV.

Et quemadmodum alia pacta, ita fœdera quoque non expreſſe modo, ſed & tacite fieri poſſunt; nam & in his quædam natura inſunt, quæ impleri juſtum eſt, licet haud fuerint expreſſa. Hinc præſtare promiſſa auxilia nequit, qui domi ſuæ hoſtem habet. Ex eadem cauſa, qui receptus eſt a gente, tacite promittit, ſe adverſus ejus ſocietatem nihil eſſe facturum, & petens colloquium hoc ipſo etiam pollicetur, id collocutoribus innoxium fore.

DCXXV.

Quum officia de non lædendis aliis, ſed iis adjuvandis ipſa nitantur naturæ lege omnibus populis communi, ſine ullo religionis diſcrimine, conſequens eſt, primum, ut & cum gentibus a veri Dei cultu alienis fœdera non modo nudæ amicitiæ & commerciorum, ſed etiam bellica propter ſalutem publicam naturaliter pangere liceat,

dein

dein ut si hæc fuerit rite facta, non minus sint implenda, quam contractus, qui a privatis Christianis hominibus cum Saraceno vel Judæo inirentur.

DCXXVI.

Qua in re quoniam nihil immutatum reperitur in lege divina positiva, quæ ejusmodi fœderibus plerumque inesse solent vitia, ab aliis externis caussis repetenda sunt. *v.* Gen. *XIV. 13. & XXXI. 44. I.* Macc. *c. 8. & 12. II.* Reg. *XXVII. 2. III.* Reg. *12. cf.* Grot. *II. XV. §. 8. 11.*

DCXXVII.

Concurrunt aliquando plura fœdera, potissimum bellica, atque inter se confligunt, quocirca quodnam præferri debeat, dubitatur. Sciendum igitur est, priorem tempore fœderatum, nisi ejus caussa aperte injusta sit, jure esse potiorem, siquidem jus ei ex fœdere quæsitum per pactum cum secundo initum auferri nequit. Qui tamen fœdus init secundum, & prius ei contrarium dissimulat, dolo malo agit, omnemque adeo indemnitatem læso præstare tenebitur. *v.* Liv. *VII. 31.*

DCXXVIII.

Si autem nulli faveat temporis prærogativa, tum vel arma moventur in extraneum, & auxilia utrique fœderato, eadem simul imploranti pro rata sunt præstanda; vel vero ipsi fœderati invicem se bello lacessunt, & in caussis dubiis, quales plerumque præsumuntur; neutri fas erit milite succurrere, ne secus copiæ ejusdem gentis contra primum pactum unionis inter se committantur.

DCXXIX.

Ne autem populi facile a suis conventis discedant, cavetur tam modis communibus, quam publicarum pactionum propriis. Quoniam modi communes, scilicet *adseveratio*, *jusjurandum*, *pignus*, & *fidejussio*, alibi sunt expositi, eos quisque nullo negotio huc potest adplicare.

DCXXX.

Inter modos proprios vero primum referuntur *obsides*, seu personæ consensu unius Imperantis in alterum translatæ, ut apud eum *obsideant*; rerum præstandarum quasi pignus; quod quum vitam innocentis adficere

cere

cere nequeat, evidens eſt, illud non niſi in libertate obſidis, ſi eum dans fidem fefellerit, obtinere. *cf.* Liv. *XXVIII. 34.* Grot. *III. XI. 18.* Schilter. *Comment. de jure obſid.*

DCXXXI.

Ex data definitione colligitur, veri nominis obſides non dari niſi a republica, tam *voluntarios*, quam *invitos* etiam feminas; *) quæ vero & armis in ſecuritatem contributionum abducuntur, perſonas mancipii magis quam obſidis jure cenſeri. Ceterum quoniam peregrini non niſi pro eo tempore, quo commorantur in territorio alieno, ſe ſubjiciunt ejusdem Imperanti, nec ad aliud ſe obligant, quam ad non turbandam ſecuritatem illius territorii, hi etiam obſides dari inviti non poterunt.

*) Livius *II.* 13.

DCXXXII.

Itaque etſi obſes tamquam acceſſio obligationis honeſta accipientis cuſtodia jure contineatur, e qua porro nec ipſi evadere, nec fugientem recipere reipublicæ liceat, attamen is ſtatim ſervus non fit, atque adeo, & res ſuas, & actiones ceteras li-

beras pro arbitrio moderatur. Cogere enim illum velle ad præstandas operas idem foret, ac creditorem re oppignorata uti. Quamprimum vero gentis, a qua traditus est obses, adparuerit perfidia, hic etiam talis esse desinit, & in captivitatem ac servitutem redigitur sine injuria.

DCXXXIII.

Putaverat quidem GROTIUS. *), tunc tantum non licere obsidi fugere, si ab initio aut postea, quo laxius haberetur, fidem dederit. Sed pauci ejus opinioni subscripsere; siquidem Imperans voluit, potuitque civem suum generatim obligare, ne aufugeret. Illud vero Imperatore COMMODO dignum fuit rescriptum: *Obsidum bona sicuti captivorum omnimodo in fiscum esse cogenda;* hæc enim præter libertatem, tunc tantum debentur pro eo, quod interest, quando obses fidejussor simul vel expromissor fuit. *L. 31. D. de jur. fisc.*

*) *III. XX. 54.*

DCXXXIV.

Ex quo non difficile est intelligere, quatenus obside mortuo ad hæredes ejus obli-

obligatio transeat. An vero obses, si fiat successor ejus, qui dedit, præstita alia cautione dimittendus sit, id ex circumstantiis singularibus determinari debet. *L. 15. D. de capt. & postl. reverf.* cf. Pufend. *VIII. c. VIII. §. 6.* & Vattel. *II. c. XVI. §. 2.*

DCXXXV.

Porro ex dictis efficitur, ut, si caussa, ob quam datus fuerat obses, sit secuta, vel etiam is, cujus ad tempus redimendi gratia venerat, moriatur, ipse soluto ære alieno a se contracto discedere omnino permittendus sit. Sane injustum foret, obsidem etiam sine consensu suo, & ita alterum ex solo facto alterius obligari, aut eum in unam caussam datum in aliam retineri posse.

DCXXXVI.

Nec quidquam in contrarium probat paritas pignoris, quoniam denegata illius restitutio soli noceret debitori, ast incommoda esset nova hæc detentio obsidi, qui eatenus fidejussori potius comparandus est. Quid quod id nimiis cavillationibus aperiret viam? Quodsi tamen contraria opinio nonnullis præplaceret, certe civi ita de-

tento redemtio, & plena indemnitas, a ſuo Imperante indiſtinctim deberetur. *cf.* Vattel. *II. c. XVI. §. 249.*

DCXXXVII.

Firmantur quoque pactiones publicæ promiſſione adjectitia, *guarantiam* vocant, uni vel utrique contrahentium ab extraneo populo potiſſimum facta fidem datam ſervatum iri; qui enim hoc modo ſe in conventionem interponit, vulgo *guarandus*, is tacitum ſimul init fœdus de ope illi ferenda, qui contra pacta læderetur, adverſus injuriæ auctorem.

DCXXXVIII.

Illud autem ex hujus fœderis natura intelligitur, non deberi auxilium, niſi imploretur ab indigente, nec in alia cauſſa, quam de qua conventum eſt, nec contra alias perſonas, quibus fœderati nequeunt intercedere, ne jure ſuo utantur. Atque hoc eſt, quod ajunt guarantiam non intelligi præſtitam, niſi ſalvo jure tertii, resque inter alios actas aliis non præjudicare.

DCXXXIX.

DCXXXIX.

Differt tamen guarantia a fœdere defensivo, illa enim proprie alteri principali conventioni adjicitur, hoc etiam per se iniri & intelligi potest; differt etiam a fidejussione, qua gens in subsidium se soluturam, quod altera debet, pollicetur. Commune vero id est omnibus hisce conventis, quod & eo inconsulto, de cujus fide metuitur, celebrari possint. *cf. J. L.* Waldner *de Freudenstein diss. de firmam. convent. publ Giessæ 1753.*

DCLXI.

Obligationes & jura fœderatorum cessare generatim remissione, mutuo dissensu, lapsu temporis, re jam peracta, atque ob alterius perfidiam, ex regulis alibi traditis abunde liquet. Speciatim porro desinunt fœdera personalia interitu personæ, realia populo penitus exstincto. Perperam vero a mutatione rectoris civitatis formæ regiminis, vel diverso imperii modo introducto ad dissolutionem fœderis duceretur conclusio, nisi voluntas paci-

ſcentiam ad certum reipublicæ ſtatum adligata fuiſſe doceatur. *v.* LIV. *V. c. I.*

DCXLI.

Remittere obligationem creditor poteſt debitori, non autem tertius, niſi jure imperii, a quo quum gentes ſint liberæ, fœderatus quidem ipſe recte juri ſuo renunciat, non pro eodem alius. Et quum in ipſo fœdere ſatis ſit efficaciæ, durat illud etiam ſine jurejurando, quod in foro naturali ii tantum relaxant, quorum eſt vinculum juſtitiæ remittere.

DCXLII.

Regi a tota natione expulſo deberi auxilia, quæ ipſe ſibi vel ejus anteceſſores in hunc eventum fuerant ſtipulati, non autem ea, quæ tantum contra externos hoſtes fœderati promiſerant, extra dubitationem eſt; aſt ſi neutrum horum fuerit dictum, an rex exul ſuppetias a fœderatis gentibus jure perfecto implorare valeat, diſputatur. Adfirmant nonnulli, quia jus regni manet penes ejectum, utcumque poſſeſſionem amiſerit. *Vid.* GROT. *II. XVI. 17.*

DCXLIII.

DCXLIII.

Sed verior videtur negantium ſententia; qui enim genti opem ferre pollicitus eſt, is quidem in id conſenſit, ut vires ſuas cum viribus illius conjungeret, non vero ut contra easdem omnes aut majorem partem dimicaret. Quare ratio prius objecta id tantum evincit, fœdus non prodeſſe rebelli populo, aut uſurpatori. *cf.* Liv. *XXXIV. 32.*

DCXLIV.

Quum vero expulſio rectoris civitatis ſemper illicita eſſe præſumatur, utique a gente, quæ eidem ſuccurrit, rebellibus inferri injuriam perperam arbitratur Vattelius *). Urget quidem Coccejus, **) fœdus initum eſſe cum capite & membris, igitur regem adjuvari non poſſe magis, quam ſubditos, quod neque id facere liceat, ſi duo eodem tempore fœderati inter ſe decertant. Enimvero præterquam quod Majeſtas, cui jus fœderum competit, non in ſubditis eſt, ſed in Monarcha, etiam exem-

plum de fœderatis fallit, ſi unius cauſſa præſumatur injuſta.

*) *II. c. XII. ſ.* 196.
**) *Ad Grot l. c.*

DCXLV.

Diſtant a fœderibus *ſponſiones* publicæ; quæ ſunt conventa a miniſtris civitatis de rebus ad eamdem pertinentibus ſine ullo mandato Imperantis & ultra fines præpoſitionis celebrata. Quoniam Magiſtratus non majori gaudent poteſtate, quam ipſis fuit conceſſa, nec quisquam alterum invitum pactis obligare poteſt in aprico eſt, Imperantem ex hujusmodi ſponſione, niſi expreſſa, vel tacita ejus acceſſerit ratihabitio, ad nihil prorſus teneri, nec ad id, quod intereſt, nec ad rem reponendam in eum ſtatum, in quo erat ante ſponſionem. Attamen lucrum, quod ſpe ratihabitionis ex re alterius perceptum eſt, reſtitui juſtitia naturalis exigit. *cf.* GROT. *II. XV. ſ. 16. n. 1. 2.*

DCXLVI.

Rem ſaltem in priſtinum ſtatum eſſe reſtituendam plures arbitrantur, aſt hi juſtitiam confundunt cum æquitate, cujus ſane

ne immemores esse videntur gentes, quæ sponsionem non iniquam improbant. Si tamen hoc acciderit, imputare sibi debent, qui occasionem rei bene gerendæ imprudentes incautique prætermittunt. *Cf.* Liv. *IX. 9.* Sallust. *Jug. c. 42. seqq.* Pufend. *VIII. IX. §. 12.*

DCXLVII.

Cui potestas aliqua data est, ei quoque concessa videntur illa, sine quibus potestas explicari non potest: quare quæ geruntur, intra fines mandati saltem taciti, sponsiones non sunt, sed conventiones publicæ. Contra si Imperans conventionem faceret legibus fundamentalibus adversam, quoniam ea sine ratihabitione populi esset invalida, ac nullius roboris, naturam sponsionis indueret. *cf.* Walther *diss. de contract. summorum Imperant. Giessæ 1728.*

DCXLVIII.

Quanta vero sit sponsorum obligatio, generatim definiri nequit, sed ex diverso conventionis modo declarari debet. Qui enim tantummodo factum incertum, & ab alie-

aliena voluntate pendens promiserunt ſtipulantibus ejus rei conſciis, omni adhibita induſtria, ne improbetur ſponſio, fidem ſuam videntur liberaſſe. At ſi rem ratam habitum iri diſerte pollicentur, ac forte præſeferunt facultatem contrahendi publico nomine, ii, niſi certa pactitia pœna defungi poſſint, omne damnum culpa, dolove datum, vel proprio ære, vel ſi hoc non ſufficiat, etiam libertate luere cogendi ſunt.*)

*) Liv. *IX.* 5. & 10. *XXI.* 18. & *ſupplem. lib. LV.* 16. Valer. Max. *IV. c.* 8. *n.* 1. *cf.* Vattel. *II. XIV.* §. 2. 11.

CAPUT XXIII.

DE LEGATIONIBUS.

DCXLIX.

Quoties populi liberi vel eorum rectores communicare inter ſe debent, debere autem ſæpiſſime de fœderibus, commercio, aliisque humanitatis & juſtitiæ officiis ſupra vidimus, Miniſtro *internuncio* ple-

plerumque agere coguntur. Sane litteris conficere negotia res eſt plena ambagibus; colloquia vero cum ſingulis inſtituere, ſi inter ipſos principes non minoribus laborat incommodis, certe inter cives univerſos plane repugnat.

DCL.

Perſonæ, quibus tamquam ſubditis gentes ſua negotia cum aliis gentibus coram & ſolenniter gerenda committunt, *Legati* vel *Oratores* vocantur. Jura igitur & obligationes illorum, qui legatione ſeu munere legati funguntur, ex duplici officio dignoſcenda ſunt, nimirum procuratoris & miniſtri publici.

DCLI.

Ex quo recte arguitur, I. legatorum nomine haud cenſeri, qui ſubditi nullo modo ſunt ejus gentis, cujus agunt internuncios, nec qui ſubditi quidem ſunt, & negotia gentis externa tractant, ſed in territorio, nec qui extra territorium res agunt ſuæ gentis, ſed ſine ſolenni mandato; II. miſſionem in legatis non ſemper requiri, ſiquidem nonnunquam ii eliguntur, qui degunt in terri-

territorio gentis, cum qua tractari jubentur; III. feminas legationis haud esse incapaces.

DCLII.

Tam procurator quam minister publicus negotia sibi commissa non proprio, sed populi committentis jure & nomine administrant, illius sustinent personam, hanc porro in rebus suæ curæ demandatis repræsentant, atque ista repræsentationis qualitas est, quæ legati *characterem*, quem vocant *repræsentatitium*, constituit. *Vid* Cic. *Philip. VIII. c. 8.*

DCLIII.

Est autem hæc vis repræsentandi alia *generalis*, & communis omnibus legatis, quæ nimirum a ratione solius negotii, alia *specialis* & arbitraria, quæ simul a ratione dignitatis mittentis, missi & mittendi modo derivatur. Variat igitur hæc æstimatio pro diversitate negotiorum, formulæ missionis & populorum moribus; hincque variis externis honorum significationibus insignis est.

DCLIV.

DCLIV.

Ex ea, quam dedimus, legati definitione non obſcurum eſſe arbitramur, jure legationum illos tantum inter ſe gaudere, qui ſummæ poteſtatis ſunt compotes, ſive regna ſint, ſive respublicæ, ſive proceres imperii electivi durante interregno, immo & qui diſpari junguntur fœdere vel vinculo feudali. Quando vero in bellis civilibus duo inter ſe decertant regni æmuli, tum jus legationis vel a poſſeſſore, quem in re dubia ſequi debent gentes, vel diviſo in duas partes populo, quoniam duæ pro tempore fiunt respublicæ, ab utraque factione ſeparatim exercetur.

DCLV.

Unde jam facili negotio cognoſci poterit, qua ratione differant a legatis veri nominis *agentes*, *deputati*, & *commiſſarii*; illi enim negotia imperii vel civium privata, intra vel extra civitatem procurant, iſti vero a ſubditis ad Imperantem, & hi ab Imperante ad ſubditos mittuntur. *v.* Livius *VI. 7.*

DCLVI.

DCLVI.

Ne autem cuique personam legati per fraudem induere liceat, oportet oratores certa quadam muniri *tessera*, quæ testimonium sit publicæ fidei, unde Imperans, ad quem venit legatio, cognoscere possit, quis, a quo, in quam rem, quonam denique charactere & potestate legatus mittatur; quæ tesseræ, quoniam instrumentorum tabulis seu codicillis publicis continentur, etiam *literæ credentiales* audiunt. Ab his vero secernenda sunt illa scripta *mandata*, sive manifesta sint, sive arcana, quorum scopus est, legatos idoneis consiliis & legibus ad negotia gerenda instruere.

DCLVII.

Quum tamen nemo magis alterius facto vel contractu obligetur, nisi quatenus se obligare vel ipse declaraverit: ideo si fines mandati in literis credentialibus expressos legatus egrediatur, civitatem mittentem non obligat. Aliud foret, si conventio secretæ tantum instructioni repugnaret.

DCLVIII.

DCLVIII.

His præſtructis pronum eſt intelligere varias legatorum differentias. Qui enim perſonam & dignitatem repræſentant mittentis cum charactere ſpeciali, ii legati *primi ordinis*, reliqui *ſecundi ordinis* dicuntur. Porro ambo vel *ordinarii* ſunt, *adſidui*, ſeu perpetui, ſi animo reſidendi apud gentem veniant, & rebus variis obvenientibus adhibeantur, vel *extraordinarii*, temporales, ſi unius potiſſimum negotii geſtio, veluti celebratio nuptiarum, gratulatio, illis ſit commiſſa. Denique vel cum plena mittuntur poteſtate *plenipotentiarii*, vel ſine illa *formularii* dicti; his tractare tantum, illis etiam concludere ſub conditione, ſi ratum habeatur, licet. *Vid.* Canzius *diſcip. mor.* *ſ*. *3415*.

DCLIX.

Quoniam vero legatorum eſt, vel cum Imperante, ad quem mittuntur, vel cum primariis ejus miniſtris tractare negotia, facile patet, cur huic muneri præſertim cum charactere ſpeciali illi potiſſimum ſint admovendi, qui dignitate eminent inter ſuos,

ne ſecus naturali utriusque gentis æqualitati detrahi aliud videatur. WOLF. *J. G. ſ. 1050.*

DCLX.

Is eſt, vel eſſe debet omnibus, qui legatos mittunt, propoſitus finis, vel læſionem illatam aut inferendam avertere, vel alterum populum ſanctiore quodam amicitiæ & ſocietatis gradu ſibi devincere; igitur legationis inauditæ rejectio nunc juſtitiæ ſtricte tali, nunc tantum æquitati repugnat,

DCLXI.

Aſt neutrius officii immemor eſſet gens, quæ legatos cum charactere ſpeciali & rei gerendæ non neceſſario, vel ab hoſtibus miſſos dicis cauſſa, vel ſibi minus gratos, eoque indignos munere, vel in rem publicam periculoſos, vel denique honeſtis conditionibus ſubſcribere nolentes aditu prohiberent. Quid! quod etiam lubenter olim receptos, cum ex iisdem cauſſis territorio amovere, tum re jam peracta comiter dimittere licet? qui enim hodie invaluerunt legati adſidui, quoniam continua non ſunt negotia, moribus & decoro gentium

tium arbitrario unice debentur. *cf.* Grot. *II. XVIII. §. 3.*

DCLXII.

Atque hoc pacto adversas sibi multorum sententias conciliari posse arbitramur. Neque enim admissio legati semper est voluntatis, ut docet Gundlingius *), nec semper necessitatis, quod Dariesio **) visum est. Scilicet a cujusvis pendet arbitrio, alterum domo sua recipere, cum eo colloqui, deliberare, pacisci; at sine injuria impediri nequeunt, ne caussam suam exponant, qui agunt de avertenda læsione, veluti si bona naufragio amissa quærunt, subditos fugitivos persequuntur, de re dubia transigere cupiunt, vel rem repetunt ex fœdere.

*) *J. N. c. XXXVI. §. 169.*

**) *Jurispr. Un. §. 973.*

DCLXIII.

Non ergo dicas cum Gündlingio *), uti nemo cogitur, ut legatum mittat, ita nec quempiam obstringi, ut accipiat; debitum enim exigere est meræ facultatis, non vero debitum solvere. Quare in dubio le-

legati saltem in finibus territorii non jure gentium voluntario, ut putat GROTIUS **), sed jure gentium naturali erunt audiendi. LIVIUS *XXI. 10. XXX. 26.*

*) *loc. c.*
**) *II. XVIII. §. 1.*

DCLXIV.

Commeatus est *facultas alicui facta, ut ad locum certum ire, & inde redire tuto possit* *). Nemo itaque dubitaverit, quin quod juris vinculum gentes tenet in admissione legatorum, illud etiam in concedendo commeatu easdem obstringat. An autem & quatenus legatis per alterius populi territorium iter facere volentibus liber ac securus transitus naturaliter debeatur, vel an semper a gentis arbitrio & pacto id juris repetendum sit, hoc traditæ supra de officiis innoxiæ utilitatis regulæ docebunt.

*) *Vid.* FESTUS *voc. remeare.*

DCLXV.

Quemadmodum dato commeatu populus pleniorem facultatem suum ingrediendi territorium indulget legato, ita acceptis li-

literis credentialibus jus quoddam firmius personam agendi publicam, suamque civitatem repræsentandi eidem impertitur; tunc porro legatus non modo desideria suæ gentis exponere, ejus nomine promittere, acceptare, atque adeo ad mandati formulam publica pangere conventa, sed etiam ea omnia facere posse credendus est, sine quibus delato sibi muneri commode præesse non liceret. Caveant itaque summæ potestates, ne hancce legatorum dignitatem & jura vel infringant ipsæ, vel a suis subditis infringi patiantur.

DCLXVI.

Ast si orator sine literis commeatus alterius ingreditur territorium, jure utitur solummodo privati peregrini; non ergo protinus sufficerent literæ credentiales, quibus alterius gentis subditi fidem habere non tenentur. Quare si more privati quis ab hoste veniat, vel ad hostem mittatur, illum comprehendi posse minime est dubitandum.

DCLXVII.

Quo eminentiora vero legatis competunt jura, eo gravior quoque illorum est

violatio. Præterquam quod enim cuilibet homini jus ſecuritatis lege naturali ubique terrarum debeatur, ſunt legati non modo ſubditi, ſed etiam mandatarii alterius gentis, tum ſummæ poteſtatis, cujus publica negotia adminiſtrant, effigies.

DCLXVIII.

Quamobrem quæ ipſis inferuntur læſiones, non poſſunt non in ipſam Imperantis civilis majeſtatem redundare. Sed etiam hujusmodi facinora arctiſſimum laxant humanæ ſocietatis vinculum, quod nusquam fieri omnium intereſt populorum; & hinc mirum non eſt, *ſanctos* ſemper ac inviolabiles habitos eſſe legatos, quos ab injuria jus gentium tutos præſtat, vindicatque.

DCLXIX.

Ex quo illud jam manifeſto colligitur, ſanctitatem legatorum non modo gentium moribus, ſive hominum præſidio munitam, ſed etiam lege naturali, ſeu divino jure vallatam eſſe, quod præſidium nec ipſis etiam hoſtium legatis denegatur, ſi ſemel ſunt admiſſi. Cic. *de aruſp. reſp. c. XVI. cf. l. fin. D. de legation.*

DCLXX.

DCLXX.

Violatur autem ſanctitas hæc legatis competens non ſolum dictis factisve læſionem inferentibus, verum etiam ſolo neglectu, ſi nimirum cum honore aliis miniſtris exhiberi ſolito non recipiantur. Rector enim civitatis alterum, cujus imaginem repræſentat orator, ut ſibi æqualem ſpectare tenetur. *cf. II. Reg. X.*

DCLXXI.

Equidem majorem eſſe obligationem admittentis legatum, ne eum violet, quam illorum, per quorum terras tantum tranſit, non eſt dubitandum; attamen & gentibus, quæ literas dederunt commeatus, immo & aliis, quæ legatum norunt Imperantis non hoſtis, gravius imputatur læſio, quam ſi legatum eſſe ignorarent. Atque hoc ſenſu character legati ubique videtur obtinere. *cf.* Grot. *II. XVIII. ʃ. V.*

DCLXXII.

Etſi hancce legatorum ſanctitatem nemo jam negare auſit, acriter tamen de eorum independentia in utramque partem & rationibus & exemplis diſputatur. Sed verior

rior nobis videtur eorum ſententia, qui legatum ab imperio & jurisdictione ejus, apud quem degit, pronunciant penitus immunem.

DCLXXIII.

Primum enim oratores, proprii Imperantis ſunt miniſtri, ab hujus nutu pendent, eique omnium actionum ſuarum rationem reddere tenentur; dein gentem nullius arbitrio ſubjectam & cuique alteri æqualem durante legatione repræſentant; denique non ut peregrini privati, ſed ut perſonæ publicæ, quæ cum extraneis in ſtatu naturali vivunt, alienum ingrediuntur territorium. Nefas igitur foret, rerum privatarum obtentu eos in negotiis publicis gerendis perturbare.

DCLXXIV.

Sunt, qui legatorum fori privilegium reſtringunt ad uſum & ſcopum legationum, ceteros vero privatos actus jurisdictioni loci ſubjiciunt, tam civili, quam criminali, quia, ut ajunt, negotia legato demandata nihilominus perfici poſſint. *) Enimvero neceſſariam non eſſe omnimodam immunita-

tem

tem ad legationis essentiam facile largimur, at si nulla facta sit exceptio, eam per se inesse omnino statuendum est.

*) Coccejus *ad Grot. II. XVIII.* 4 Wolfius. *J. G. §.* 1059.

DCLXXV.

Uti enim peregrinus privatus non nisi sub lege subjectionis admitti præsumitur, ita pro legato, qui etiam in loca transitus imaginem Imperantis æqualis refert, contraria pugnat præsumtio, ut quamvis sit in territorio, tamen sub territorio non esse censeatur, quæ legati conditio *extraterritorialitas* vulgo audit, *ne ab officio suscepto legationis avocetur*, *& ne impediatur legatio.**) Quod ipsum etiam gentium moribus comprobatum est, quamvis multi veteres interpretes, legibus romanis, quæ de legatis urbium municipalium loquuntur, sint decepti.**) *cf.* Bynkersh. *de foro legat. c. VI. seq.*

*) *L. 24. §. 2. & l. 26. D. de Jud.*

**) *L. 22. & l. 25. eod.*

DCLXXVI.

Ne tamen modo adserta independentia in perniciem civitatis, in qua degunt,

legati abutantur, & sub hac tanquam umbra impunes delitescant, sufficientia adhuc lege naturali prodita sunt remedia, quibus æqualis contra æqualem jura sua persequatur. Scilicet læsione jam illata, aut contracto ære alieno, legati nunc urbe & finibus facessere jubentur, nunc coram proprio conveniuntur Imperante, qui si justitiam administrare recusaret, ea adhibenda essent remedia, quæ læso in lædentem naturali jure competunt*).

* LIV. *V.* 36. GROT. *II.* 18. §. 4. WICQUEFORT. *in libro L'Ambassadeur. l. I. sect. XXVII. seqq.* VATTEL. *l. IV. c.* 7 §. 94. *seqq.*

DCLXXVII.

Atque in hoc quidem melior videtur esse legati conditio, quam ipsius Imperantis; hunc enim in læsione deprehensum, quum caret superiore, cui reddat rationem suarum actionum, meritasque persolvat pœnas, remittere haud est necesse, sed statim ad præstandam debitam satisfactionem jure compelli potest.

DCLXXVIII.

Verum ſi læſio a legatis nulla illata ſit, ſed inferenda juſtis ex cauſſis metuatur, tum periculi avertendi gratia, publica tenentur cuſtodia, & interrogationibus ſubjiciuntur. Quod ſi in vim armatam ſeſe efferat eorum audacia, hæc etiam morte adgreſſoris non per modum judicii, ſed per modum neceſſariæ defenſionis cohibetur. *Vid.* Grot. Wicquefort. & Vattel. *ll. cc.*

DCLXXIX.

Sed etiam juris æqualitati, ut & aliis favoribus pro ſe introductis renunciare gentes poſſunt. Quare ſi ſub iis tantum conditionibus admitti dicatur orator, ut vel criminali, vel civili, vel etiam utrique foro territorii, ad quod accedit, ſubjiciatur, atque in id conſentiat gens mittens, nemini eſt obſcurum, naturalem illam, & ſubintellectam immunitatem reſtringi aut omnino ceſſare poſſe. Nec ideo tolletur legationis eſſentia, quæ in eo ſaltem conſiſtit, ut poſſint gentes ſua deſideria ſibi invicem tuto exponere.

DCLXXX.

DCLXXX.

Porro restricta censetur legati conditio, si subditus sit loci, in quo legationem obit, quum non sit in ejus arbitrio priorem conditionem exuere; aut si consensu suae gentis munus quoddam in eo territorio, in quo est legatus, susceperit. Perperam vero huc referunt nonnulli jus talionis, seu paris vindictae, hanc enim, supra traditum est, fere semper legi naturali repugnare. *cf.* BYNKERSH. *l. c. cap. XI. & XXIII.* GROT. *l. c.* §. *VII.* VALER. MAX. *l. VI. c. 6.* §. *2.*

DCLXXXI.

Quum admisso legato ea omnia concessa intelligantur, quae ad finem sui muneris obtinendum requiruntur, per se patet: ea, quae de sanctitate & immunitate legatorum dicta sunt, ad *comites* quoque, *uxorem*, *liberos*, *scribas*, *famulos*, *cursores*, *veredarios*, tum ad *vasa* seu suppellectilem, nec non ad *aedes*, quas inhabitat, & *currus*, quibus utitur, pertinere. Haec enim omnia communi veniunt legationis nomine, donec legato vel personas acces-

so-

forias miffas facere, vel res alienare vifum fuerit. *v.* Liv. *l.* 24. *l.* 7. *D. ad Leg. Jul. de vi publ.*

DCLXXXII.

Itaque comites legati domeftico fubfunt imperio, a quo coerceri, non tamen pœna capitali adfici poffunt, fi delinquant, fed vel vincti mittuntur in patriam, vel judici loci extraduntur, ut ferat ipfe fententiam, aut latam exfecutioni mandet. Contra fecretarius & fcribæ legationis, quum officiales fint mittentis, non jam familiæ, fed legati jure cenfentur.

DCLXXXIII.

Quoniam vero folutio vectigalium non tollit æqualitatem, quæ inter gentes obtinet, ea etiam a legato præftari debent, fi exigantur; hæc enim ipfa exactio oftendit, eum non nifi fub hac condictione admitti. Ex eadem quoque cauffa merces vetitas vel periculofas introducere ei minime eft permiffum.

DCLXXXIV.

Quod ad bona legati mobilia attinet, ea pignoris cauffa, aut ad folutionem debiti

capi

capi non possunt, ut omnis vis absit a legato, & plena securitate fruatur. Quod si æs alienum solvere detrectat, ea remedia usurpantur, quæ adversus debitores extra territorium positos usurpari solent. *Vid.* GROT. *l. c.* ʃ. *IX.*

DCLXXXV.

At bona immobilia, quum jam antea juri territorii fuerint subjecta, veniente legato naturam suam haud immutant. Hinc quamvis legatus proprias ædes inhabitans tutum in iis habeat præsidium, tributa tamen eum pendere non minus oportet, quam si alibi haberet domicilium.

DCLXXXVI.

Potest etiam legatus in suis ædibus religionem suam exercere, sed perfugium dare, & asylum delinquentibus idem foret, ac iisdem delicti gratiam facere, & se alieno regimini immiscere. Nulla igitur gens talem tenetur perferre injuriam. Quare ad avertendum publicum periculum tentatis nequidquam mediis lenioribus, subditos, ni dedantur, ex ædibus legati extrahere licebit.

DCLXXXVII.

DCLXXXVII.

Finitur legatio, ſi negotium fuerit impletum, ſi avocetur legatus a ſuo Imperante, vel ab eo, ad quem miſſus eſt, dimittatur. Non vero ſi ipſe muneri ſuo renunciaverit, quum non nudus is ſit mandatarius, ſed ſimul officialis publicus. Finitur porro morte vel legati, vel quodammodo Rectoris alterutrius civitatis. Etſi enim interea aut populus, aut ſucceſſor in locum defuncti veniant, tamen legatio novis literis credentialibus muniri & inſtaurari debet. Ædes autem etiam mortuo legato ſervant immunitatem, donec ſcripturæ & vaſa legationis ſint in tuto.

DCLXXXVIII.

Si bellum inter ambas gentes ante oriri contigerit, quam legati diſceſſerint, nihilominus illi ſunt inviolabiles, eorumque læſio *hoſtium jus*, *&* *ſacra legationis*, *&* *fas gentium rumperet* *). Ceterum privilegia legatorum non ante exſpirant, quam dum in patriam ſunt reverſi.

*) Tacit. *Ann. I.* 42.

DCLXXXIX.

DCLXXXIX.

Atque hæc de officiis legatorum in jure gentium naturali fundatis, dixiſſe ſufficiat; quod enim attinet legatorum numerum, ingreſſum, audientiam, primam ſalutationem, ſtipendia, titulos, gratuita hoſpitia, ceremonias, munuſcula, rationem tractandi negotia, lites de principe ſede, & alia hujusmodi, hæc omnia ex pactis & moribus populorum arbitrariis repetenda ſunt. Idcirco plura de his commemorare noſtri non eſt inſtituti. *cf.* MOSER *Jus. gent. temp. pac. Lib. III. c. 1. ſqq.*

CAPUT XXIII.

DE EO, QUOD JUSTUM EST INTER GENTES CIRCA BELLI INITIA.

DCXC.

De bello ac variis illius diviſionibus egimus generatim in jurisprudentia ſimpliciter naturali; reliquum eſt, ut traditas ibi regulas ex natura & notione gentis latius

tius evolvamus. Qua in re nova ſtatim ſeſe offert belli partitio in *publicum*, *privatum*; & *mixtum*; publicum eſt, quod inter civitates, *privatum*, quod inter privatos propria auctoritate geritur, *mixtum*, quod ex una parte publicum eſt, ex altera privatum.

DCXCI.

Et quia in ſocietate civili jus decernendi de bello non ad ſingulos cives pertinet, ſed ad ſupremam poteſtatem, ideo ratione formæ bellum publicum apud probos auctores *juſtum* quoque, privatum vero *injuſtum* nuncupatur.

DCXCII.

Quamobrem etiam romani hoſtem in ſenſu ſtricto eum vocabant, qui habet *rempublicam, curiam, ærarium, conſenſum, & concordiam civium, & rationem aliquam, ſi res ita tulerit, pacis & fœderis.* *) Reliqui vero, qui arma arripiunt, niſi neceſſaria ſubſit defenſio, vel *rebelles*, vel *latrones* nominantur. Quorſum etiam magiſtratus, qui ſine conceſſione Imperantis ſaltem tacita, ac milites,

qui sine consensu præfectorum exercent hostilitates, referendi sunt.

*) CICER. *Philipp. IV. c. 6. l. 19. §. 2. l. 21. §. 1. l. 24. D. de captiv. l.* 118. *de V. S.*

DCXCIII.

Sed alio significatu etiam bella publica nunc justis nunc injustis accensentur, prout vel cum legitima ratione, vel sine illa sunt suscepta. Quum igitur justifica bellandi caussa sit sola læsio aliter indeclinabilis, sive eadem immineat, sive actu inferatur, consequens est: ut nec gentes bellum justum gerere aliter censeantur, quam si illud remedium evaserit necessarium, quo securitatem, indemnitatem, aut defensionem jurium.vel ad universos simul, vel ad singulos saltem cives pertinentium consequantur. Quare si nulla inferatur populo injuria, aut hæc aliter possit evitari, bellum fiet ratione caussæ seu finis injustum.

DCXCIV.

Ex quo prono fluit alveo, duo potissimum sub belli initiis in conspectu esse habenda, primo an vera subsit læsio, dein an non alio modo possit declinari: ac porro

ro ad finem belli juſtum ſpectant ea tantum, quæ *defendi, repetique & ulciſci fas ſit*, *). Inde juſtitia vel injuſtitia belli, tam defenſivi, quam offenſivi, ſive hoc *reparativum* fuerit, ſive *punitivum*, abunde colligitur. Ceterum cognitis cauſſis belli juſtificis, quænam ſint injuſtæ, contraria ratione facile concludi poteſt.

*) Livius *V. 49.*

DCXCV.

Inde quoque eſt, quod bellum juſtum eſſe poſſit *ratione formæ*, ſed *ratione cauſſæ* injuſtum, & viciſſim; immo in prima acceptione plerumque utrinque eſt juſtum, nunquam in ſecunda, jura enim non dari ſibi invicem repugnantia alibi docuimus. *) Sed & bella juſta in intuitu cauſſæ ſæpe ſunt iniqua, & *hamus aureus piſcantibus.* Aur. Vict. *de mor. Imper. c. I. cf.* Grot. *II. c. 24.* & Montesquieu *eſprit des loix l. X. c. 2.*

*) *Diſſentit* Daries *Obſerv J. N. LXVIII.*

DCXCVI.

Quamquam gentes, quæ pietatem, philautiam, & humanitatem neglectui habent, etiam a justitia strictius accepta facillime recedant, illud tamen satis cuique perspectum est, actiones impias, inhonestas, vel iniquas ab actionibus injustis, sive læsionibus proprie discrepare. Quamobrem nec gentis idololatria, superstitio, hypocrisis, aliaque in Deum crimina, nec ejusdem stupiditas, aut rei familiaris incuria, nec denique summa in adjuvandis aliis torpedo legitimæ sunt bellorum caussæ. Atque adeo falluntur summopere illi, qui hoc sensu bella statuunt punitiva.

DCXCVII.

Equidem bellum ad pœnam licere docet GROTIUS *), si delicta manifestis naturæ legibus adversentur, quem sequitur DARIESIUS **) ex illa ratione, quod obligatio alios perficiendi jus det ad media ad hunc finem ducentia. Enimvero primo media officiis contraria esse non debent, dein

fal-

falſum eſt, religionem & humanitatem armis promoveri.

*) *II. XX. ʃ. 38. ſeqq.*
**) *Obſ. J. N. LXVI.*

DCXCVIII.

Nec quidquam juvat adverſarios Hebræorum exemplum, qui varios populos facinoroſos vi deſtruxerunt. Aderat enim expreſſum Dei mandatum, quod uti per ſe non præſumitur, ita nec falſa fingere vaticinia, nec vera in eum ſenſum detorquere licebit. Grot. *II. XXII. 15.*

DCXCIX.

Sed ex eo quoque, quod blaſphemia, & aliquando ingratitudo puniantur legibus civilibus, nulla poteſt duci ad bellum punitivum concluſio. Nam pœnæ ideo in republica decernuntur, quod hæc vitia ipſi ſunt pernicioſa ſocietati, cui ſinguli ſe ſubjecerunt cives; ut porro ſi Imperanti, cujus eſt obligationes naturales imperfectas perfectas facere, non paruerint, pœnam omnino mereantur.

DCC.

Illud tamen facile concesserim, caussam bello justam præbere religionem aliis injuriosam, veluti ut immolentur peregrini & humanæ victimæ; quo sensu Christianis fœdera contro infideles ineunda, scilicet *grassante armis hoste impio*, verissime tradidit GROTIUS *) male a quibusdam reprehensus.

*) *L. II. c. XV. §.* 4.

DCCI.

Etsi vero concederetur expedire populo; ut alteri pareret, hocce imperium tamen nemo sibi potest adrogare in invitos, quum cogere alterum non liceat ad id, quod ipsi est utile futurum, nec solum alterius commodum jus perfectum in ejusdem actiones nobis tribuat. GROT. *II. c. XXII. §. 11. seqq.*

DCCII.

Et quoniam qui obligationi suæ satisfacit, aut jure suo utitur, nemini infert læsionem nefas certe foret, arma adversus eos populos sumere, qui bona & perso-

nas

nas suorum civium, veluti nuptiis ac commerciis augere, & fines imperii occupatione, pactis, hereditatibus aliisque modis legitimis dilatare satagunt. Neque enim mala statim inferre velle præsumitur, qui inferre potest. Quare tum demum nimiam potentiam pro futura securitate imminuere licebit, si *formidabilis* sit, & *tremenda*, ea scilicet, quæ aliorum damnis crescat, vel saltem animum prodat hostilem.

DCCIII.

Unde jam corruit DARIESII *) argumentum, quod pateat ab experientia, debiliores a potentioribus opprimi. Nam hoc verum est de iis, qui mediis injustis nimiam potentiam sunt adepti; secus satius fuerit, se domi munire, pangere fœdera, petere cautiones, & signum hostilis animi præstolari, cetera vero divinæ committere providentiæ.

*) *Obs. LXVI.*

DCCIV.

Sane qui alterum impedit, ne vires suas justis mediis augere possit, ei facit in-

juriam, & jus belli tribuit, quod ratione caussæ justum esse nequit ex utraque parte. Ac profecto contraria doctrina viam aperit perpetuis bellis, illudque parit absurdum, etiam hominem debilem vel pauperem jus belli in divitem & robustum semper habere. *v.* GROT. *II. I. ʃ. 5. & 17. II. XXII. ʃ. 5.* PUFEND. *VIII. VI. 5.*

DCCV.

Stant in *æquilibrio* gentes, quarum vires ita inter se sunt divisæ, ut aliæ aliarum impetum sustinere satis valeant. Quoniam multa & majora fieri possunt potentiæ incrementa sine turbatione aliorum, sola æquilibrii conservatio justam non tribuit belli caussam, quæ tum primum sese exserit, quum illum, qui rumpit æquilibrium, potentia adquisita abuti, & in aliena jura evagari velle est compertum. *Cf.* NEUREUTER *diss. J. N. de justis æquilibrii finibus. Mogunt. 1746.*

DCCVI.

Quæ quum ita sint, id quisque exploratum habere debet, rationes suasorias, quæ nimirum a solo privato commodo & uti-

utilitate ducuntur, veluti cupiditate amœnioris ſedis, inventione rerum ab aliis occupatarum, deſiderio libertatis, non ſufficere ad bellum jure inferendum; hæc enim non ante deliberationem habent, quam ſi quæratur, an ſatius ſit diſſimulare, quam depellere injuriam. Bella autem gerere ſolius voluptatis ac vanæ gloriæ cauſſa, immanis feritas eſt, quæ belluarum, ne dicam hominum excedit modum. Justin. XXV. 4.

DCCVII.

Itaque jus ſolius convenientiæ, ſive opportunitatis, quam *rationem ſtatus* perperam dicunt nonnulli, merum eſt commentum; nec enim utilitas ex parte tantum eſt metienda, ſed ex toto ac conſequentibus, ne jura ſecus fingamus repugnantia. Si vero ad id, quod mihi ab altero tribui eſt utile, jus habeo perfectum, alteri idcirco, quia idem a ſe non auferri ſibi expedit, jus perfectum ſit non patiendi, ut adimatur, neceſſe eſt. Quare ratio ſtatus tum demum valebit, ſi quæratur,

num bellum per se justum etiam cum utilitate suscipi possit.

DCCVIII.

Quoniam autem rationes justificæ palam proferri, suasoriæ vero a belligerantibus occultari maxime solent, satis in aperto positum est, cur illæ *prætextus*, hæ vero *caussæ* a POLYBIO & SUETONIO nominentur. *Cf.* GROT. *II. XXII. §. 1.*

DCCIX.

Et quum non ex quacunque læsione, sed ex ea demum, quæ aliter declinari nequit, jus belli efflorescat, cavebit profecto arma imperare populus, quamdiu præsidium aliud, quo se tueatur, inventurus est. Hinc si de jure dubio sit quæstio, & neuter litigantium idonea fungi probatione possit, illas inire leniores vias oportebit, quas naturæ leges singulis hominibus nullius jurisdictioni subjectis præscribunt.

DCCX.

Etenim incommoda status naturalis, quamvis ea inter socios sustulerit societas civilis, inter plures tamen civitates hodiedum perdu

durant, nec eadem per commune Chriſtianarum gentium tribunal jam a Grotio*) propoſitum, nec per comitia ſtatuum Europæorum Abbati S. Petri probata, nec per monarchiam univerſalem, quam optaverat Gundlingius**), ſatis videntur præcaveri poſſe.

*) *II. XXII. ſ. VIII. n.* 4.
**) *Diſſ. de ſtatu nat. in fin.*

DCCXI.

Igitur ad eum finem adhiberi deberent ſermones aut concilia legatorum, & ideo vel audiendus arbitrator, vel conciliatori, *meditatorem* vocant, locus in congreſſu dandus, vel etiam arbiter ſeu diſceptator depoſcendus, ut ſi non liceat amice litem componere, tranſactionem inire, facere compromiſſum, ſorti denique honeſtæ rem totam committere permittatur.

DCCXII.

Ad ſortes licitas perperam refertur certamen inter ſingulos, binos, ternos, pluresve condictum ea lege, ut, cujus populi athletæ illa pugna viciſſent, huic alter populus rem litigioſam præſtaret, quaſi

ſi probatione jam ſequuta. Etſi enim innumera extant hujusmodi dimicationum exempla, tamen quum in cauſſis controverſis leniora præſto ſint ſortium genera, nefas foret utrique parti ad duriora provocare. Duellis vero proprie accenſeri nequit illa pugna, qua populus, cujus res jam deſperata eſt, certam cladem incerto paucorum periculo redimere tentaret, hoſte hanc optionem permittente. *Cf.* GROT. *II. XXIII. 10.* & *III. XX. 49.*

DCCXIII.

Equidem non pauci inveniuntur, qui, utut damnent certamen ſingulare inter privatos, tamen cum ALCIATO *) exiſtiment, illud inter populos decerni poſſe, ut ſine magna clade & ſine multo ſanguine controverſia finiatur. **) At ſpecioſa hæc corruit argumentatio, ſi cogitemus, licere quidem inter duo mala minus eligere poſita vera conflictatione officiorum, non extra illam.

*) *De duell. l. III.*

**) ICKSTAT *J. G. l. IV. c. II.* §. 25. DARIES *obſ. LXVIII.* §. 36. *ſeqq.* CONCINA *Theol. Chr. T. II. p.* 101.

DCCXIV.

DCCXIV.

Neque pro contraria ſententia quidquam probant pugnæ Davidis cum Goliatho, & S. Wenceslai Regis Bohemiæ cum Radislao comite de Garime. Uti enim prius exemplum ſpeciali Dei inſpirationi tribuunt ſacræ literæ, ita & poſterius, ni falſa ſit tota illa hiſtoria, eidem cauſſæ ab hiſtoricis adſcribitur. *cf.* P. Gerdil *traité des combats ſinguliers c. VII. p. 112.*

DCCXV.

Ubi igitur certa eſt & aliter indeclinabilis juris gentium violatio, vel in re dubia nullus placido litem finiendi modo relinquitur locus, jus exiſtit violentæ exſecutionis; in quo genere tamen illud maxime fugiendum eſt, ut ne remedia duriora prius, quam leniora impendantur, & ne belligerantes malis gravioribus, quam quæ ad avertendam læſionem neceſſariæ ſint, hoſtes ſuos adficiant. Inde fit, ut populi, antequam incurſionem faciant in adverſariorum fines, bellumque gerant offenſivum, prius amico modo injuriæ ceſſationem poſtulent, & porro ſi fieri poſſit, ad

re-

binagii in Gallos antea usurparunt. Quid vero si consueti honorum tituli Imperanti vel transitus innoxius subditis denegetur, nonne & aliis hæc ipsa poterunt denegari?

DCCXVIII.

Sed quoniam talio seu par vindicta inepta est defensionis ratio, manifestum fit, eam jure retorsionis haud contineri. Quare legatos vel obsides alienos occidere nefas foret, etsi nostri ab aliis interficiantur. Sane hujusmodi factum malo, quod jam illatum est, avertendo, aut reparando minime esset idoneum. Nec ulla fingi species potest, in qua homini alterum hominem innocentem, & a quo nulla imminet læsio, liceat sua auctoritate trucidare. Grot. *III. II. 6.*

DCCXIX.

Pignorationes sunt actus, quibus res vel personæ subditorum populi unius ab altero populo *prensantur*, id est, pignori capiuntur, donec sibi de injuria satisfiat. Itaque duplex est pignorationum genus, aliud rerum seu *repressaliæ* in specie, aliud personarum seu *androlepsia.*

DCCXX.

DCCXX.

Quum populus perſona ſit, ac corpus morale, in quo cives ſinguli, veluti totidem membra, eorum vero bona tamquam partes in toto civitatis patrimonio continentur, conſequens eſt, ut ſi de mitioribus debiti conſectandi remediis deſperetur, tam repreſſaliæ, quam androlepſis non tantum moribus, ſed etiam naturali gentium jure recte uſurpentur.

DCCXXI.

Obtinent potiſſimum repreſſaliæ in ſpecie, ſi ſuprema gentis tribunalia legitime requiſita juſtitiam adminiſtrare denegent, vel protrahant injuſte. Contra ſi homines noſtri ſine cauſſa in alterius territorio detineantur, adhibetur androlepſia. Quare bona per repreſſalias capta jure rerum oppignoratarum, perſonæ vero per androlepſiam prehenſæ jure obſidum cenſentur. *)

*) *Cf.* ZIEGLER *de jurib. maj. I. c.* 43 *n.* 10.

DCCXXII.

Scilicet uti res, & operæ hominis naturaliter obligatæ ſunt creditoribus in ſecurita-

tatem debiti, ita etiam obligatæ ſunt res & operæ civitatis non jure gentium arbitrario, ut putat Grotius *), ſed neceſſario. In eo tamen eſt differentia, quod jure naturæ in ſpecie res auferantur tantum debitori, aſt jure naturali gentium bona civis pro debito civitatis ſint obſtricta.

*) *III. II.* §. 2. & §. 5. *n.* 2.

DCCXXIII.

Quoniam autem jus cogendi in civitate eſt majeſtaticum, perſpicitur jure repreſſaliarum non gaudere niſi imperantes, vel horum auctoritate ſubditos, literis, quas vocant *marcæ*, obtentis. Hinc duo cives ejusdem civitatis, quum communia habeant judicia, læderent procul dubio Imperantis majeſtatem, ſi repreſſaliis inter ſe uterentur.

DCCXXIV.

Sed actio civis non imputatur civitati, niſi & hæc ſit ejus moralis cauſſa. Quare civitas non tenetur ex debito a ſuo cive cum extraneis contracto, niſi & ipſa, velu-

ti jus non reddendo, ſe ea de re obſtringat. Eo vero magis abſurdum foret, quosvis peregrinos vexare pignorationibus.

DCCXXV.

Et ſicut quisque expreſſe vel tacite renunciare poteſt juri ſuo permiſſivo, ita hoc nomine pro certis rebus vel perſonis veluti ratione depoſiti, legati, obſidis, pignorationes ſunt illicitæ: ea enim eſt harum rerum vel perſonarum natura, ut quoad has populus juri pignorandi renunciaſſe videatur. Contra ceſſare non intelligitur paulo ante expoſita juris retorſio, quæ etiam cum legatis, obſidibus, rebusque depoſitis omnino exerceri poteſt. *cf.* GROT. *III. II. 7.*

DCCXXVI.

Læſionem reſarcire tenetur, qui ejus eſt auctor. Et ideo ſi lædatur civis per pignorationes, indemnitas ei debetur a propria civitate, nec enim ab illo, qui exercet repreſſalias, ſed ab eo, qui debitum non ſolvendo, vel jus non reddendo eſt

ea-

earum cauſſa, patitur injuriam. GROT. *III. II. ſ. 7. n. 4.*

DCCXXVII.

Nunc pronum erit ad gravem illam quæſtionem reſpondere, an juſtum ſit bellum, quod nulla prævia clarigatione aut denunciatione eſt ſuſceptum. Quum enim *clarigatio* ſit *rerum vel cujuscunque alterius juris clara voce facta repetitio*, *) verborum autem diſceptatio præcedere debeat decertationem per vim, abunde intelligitur, ad juſtitiam belli offenſivi aliquam ſemper clarigationem pertinere.

*) *v.* PLIN. *XXII. 2.* SERV. *ad Virg. Æn. IX. 53. &. X. 14.*

DCCXXVIII.

Contra quia *bellum denunciare* populus dicitur, qui alteri populo voluntatem jus ſuum vi armata perſequendi expreſſe declarat, utique prætermitti poterit diſerta belli denunciatio, ſi gens, quæ clarigatum miſit, jus, quod habet belli inferendi, injuriæ auctori ſatis promulgaverit; nec majus quoddam pondus pro avertenda læſione in minis ineſſe ſperetur.

DCCXXIX.

Equidem omitti posse clarigatio visa est COCCEJO*), primo jure talionis, dein si inutilis credatur, aut damnosa futura, in quo & GUNERUS **) ei adsentitur. Enimvero talionem generatim injustam esse supra vidimus; quis vero inutilem dixerit juris repetitionem, si nusquam adhuc facta? Itaque verbis prius disceptandum est quam vi; secus enim populus armis lacessitus posset contra adgressorem justa ignorantia se tueri.

*) *Ad Grot. III. III. 6. p. 74.*

**) *Ad Dariesf. §. 962.*

DCCXXX.

Quod si tamen nec legatis, nec literis ullus pateat ad hostem aditus, res ipsa loquitur, impossibilem tum esse clarigationem; quam neque adhibere oportebit in bello defensivo, quippe in quo omni esset destituta effectu.

DCCXXXI.

Ex eo vero, quod quis jus suum repetat, probetque, alter intelligere satis potest, modis placidis violentos esse succes-

su-

ſuros; & ideo in clarigatione tacita fere belli denunciatio continetur. Ceterum ex ſcopo clarigationis manifeſtum eſt, inter hanc & belli initia tantum intereſſe tempus debere, quantum requiritur, ut alter poſſit debitum vel agnoſcere, vel denegare.

DCCXXXII.

Omiſſa autem clarigatione neceſſaria eſt belli indictio, vel ſub expreſſa conditione, *ſi non ſatisfiat*, vel etiam ſine illa, quum per ſe hujusmodi conditio ſubintelligatur, modo juſta bellandi cauſſa fuerit addita. Non igitur quisquam juſte ageret, qui ſub colore amicitiæ vel præſtandi auxilii accederet alienas terras, & vi bellica eas ſibi ſubjiceret. Quare nullum eſſe bellum juſtum poteſt, niſi *quod aut rebus repetitis geratur, aut denunciatum ante ſit & indictum.* Cicer. *Off. I. 11.*

DCCXXXIII.

Sed etiam neceſſaria erit belli indictio, ſi ſpes ſit fore, ut alter metu ad jus tribuendum impellatur, aut ſi ea fuerit promiſſa. Nimis generatim vero Grotius *) adſerebat, non opus eſſe interpellatione, ſi domi-

minus rei suæ manum injicere velit; quid enim, si res ab altero bona fide possideatur, nec ulla domini probatio sit sequuta? Id ergo tum solummodo verum erit, si apta præcesserit rerum repetitio.

*) *III. III. §. 6. n. 1.*

DCCXXXIV.

Modi bellum indicendi, ac ritus sunt arbitrarii. Olim legatos ac præcones, hodie edicta seu libellos publicos, vulgu *manifesta* adhibere solitum est, quorum insignis in eo statim sese exserit usus, ut quisque de justitia nostræ caussæ persuadeatur. Solent autem ea aliquando bellum inchoatum subsequi, si facta clarigatione ulterior & aperta denunciatio fuisset justæ caussæ nocitura.

DCCXXXV.

Itaque non prætereunda videtur illa belli publici divisio, qua prout denunciatio facta est, vel prætermissa, aliud *solemne* dicitur, aliud non *solemne*, cujus divisionis declaratio ex iis, quæ paullo ante tradita sunt, abunde intelligitur. *cf.* JOH. CONV. LOCHE, *Diss. de indict. belli. Altorf. 1754.*

DCCXXXVI.

DCCXXXVI.

Differt a belli indictione ejusdem *publicatio*. Belli enim indictio fit ab adgressore ei, cum quo manu armata congredi cogitat, at belli publicatio fit ab utraque parte belligerante tam propriis subditis, quam etiam aliquando summis potestatibus aliis; ut illi nimirum cognoscant, quid sibi durante bello in personas & res hostiles liceat, & quomodo sibi ab hostium impetu praecavere teneantur, hae autem ex justitia caussae sumant momenta nobis adsistendi, vel saltem hostibus nostris nulla praestandi auxilia.

DCCXXXVII.

Atque hunc in finem etiam edicta seu *manifesta*, & *antimanifesta* in lucem emitti solent, in quibus, cur rationibus pugnandum sit, non injuriis, res est apertior quam ut probatione indigeat. Non raro quoque publicationi adduntur *literae evocatoriae*, quibus subditi, ut redeant ex territorio hostili, admonentur.

CAPUT XXIV.

DE EO, QUOD IN HOSTEM PUBLICCUM LICET.

DCCXXXVIII.

Bellum publicum justum quidem ratione potestatis, caussæ & indictionis, tamen ratione modi, quo geritur, injustum adhuc esse potest, si nimirum vehementiora, quam scopus belli postulat, mala hosti inferantur: quod nonnisi propter conflictum officiorum, ubi scilicet impossibile est remedium lenius, majoribus malis alterum adficere sit permissum.

DCCXXXIX.

Quamvis vero hujus rei æstimatio in dubio a cujusvis gentis læsæ judicio vi naturalis libertatis pendeat, & ideo etiam jus belli ad jura indefinita referendum sit; attamen uti vis omnis, quæ ad injuriam declinandam haud est accommodata, *crudelitas bellica* dicitur, & justitiæ etiam externæ adversatur, ita quoque si remediis de se li-

licitis populi belligerantes abutantur, pœnas ſaltem fori interni & conſcientiæ haud evadent. *cf.* GROT. *L. III. c. I. & c. IV.*

DCCXL.

Ex hiſce vero intelligimus, omnes molitiones, quæ natura ſua ita comparatæ ſunt, ut hoſti injuſto lædendi voluntatem vel vires adimere, atque ad præſtandam integram ſatisfactionem eum permovere poſſint, etiam, durante conflictu officiorum, eſſe licitas. Quare non prius hæc concertandi facultas deſinit, quam ſi oblatis, vel acceptis, aut etiam vi extortis æquis conditionibus ſecuritas atque indemnitas gentis læſæ ſit obtenta.

DCCXLI.

Sane damna quæcunque ex bello orta, quorſum ſubditorum & rerum jacturæ, omnesque impenſæ bellicæ pertinent, hoſti injuſto imputantur; negari itaque nequit, horum etiam rationem, antequam arma deponantur, eſſe habendam.

DCCXLII.

Et quoniam qui ſufficiens ſit atque efficax ad jus ſuum conſequendum modus,

 ipſe

ipse justus bellator perpendere potest: nihil profecto interest, quonam loco, aut quonam tempore, porro an vi aperta, vel occulta, aut etiam alio ad hostem domandum idoneo momento, veluti metu, siti, inedia, istum conetur dearmare.

DCCXLIII.

Caveant tamen sibi civitatum rectores & belliduces, ne justam caussam incertæ committant aleæ, & ne vita hominum aut sanguis sine necessitate profundatur; & ideo primum ingenio, arte, ac prudentia, & demum prælio, in quo *amplius sólet fortuna potestatis habere, quam virtus*, *) ipsis dimicandum est.

*) VEGET. *axiom. III.* 26.

DCCXLIV.

Porrigitur autem vis bellica cum in personas, tum in res hostiles, hoc est, tam in omnes & singulos civitatis, cum qua bellum geritur, subditos sine sexus aut ætatis discrimine, quam in totum patrimonium, quod ab universis vel immediate vel etiam mediate obtinetur, quo etiam

res

res incorporales, quæque hosti a tertio debita sunt, continentur.

DCCXLV.

Contra parcendum erit peregrinis, atque eorum bonis, in solo hostili deprehensis, si tamen se non esse de territorio ostenderint. Quin etiam personam hostilem in territorio pacato deprehensam violari vetat jus gentis, ad quam ea regio pertinet.

DCCXLVI.

Quum vero quantitas violentiæ, quæ in personas hostiles licet, ex remedii necessitate æstimetur, nemo non videt, eas aliquando capi, & vel ad modum androlepsiæ detineri, vel etiam ad subjectionem servilem cogi, aliquando vero, si nimirum se opponant, invadi, vulnerari, immo & interfici posse. In eorum enim sævire corpora, a quibus utpote inermibus nullum metuitur periculum, summa foret injustitia & *crudelitas bellica.*

DCCXLVII.

Igitur recte capiuntur non milites modo, qui finem belli impediunt, sed etiam

iam alii veluti viri dignitate conſpicui, illuſtres feminæ ac virgines, ut hoſtis ita ad eos redimendos & pacem amplectendam compellatur. Quare captivos ſtatim ſervos fieri nulla ſolida ratione demonſtrari poteſt.

DCCXLVIII.

At ii hoſtium ſubditi, quos exorto bello in noſtro territorio deprehendi contigerit, protinus capi minime poſſunt, ſed diſcedere volentes intra certum temporis ſpatium omnino dimittendi ſunt, ſiquidem permiſſo peregrinis ingreſſu in territorium, & tuta diſcedendi facultas conceſſa eſſe intelligitur.

DCCXLIX.

Quod ſi perſonæ in captivitatem veniunt juſtam, imperium in eas adquiſitum, niſi aliter conventum ſit, tale eſſe præſumitur, quale origine ſua in populo reſidebat. Quum tamen ſocietas ſine unione voluntatum nulla intelligatur, opus ſemper eſſe aliquo conſenſu ſubjectorum facile quisque conceſſerit.

DCCL.

DCCL.

Quoniam omnis crudelitas a bello etiam justo exulare debet, ratio perspicua reddi poterit, cur injustum sit occidere I. senes, effœtos, infantes, pueros, feminas aut religionis ministros, qui ab omni vi abstinent, nec ullum produnt nocendi animum; II. captos aut sine conditione deditos, nullius præcedentis delicti reos; III. arma deponentes, vitam salvam pactos, aut pacisci volentes, etsi ita reliquos terrefieri opus esse videretur; aut IV. eos, qui fortiter restiterunt in obsidione, vel etiam sine pugna sese dediderunt; temeritas enim ac pertinacia bellantium aliis adhuc viis coerceri potest.

DCCLI.

Multa tamen eveniunt indirecte & extra agentis propositum, ad quæ per se nullum competeret jus. Ita navis, domus, urbs petitur tormentis, etsi hac ratione & personæ inermes in vitæ discrimen adducantur. His igitur mala non tam inferuntur ab justo adgressore, quam ab eo, qui sine jure resistit.

DCCLII.

DCCLII.

Quæ de perſonis hoſtium dicta ſunt, eadem quoque obtinent intuitu rerum hoſtilium. Has enim debitas hoſtibus retinere, tum mobiles eripere, immobiles ſibi ſubjicere, fortalitia expugnare, & demoliri, contributiones militares pro viribus cujusque loci devicti exigere, immo & totum territorium cum imperio eidem adnexo injuriæ declinandæ cauſſa in ſuam poteſtatem redigere, ſeu occupatione bellica adquirere, naturæ legibus minime eſt adverſum.

DCCLIII.

Aſt nefas foret agros ſine neceſſitate depopulari, incendere urbes, aliasque res vaſtare, ſeu corrumpere & deſtruere, quarum conſervatio ad bellum faciendum, ducendum, ac renovandum nihil habet momenti, quo fere templa pertinent, imagines, ſepulchra, & res, quæ religionem unice reſpiciunt.

DCCLIV.

Sicut perſonas hoſtiles in territorio pacato morantes violare non licet, ita & res

res hoſtium in terra pacata exiſtentes occupans injuriam faceret loci domino, cujus etiam eſt pars maris tantum ad globi tormentarii jactum a territorio remota.

DCCLV.

Præda ſunt res mobiles a militibus hoſti ablatæ. Quum belli jura non unicuique civi competant, ſed univerſæ genti, bona quoque, quorum prædam fecerunt milites, in gentis veniunt dominium, a cujus porro voluntate pendebit, an aliquid & quantum ſingulis prædatoribus relinquendum ſit, præſcribere.

DCCLVI.

Sed quoniam perſonas ac res ab injuſto hoſte ablatas iterum auferre licet, quin ambo priſtinum recuperare ſtatum, ſeu *poſtliminii* jure naturaliter gaudere poſſint, non eſt dubitandum.

DCCLVII.

Simulatio, aut diſſimulatio ad hoſtem circumveniendum adhibita *ſtratagema* nuncupatur. Quum fas ſit belligerantes arte & ingenio magis, quam vi aperta dimicare; dubium non habet, licita eſſe quæ-

cun-

DCCLIX.

Rectius itaque alii utramque hanc damnant bellandi rationem, quam sane humaniorum gentium mores nusquam comprobarunt, *) ut adeo ad Grotii **) distinctionem, quam inter jus gentium naturale & voluntarium adduxit, confugere haud sit necesse. At inopinum militis superventum ab immissione percussoris differre haud recte quisquam negaverit.

*) Vattel. *III. c. VIII. §.* 155.
**) *III. c. IV. §.* 15. *seqq.*

DCCLX.

Multo vero minus stupra, adulteria, aliaque hujusmodi flagitia cum victis commissa congruunt armorum juri, quod nec patitur, ut feminæ impuræ ad inficiendum hostilem militem submittantur. Sane & is peccat, qui alteri peccandi caussam dat, & ideo illicitum quoque erit, hostiles subditos ad proditionem impellere, etsi operam ab iis sponte oblatam acceptare haud ita repugnet. *cf.* Grot. *III. I. §. 21. & 22.*

DCCLXI.

De usu magiæ in hostem licito vel illicito sæpius disputatum est. Enim vero quin ad magiam naturalem recurrere liceat, nemo inficias iverit; cetera vero magiæ genera jam inania sunt commenta *). Quod si quis tamen huic veritati non adsentiatur, & nos velit responsum dare non subterfugere, is cogitet, officia erga Deum negativa omnium esse antiquissima.

*) *Cf.* Constantin. Franc. de Cauz *de cultibus magicis. Vindob.* 1767.

DCCLXII.

Inter remedia, quibus hostium vires franguntur, armorum auxiliarium imploratio reperitur. Itaque quælibet gens jure hujusmodi implorandi auxilia, & hinc bellicam societatem ineundi, seu belli fœdera percutiendi gaudet. Quum vero, qui meum hostem adjuvat, belli fiat particeps, quæ hactenus de justo vel injusto hoste tradita sunt, ea omnia ad belli socios adplicanda sunt.

DCCLXIII.

DCCLXIII.

Sicut ergo præstare homini auxilia licet in bello justo ex solo humanæ naturæ vinculo, ita etiam succurrere genti bello injusto lacessitæ omnino est permissum, etsi nullum præcesserit fœdus; nec ideo gens judicium in alteram gentem sibi videtur usurpare. Distinctiones a Koehlero adlatæ *) rationibus policitis magis, quam juridicis nituntur. v. Keufel *Exer. ad Grot.* §. *38.*

*) *J. N. sp. VII.* §. 1818.

DCCLXIV.

At contractus de præstandis operis militaribus tum solum vitio caret, si satis de justitia belli constet. Improbum igitur esset militiæ genus, quo peregrini mercede conducti militarent sine ulla caussæ cognitione. *Cf.* Pufend. *VIII. I. 8.* Keufel. *l. c.* §. *176.*

DCCLXV.

Bellum uni genti indictum omnibus etiam ejus sociis indictum censetur. Displicet id Vattelio *), aliisque, qui belli socios ab aliis distinguunt, qui vi fœderis

defensivi determinata mittunt auxilia. At hæc distinctio a rationibus rursum politicis potius, quam juridicis derivatur. *Cf.* GROT. *I. c. V. ʃ. 1. seqq. & II. c. XXV.* KEUFEL. *ʃ. 180. & 200.*

*) *III. c. VI.* 95.

DCCLXVI.

Et quoniam belli socii viribus suis physicis concurrunt ad bellum gerendum, res etiam occupatione bellica adquisitæ dividendæ erunt pro rata cum illis, nisi aliter conventum sit; quod utique licet ad evitandas lites.

DCCLXVII.

Intercedere populi alterius armis seu eidem adsistere actio est positiva, quæ requirit occasionem, de qua cuique suum permittendum est judicium. Quemadmodum porro homines singuli, ita & gentes nullo speciali fœdere obstrictæ jure utuntur *neutralitatis*, seu neutras sequendi partes.

DCCLXVIII.

Hoc qui faciunt, manent in bello medii, igitur alieni esse debent a favore & stu-

ſtudio partium, hoc eſt, nullum conatum alterutri belligeranti peculiaria præſtandi auxilia præſeferre. Quod ſi uni parti quid permittitur velut annonæ coemtio, tranſitus militum, & alteri idem erit permittendum.

DCCLXIX.

Porro in bello medii pati non poſſunt, ut in ſuis territoriis hoſtis unus res alterius capiat, vel perſonas perſequatur. Sane juſtitia cauſſæ ſufficiens ratio non eſt, ob quam quis jus in alterius non hoſtis regionem ſibi adrogare queat.

DCCLXX.

Inde quoque patet, cur qui urbi obſeſſæ aliquid ad fovendam defenſionem advehit, medius non maneat; quapropter res ejus intercipiuntur ſine injuria. Quod ſi vero pangantur neutralitatis fœdera, ſeu pacta, ut populus alteri populo non ſuppeditet auxilia bellica; non ideo quis pacata continuare commercia, vel genti cetera præſtare officia prohibetur, quæ pacis etiam tempore debentur. *Cf.* Grot *III. c. I. ſ. 5. & c. XVII. ſ. 1. ſeqq.* Keuf. *ad Grot. ſ. 181. ſeqq*

CAPUT XXV.

DE CONVENTIS BELLICIS ET PACTIONE PACIS.

DCCLXXI.

Conventiones, quæ inter hostes fiunt, prout vel suspendunt actus bellicos, vel finiunt, vel ad aliam quamdam præstationem pertinent, nunc *induciæ*, nunc *pactio pacis*, nunc *conventiones bellicæ* nominantur.

DCCLXXII.

Atque in hoc postremo genere eminent pacta de permutandis vel redimendis captivis vulgo *cartels*, porro de pretio determinato seu lytro pro horum redditione solvendo, tum pactum deditionis, vi cujus aut certa regio, urbs, munimentum, aut certæ personæ hostium potestati permittuntur. Quarum conventionum quanta vis sit, ex iis, quæ alibi de pactis & de interpretatione tradita sunt, eruendum est.

DCCLXXIII.

DCCLXXIII.

Quoniam lytrum ea lege ſolvitur, ut captivus a captivitate dimittatur, ſequitur, ut eo ante redemtionem mortuo nullum debeatur lytrum; contra ut ſi redemtus iterum capiatur, is ad novam lytri præſtationem obligetur. *cf.* HERT. *Diſſ. de lytro.*

DCCLXXIV.

Uti vero injuſtus hoſtis homo eſſe non deſinit, nec juris rite adquirendi moralem amittit facultatem, ita quisque hoſtilem animum deponere, ac injuriam ſibi illatam vel penitus, vel pro parte remittere, aut etiam alteri juri ſuo permiſſivo renunciare poteſt. Ex quo conficitur, firma atque obligatoria eſſe debere, quæcunque de re poſſibili panguntur conventa bellica, ſine quibus ſæpe nec medio leniori ad declinandam læſionem uti, nec pacem niſi ſequuta utriusque vel unius ſaltem gentis belligerantis internecione reducere liceret.

DCCLXXV.

Non ergo cum ſtratagemate confundendum erit mendacium, atque perfidia, ſeu pacti cum hoſte durante bello initi vio-

latio; hac enim admissa nullus sane foret conducibilis bellorum exitus. Quin quo magis interest humanæ societatis hæc pacta servari, eo major etiam est eorum sanctitas, quæ & ab obligatione Imperantis erga suos cives accipit incrementum.

DCCLXXVI.

Equidem injustum hostem rebus corporalibus ac incorporalibus sive juribus spoliare lege naturali est concessum, & hinc gens, cujus justa sunt arma, nec pactis ante bellum cum hoste initis stare debet, nec quod vi talium pactorum fuerat præstitum, adimere prohibetur, quin potius id, quod ipsa debet hosti, cum eo, quod sibi ab illo debetur, compensare, vel in satisfactionem retinere potest.

DCCLXXVII.

Enimvero nihil sane obstat, quo minus hocce jure suo compensationis vel retentionis quis se abdicet vel in ipso bello, vel etiam in antecessum; quod si fuerat factum, injustum foret ad jus jam remissum atque extinctum provocare.

DCCLXXVIII.

DCCLXXVIII.

Itaque inanis eſt diſtinctio Pufendorfii *) inter pacta, quæ ad pacem tendunt, & quæ ſtatum belli relinquunt, neque ad eum tollendum ſpectant; ſemper enim verum eſt, in re pacto valido excepta ſtatum belli ceſſare.

*) *VIII. c. VII. ſ.* 2.

DCCLXXIX.

Induciæ ſunt pacta inter hoſtes de actibus bellicis ad certum tempus ſuſpendendis, eæque vel *univerſales* ſunt, ſi vis bellica omnis ceſſet, atque ubique, vel *particulares*, ſi per modum privilegii certis rebus tantum vel perſonis immunitas a vi bellica, veluti *ſalva guardia*, aut liber commeatus concedatur.

DCCLXXX.

Fiunt porro induciæ vel ad breve tempus, & certi negotii peragendi cauſſa, veluti ad mortuos ſepeliendos, & dicuntur *armiſtitia*, vel etiam ad longius tempus, in quo totus belli adparatus diſſolvitur, & ſunt *induciæ* ſtrictim ſumtæ.

DCCLXXXI.

Universales & longas inducias faciendi jus tantum competit summo Imperanti; ast particulares & breves etiam ministri publici intra fines suæ potestatis sancire possunt. Quamprimum vero induciæ placuerunt, eæ statim promulgandæ sunt; quod enim antea infertur damnum, pro casuali habetur, nec a contrahentibus, si nihil illis possit imputari, erit resarciendum. Quamvis in alia omnia GROTIUS *) abeat.

*) *III. XXI. §. 5.*

DCCLXXXII.

Tempore induciarum plena adesse debet securitas; quare loca incustodita occupari, aut vallum refici, aut auxilium urbi laboranti mitti nequeunt, ast mœnia intra suos fines reparare, militem conscribere omnino licet. Quod si tempus induciarum finitum sit, hostilitates sine nova belli indictione renovari possunt.

DCCLXXXIII.

Quando vero tempus illud sit lapsum, sæpe in dubium vocari potest. Scilicet

vel

vel tempus additur continuum, velut per XXX. dies, & tum numeratio facienda eſt ad momentum; vel certus adſignatur terminus, uti uſque ad Kalendas Januarii, quo caſu dies, *a quo* incipere dicitur menſura temporis, eſt etiam intra menſuram; contra dies vel menſis, uſque *ad quem* dictum eſt duraturas inducias, excluſus intelligitur. *Cf.* Keufel. *ad Grot.* *ſ*. *313*.

DCCLXXXIV.

Sicut autem privata auctoritate induciæ non ineuntur, ita etiam vis a privatis adhibita eas rumpere non poteſt, niſi Imperantis adprobatio acceſſerit. Injuſtum itaque foret hoſtile factum a cive commiſſum toti civitati imputare, & in eo prætextum recedendi ab induciis ementiri.

DCCLXXXV.

Quoniam *pactio pacis* inter gentes eſt conventio, quæ finem bello publico Imponit, conſequens eſt, ut ſi fuerit inita ac promulgata, quicunque conatus mala ſibi invicem inferendi perpetuo & in omne ævum deſinere debeat. Et contrahentes quidem pactione pacis ſtatim obligantur, ut

pri-

primum fuerit facta ; horum vero subditi nonnisi sequuta publicatione, vel a tempore convento.

DCCLXXXVI.

Sed in numero pactionum pacis illud quoque continetur pactum, quo populus devictus imperio populi victoris se submittit, quod pactum subjectionis audit, tum & fœdus inæquale quod nonnunquam ad tollendas hostilitates celebrari consuevit.

DCCLXXXVII.

Qui jura majestatica exercere nequeunt, veluti reges impuberes, aut dementes, nec pacis condendæ habent potestatem. At invasori, cui fidem dederunt subditi, quoniam ad eum spectat imperii administratio, uti & regi captivo regni patrimonialis jus ineundæ pacis haud recte denegatur. Quod si imperans regni non patrimonialis fuerit captus, pax ab iis fieri debet, qui vel jure successionis gaudent, vel reliquam administrant rempublicam.

DCCLXXXVIII.

Quamvis alterutrius populi belligerantis caussa semper sit injusta, quum tamen id

id agnoſcere, aut ſaltem fateri uterque detrectet, nec ullus inter eos ſedeat judex, res profecto careret exitu, ſi, a cujus parte ſtet veritas, decidere, & quantum quis tum ex cauſſa belli, tum pro damnis inter arma illatis petere poſſit, definire oporteret. Nulla igitur alia ſupereſt via, quam ut lis in foro externo dubia dato aliquo vel promiſſo, vel retento, hoc eſt, per transactionem finiatur.

DCCLXXXIX.

Hinc eſt, quod in conventione pacis vel omnia eo, quo ſunt loco, relinquantur, vel in priorem reſtituantur locum, vel quædam bello capta reddantur, alia retineantur, vel etiam alia inſuper præſtentur. Stipulatio vero de reſtituendis bello captis ad res mobiles haud pertinet, quia has reſtituere foret impoſſibile, niſi quædam expreſſe excipiantur.

DCCXC.

Ex quibus conſequitur I. ut pactio pacis juſtitiam vel injuſtitiam belli non decidat, nec de controverſiis, quæ circa facta n bello oriri poterant, pronunciet; II. ut

fal-

falsa sit doctrina COCCEJI *) dari inter gentes jus quoddam victoriæ. *Cf. tamen* KOEHLER. *l. c.* §. *1812.* GUNER *ad Daries.* §. *370.*

*) *Comment. ad Grot. prol.* §. 27.

DCCXCI.

Transactione facta non quæritur, justane fuerit prætensio, vel injusta, sed an sit transactum; itaque gentes, quæ litem, unde bellum ortum est, mutuo consensu componunt, juri, quod habebant res suas vi armorum persequendi, renunciant, & debitum sibi invicem condonant. Injusta porro essent arma, quæ pacem rumperent, seu litem de eadem re, ob quam bellum gestum fuerat, renovarent.

DCCXCII.

At rumpi pax dici nequit, si bellum inchoetur ex alia caussa, qualis esset & obligatio præstandi auxilia sociis, ratione quorum nulla facta est neutralitatis stipulatio. Nec paci derogat fœdus bellicum ictum cum alia gente, ea lege, ut si alter populus pacem rumperet, illum adgredi, &

re-

rebus in pacis conventione adquisitis spoliare, easque priori possessori restituere oporteat.

DCCXCIII.

Articuli pacis sunt singula ejus capita, in quibus de rebus præstandis singillatim est conventum. Igitur si altera pars articulum non servet, etiam altera reliquos tam connexos, quam divisos rumpere jure potest, nisi diserta conventione aliud placuerit. *) Peccata tamen subditorum pacem non infringunt, nisi eorum auctor imperans fuerit.

*) *Cf.* Wolf. *Inst. J. N.* §. 1230.

DCCXCIV.

Nec pax irrita redditur metus exceptione, ut voluit Pufendorfius *). Justitia enim metus hic non a caussa, sed a jure belli utrique belligerantium competente repetenda venit. Quumque pax metu extorta suapte natura obliget, opus non erit, ut jurejurando sit firmata. Quare remisso etiam sacramento duraret tamen obligatio principalis, quæ ab eo solum,

cui

cui jus quæsitum est, remitti potest. *Cf.* KOEHLER. *l. c.* *§. 2069.*

*) *VIII. c.* 8. §. 1.

DCCXCV.

Pax, cujus celebrandæ caussa unica fuit dolus, pax *Antalcidæ* audit. Quoniam nihil magis consensui adversatur, quam error ac dolus essentialis, sine consensu vero nulla intelligitur pactio, non obscurum est, pacem antalcidæ omni obligationis effectu esse destitutam.

DCCXCVI.

Amnestia est malorum, quæ partes belligerantes sibi durante bello intulerunt, sancita perpetua oblivio. Quoniam facta pace ob eamdem caussam bellum amplius suscipere non licet, evidens est, in pactione pacis etiam amnestiam pro foro externo contineri; quæ tamen ad ea, quæ ante vel citra bellum debentur, nequaquam porrigitur. *v.* CHR. KLÜX *Diss. de amnest. Lips. 1736.*

DCCXCVII.

Et ficut cum fociis bellicis, qui pacem pangunt, idem fuit bellum, ita & illi in pactione pacis & amneftia comprehenfi præfumuntur, nifi & cum his peculiare fuiffet bellum.

DCCXCVIII.

Is pacis conventionem exfequitur, qui id facit, quod in eadem fuerat promiffum; igitur illam vel ftatim exfequi oportet, vel intra tempus præftitutum. Et quia jus populi, cui alter populus fe aliquid daturum, vel reftituturum promifit, illico oritur ex transactione bellica, res etiam in eo ftatu tradendæ funt, in quo fuerant tempore conclufæ pacis.

DCCXCIX.

Quare res vi transactionis reftituendas deteriorare, corrumpere, monumenta demoliri minime licebit; immo vero jura ei cohærentia, fructus, cauffæ, & acceffiones, omniaque incrementa a die factæ promiffionis & acceptationis parti ftipulanti funt præftanda. Quod fi promittatur reftitutio in eo, in quo ante bellum fuit ftatu, naturale eft, ut tempus, quo bellum cœpit initium, intelligatur.

DCCC.

Ceterum quum quo majori infortunio quis mactat genus humanum, eo gravioris sceleris fit reus, nihil vero magis hominum turbet societates, quam belli calamitas, utinam qui belli sine justa caussa gerendi aut pacis rumpendæ suasores sunt, auctoresve, cogitarent prius, hujusmodi actus & operationes bellicas esse injustas invasiones ac vera latrocinia, & hinc si hostes occidant, vel res illis eripiant, esse se omni privato prædone nequiores.

DCCCI.

Illud porro SALLUSTII in animum inducant suum: *Omne bellum sumi facile, ceterum ægerrime desinere, non in ejusdem potestate initium ejus & finem esse: incipere cuivis etiam ignavo licere; deponi, cum victores velint* *). Ceteroquin, etsi a nobis ostensum sit, pacem armis utut injustis extortam esse servandam in foro externo, Dei tamen judicium evadere non poterunt hujusmodi bellatores.

*) SALLUST. *Bell. Jugurth. c. LXXXV.*

